ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ
ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (**ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** 2000-2006)

ΜΕΤΡΟ 4.1.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.1.1.

«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»

Κατηγορία Πράξης 4.1.1.δ.

«Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία»

ΒΙΒΛΙΟ/ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Φ.Π.Ψ., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΟΜΑΔΑΣ

ΜΑΥΡΟΓΙΩΡΓΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

Καθηγητής, Τμήμα Φ.Π.Ψ., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΓΚΑΣΟΥΚΑ ΜΑΡΙΑ, ΠΑΛΙΕΡΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ,

ΜΑΥΡΟΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΝΑ-ΚΑΛΛΙΟΠΗ

Το υλικό που κρατάτε στα χέρια σας συνδέεται με την πράξη 4.1.1.δ. «Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία» και εντάσσεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ («Προγράμματα υποστήριξης της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για γυναίκες»).

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ
ΓΙΑ ΤΙΣ/ ΤΟΥΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥΣ

Τι είναι γυναίκα; Σας βεβαιώνω πως δε γνωρίζω. Και ούτε πιστεύω πως γνωρίζετε κι εσείς. Δεν πιστεύω πως μπορεί κανείς να μάθει, μέχρις ότου αυτή εκφραστεί σε όλες τις τέχνες και σε όλα τα επαγγέλματα που είναι διαθέσιμα στους ανθρώπους.

(Virginia Woolf, 1931)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Α.Π.Θ.	ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
Μαραγκουδάκη Ε. *Επ. Καθηγήτρια*	Δεληγιάννη - Κουϊμτζή Β. *Καθηγήτρια*	Καντζάρα Β. *Λέκτορας*	Γκασούκα Μ. *Διδάσκουσα με το Π.Δ. 407*
Μαυρογιώργος Γ. *Καθηγητής*	Ζιώγου - Καραστεργίου Σ. *Καθηγήτρια*	Παραδείση Μ. *Λέκτορας*	
Νούτσος Χ. *Καθηγητής*	Κογκίδου Δ. *Καθηγήτρια*	Στρατηγάκη Μ. *Επ. Καθηγήτρια*	
Παλαιολόγου Α. *Επ. Καθηγήτρια*	Τρέσσου Ε. *Αν. Καθηγήτρια*		
Σιάνου Ε. Αν. *Καθηγήτρια*			

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

Εξωτερικοί Συνεργάτες/Συνεργάτιδες και Διορισμένοι/Διορισμένες Εκπαιδευτικοί*
με έδρα τα Ιωάννινα, τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα

ΤΟ ΥΛΙΚΟ

Το **έντυπο υλικό** περιλαμβάνει:

- ✓ Βιβλίο-εγχειρίδιο για τις/τους εκπαιδευτικούς (ασκήσεις ευαισθητοποίησης)
- ✓ Βιβλίο - εγχειρίδιο για τις/τους νηπιαγωγούς
- ✓ Βιβλίο - Φύλο και Νέα επαγγέλματα
- ✓ Βιβλίο - Δοκίμια
- ✓ Φυλλάδια συμπληρωματικά των σχολικών εγχειριδίων

Το **ηλεκτρονικό υλικό** περιλαμβάνει:

- ✓ Οπτικοακουστικό / πολυμεσικό υλικό
  2 CD-ROM και 2 DVD - 1 για κάθε ηλικιακή ομάδα (11-15 χρονών και 15-18 χρονών)
  1 CD-ROM για τους/τις νηπιαγωγούς
- ✓ Δικτυακό τόπο

---

* Στην ιστοσελίδα του Έργου αναφέρονται τα ονόματα των μελών της ερευνητικής ομάδας του Έργου, όπως και των Στελεχών του ΥΠΕΠΘ και των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του υλικού στα σχολεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ 9
1.2. ΟΙ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ 10
1.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ 15
1.4. ΟΤΑΝ ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑ 20
1.5. ΓΙΑΤΙ ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ 24
1.6. ΠΩΣ ΤΟ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΕ; 26
1.7. ΚΑΠΟΙΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 28
1.8. ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ! ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ! 31

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

2.1. ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΑΤΟΜΑ ΓΥΡΩ ΜΟΥ 35
ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ 36
ΑΝΑΤΟΜΙΚΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ 39
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΓΑΠΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ 41
ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟ 43
ΜΙΜΗΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ 45
ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ 47
ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΒΙΩΝΩ 48
2.2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ 49
ΡΟΛΟΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 50
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΓΕΥΜΑ: ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ ΜΑΓΕΙΡΕΥΟΥΝ 52
ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΑΜΠΑ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΟΥ 53
ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ 54
2.3. ΠΑΙΧΝΙΔΙ 57
ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΦΥΛΟ 58
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ 59
ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΙΑ ΠΑΙΖΟΥΝ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΓΩΝΙΕΣ 60
ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΠΑΙΖΟΥΝ ΜΑΖΙ 61
2.4. ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ, ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ, ΣΤΑ ΜΜΕ 63
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ 64
ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΣΚΟΥΝ “ΑΝΔΡΙΚΑ” ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ 65
Η ΟΙΚΙΑΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ 66
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 68

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ 69
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΘΗΚΑΝ 71
ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ 73
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΑΣ 74
ΤΙ ΘΕΛΩ ΝΑ ΓΙΝΩ ΟΤΑΝ ΜΕΓΑΛΩΣΩ 75
ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΜΟΥ ΗΡΩΑΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΟΥ ΗΡΩΙΔΑ 76
2.5. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ 79
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΕ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΡΟΛΟ 80
ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ 82
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΡΟΛΩΝ ΣΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ 84
ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΗ ΣΕΞΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ 85

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
3. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ 87
3.1. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ 89
Α΄ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΟΣ 90
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ .....
Β΄ ΦΑΣΗ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ 94
ΓΛΩΣΣΑ 94
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ 97
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ 99
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ 101
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ 103
Γ΄ ΦΑΣΗ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 104
3.2. ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ 105
Α΄ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΟΣ 106
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 107
Β΄ ΦΑΣΗ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ 110
ΓΛΩΣΣΑ 110
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ 113
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ 114
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ 117
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ 119
Γ΄ ΦΑΣΗ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 120

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 121
ΕΝΤΥΠΗ 123
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ 127

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ*

Ανοίγοντας το Πρώτο Μέρος του Εγχειριδίου αυτού θα παρουσιάσουμε τη συζήτηση που γίνεται στη σχετική βιβλιογραφία αναφορικά με την κοινωνικοποίηση των νηπίων στο ρόλο του φύλου. Αυτή κρίνεται απαραίτητη γιατί θεμελιώνει και το συνολικό πλαίσιο παρέμβασης που προτείνεται στην εκπαιδευτική διαδικασία του Νηπιαγωγείου. Εκείνο που θα μας απασχολήσει κυρίως είναι το πώς τα παιδιά προσχολικής ηλικίας διαμορφώνουν, εσωτερικεύουν και αφομοιώνουν πρότυπα συμπεριφοράς, στάσεων, κανόνων, αξιών ως προς το φύλο, που είναι αποδεκτά στην κοινωνία, όπου ζουν και αναπτύσσονται. Η Tibbets (1979) υποστηρίζει ότι η κοινωνικοποίηση ως προς το ρόλο του φύλου περιλαμβάνει «τις διαφορετικές διαδικασίες και μέσα που χρησιμοποιούνται για να προετοιμάσουν τα αρσενικού και θηλυκού γένους άτομα για τους ρόλους που η κοινωνία ορίζει ως κατάλληλους για το φύλο τους». Η συνειδητοποίηση από το παιδί του βιολογικού του φύλου και η αφομοίωση των χαρακτηριστικών του κοινωνικού του φύλου γίνεται με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι η διαφορετική αλληλεπίδραση των μελών της κοινωνίας με κάθε παιδί ανάλογα με το αν πρόκειται για αγόρι ή για κορίτσι. Ο δεύτερος τρόπος σχετίζεται με τη σταδιακή ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων του παιδιού και την ικανότητα του να μιμείται πρότυπα - πραγματικά ή συμβολικά - του ίδιου με αυτό φύλου.

Σήμερα είναι πια ευρύτατα παραδεκτό ότι τα διαφορετικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας και τρόποι συμπεριφοράς των φύλων και κατ' επέκταση οι διαφορετικοί ρόλοι που στο κάθε φύλο αποδίδονται, είναι κοινωνικά και όχι βιολογικά προκαθορισμένοι. Με άλλα λόγια οι βιολογικές διαφορές που εντοπίζονται στα δύο φύλα δεν επηρεάζουν παρά έμμεσα την ανάπτυξη του ρόλου του φύλου, μέσω των τυπικών κοινωνικών αντιδράσεων στις διαφορές αυτές (Cahill S.E., 1983). Είναι πιθανό στις διάφορες κοινωνίες να τροποποιούνται κάπως οι παραδοσιακοί ρόλοι που αποδίδονται στους άνδρες και στις γυναίκες, ανάλογα με την κουλτούρα και τα κοινωνικά στερεότυπα της κάθε κοινωνίας.

---

* Η ενότητα αυτή βασίζεται εν πολλοίς στη σχετική ενότητα (Κεφάλαιο Δεύτερο, «Κοινωνικοποίηση ως προς το ρόλο του φύλου κατά την προσχολική ηλικία») του βιβλίου της Μαραγκουδάκη, Ε. (2005), (Δ΄ έκδοση), *Εκπαίδευση και Διάκριση των φύλων*. Παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο, Οδυσσέας, Αθήνα, σελ. 84-102.

1.2. ΟΙ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Σχετικά με τη διαδικασία κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου, για το πώς δηλαδή τα παιδιά φτάνουν να συνειδητοποιήσουν το φύλο τους, να ενστερνιστούν, να αναπτύξουν και να αποδεχτούν ό,τι και όσα θεωρούνται τυπικά και κοινωνικά αποδεκτά για το φύλο τους, έχουν προταθεί διάφορες θεωρίες, τις σημαντικότερες των οποίων θα παρουσιάσουμε συνοπτικά αμέσως παρακάτω.

Η ψυχαναλυτική θεωρία με ιδρυτή της τον Freud (1856-1937) δεν ασχολήθηκε άμεσα με τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης των παιδιών ως προς το ρόλο του φύλου. Ο Freud κυρίως ασχολήθηκε με τα στάδια ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού. Στις διάφορες εργασίες του φαίνεται να υποστηρίζει ότι τα διαφορετικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας και οι διαφορετικοί ρόλοι των φύλων είναι συνέπεια της διαφορετικής ανατομικής κατασκευής των γεννητικών οργάνων των φύλων, που διαπιστώνεται τόσο από τα αγόρια όσο και από τα κορίτσια κατά τη διάρκεια του φαλλικού σταδίου και της ασυνείδητης ερωτικής επιθυμίας, που αισθάνονται τα παιδιά για το γονέα του αντίθετου φύλου. Κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού τα αγόρια αισθάνονται έντονο το φόβο ευνουχισμού ως τιμωρία για την ασυνείδητη ερωτική τους επιθυμία προς τη μητέρα, ενώ τα κορίτσια διαπιστώνουν την ανατομική έλλειψη του πέους και αισθάνονται φθόνο προς τον πατέρα και επιθετικότητα προς τη μητέρα, που τους «στέρησε» το πέος. Τα δύο αυτά διαφορετικά συναισθήματα που τα παιδιά βιώνουν στο πλαίσιο της πυρηνικής οικογένειας είναι κατά την ψυχαναλυτική θεωρία η κύρια αιτία για τη διαμόρφωση και εκδήλωση διαφορετικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας.

Η αυτοπεποίθηση, η λογική και γενικά όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσωπικότητας του αντρικού φύλου θεωρούνται συνέπεια του ότι τα άτομα αρσενικού γένους βίωσαν έντονα κατά το στάδιο αυτό το φόβο ευνουχισμού και του ότι κατάφεραν να αποφύγουν τη συγκεκριμένη τιμωρία και να διασώσουν το πολύτιμο για αυτά γεννητικό τους όργανο. Από την άλλη, η παθητικότητα, ο ναρκισσισμός, η εξάρτηση και γενικά όλα τα χαρακτηριστικά που αναπτύσσουν τα κορίτσια καθώς και η τάση τους να παίζουν με κούκλες και να αποκτήσουν παιδιά – κυρίως αρσενικού φύλου – θεωρούνται από τον Freud ως μια προσπάθεια των κοριτσιών να αντισταθμίσουν το φθόνο που βιώνουν για το πέος.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι η ψυχαναλυτική θεωρία υποστηρίζει ότι οι διαφορετικοί ρόλοι και τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των δύο φύλων οφείλονται στις βιολογικές διαφορές τους και στους διαφορετικούς τρόπους και μέσα τα όποια αγό-

ρια και κορίτσια ηλικίας 4 έως 6 περίπου ετών χρησιμοποιούν για να αντιμετωπίσουν το λεγόμενο Οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Η θεωρία του Freud, δέχτηκε αυστηρή κριτική (Eisenstein, 1984, Williams, 1987) και χαρακτηρίστηκε ακόμα και ως άκρως ανδροκεντρική, ως απλουστευτική και περιοριστική.

Μια διαφορετική θεωρία μέσω της οποίας προσεγγίζεται το θέμα της κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης. Ειδικά σε σχέση με τις διαδικασίες διαμόρφωσης και εσωτερίκευσης των χαρακτηριστικών, που θεωρούνται αναμενόμενα για κάθε φύλο, ο Mischel (1966, 1973) ήταν αυτός που στηρίχθηκε στη θεωρία του Bandura για την κοινωνική μάθηση και την επέκτεινε και στις διαδικασίες διαμόρφωσης της ταυτότητας φύλου.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα άτομα από πολύ πρώιμη ηλικία μαθαίνουν και εσωτερικεύουν τους αναμενόμενους για κάθε φύλο ρόλους και τρόπους συμπεριφοράς. Η εκμάθηση των ρόλων αυτών γίνεται με τους ίδιους ακριβώς μηχανισμούς μέσω των οποίων, σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, μαθαίνεται και κάθε είδους κοινωνική συμπεριφορά. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι η παρατήρηση, η μίμηση, η αμοιβή ή η τιμωρία και η γενίκευση. Κατά τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης τα παιδιά από τις πρώτες στιγμές της ζωής τους έρχονται σε επαφή με πρότυπα, είτε πραγματικά είτε συμβολικά, των οποίων τη συμπεριφορά καλούνται να μιμηθούν. Τα παιδιά, δηλαδή, αρχικά παρατηρούν τη συμπεριφορά των ατόμων, που απαρτίζουν το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον τους π.χ των γονιών τους. Στη συνέχεια μιμούνται τις συμπεριφορές που έχουν παρατηρήσει και ανάλογα με την αντίδραση των άλλων, την επιδοκιμασία ή την αποδοκιμασία τους ή αλλιώς ανάλογα με την αμοιβή ή την τιμωρία που άμεσα ή έμμεσα εισπράττουν, γενικεύουν αυτή τη συμπεριφορά, δηλαδή την υιοθετούν ή όχι. Για παράδειγμα, τα αγόρια είναι πιθανό να παρατηρούν στα πλαίσια των παραδοσιακών ρόλων που οι γονείς διαδραματίζουν στο σπίτι τη μητέρα τους να μαγειρεύει. Θέλοντας να μιμηθούν τη συγκεκριμένη συμπεριφορά είναι πιθανό να αρχίζουν να παίζουν με κατσαρόλες και με κουτάλια. Οι γονείς ερχόμενοι αντιμέτωποι με μια τέτοια συμπεριφορά συνήθως την αποδοκιμάζουν λέγοντας ότι “τα αγοράκια δεν παίζουν με κατσαρόλες!”. Το παιδί εισπράττει την αποδοκιμασία των γονιών του και συνειδητοποιεί ότι η ενασχόληση με δουλειές του σπιτιού είναι καθαρά γυναικεία υπόθεση, γενικεύοντας τη συμπεριφορά του. Και η θεωρία της κοινωνικής μάθησης έχει δεχθεί σκληρή κριτική κυρίως στο ότι δίνει έμφαση σε εξωτερικούς παράγοντες και επιδράσεις και στο ότι αγνοεί τη συμβολή του ίδιου του παιδιού στη διαδικασία κοινωνικοποίησής του ως προς το ρόλο του φύλου (Weitz, 1977, Lewis, Weinraub, 1979).

Μια άλλη θεωρία, που έχει προταθεί σχετικά με τη διαδικασία απόκτησης ταυτότητας φύλου, είναι η αναπτυξιακή γνωστική θεωρία με κύριο εκφραστή της τον Köhlberg. Ο Köhlberg στηρίχθηκε στη θεωρία του Piaget για τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και υποστήριξε ότι η απόκτηση ταυτότητας φύλου σχετίζεται με την ανάπτυξη των γνωστικών του ικανοτήτων (Maccoby, 1966). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, όταν οι γνωστικές τους ικανότητες τους το επιτρέψουν, συνειδητοποιούν ότι ο κόσμος αποτελείται από δύο ειδών "όντα", τους άνδρες και τις γυναίκες. Ταυτόχρονα συνειδητοποιούν ότι τα "όντα" αυτά έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και γενικά φέρονται και λειτουργούν διαφορετικά. Στη συνέχεια τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι και τα ίδια ανήκουν σε μια από τις δύο αυτές κατηγορίες, είναι δηλαδή αγόρια ή κορίτσια και υιοθετούν συμπεριφορές που τα ομόφυλα προς αυτά πρότυπά τους έχουν διαδραματίσει. Τα παιδιά αρχίζουν να συνειδητοποιούν την ύπαρξη αγοριών/κοριτσιών, ανδρών/γυναικών και εντάσσουν τους/τις ενήλικες, τα άλλα παιδιά αλλά και τον εαυτό τους σε μια από τις δύο αυτές κατηγορίες γύρω στην ηλικία των 2,5-3 ετών. Κατά την ηλικία αυτή, ωστόσο, δεν είναι ακόμη σε θέση να συνειδητοποιήσουν ακριβώς τους λόγους για τους οποίους γίνεται η κατηγοριοποίηση αυτή και αποδίδουν τη διαφοροποίηση των φύλων σε εξωτερικά κυρίως χαρακτηριστικά, τα οποία είναι πιθανό να μεταβάλλονται - όπως το ντύσιμο, τα μαλλιά, το αν φοράνε κοσμήματα ή όχι κ.ά. Με άλλα λόγια τα παιδιά στην ηλικία αυτή και ως περίπου τα 6 ή 7 τους χρόνια δεν έχουν αποκτήσει την έννοια της σταθερότητας του φύλου. Δεν μπορούν, δηλαδή, να συνειδητοποιήσουν ότι ο μπαμπάς τους θα παραμείνει άνδρας ακόμη και αν αποκτήσει μακριά μαλλιά και ότι εκείνο που τον ξεχωρίζει από τη μητέρα τους είναι βιολογικό - ανατομικό και δε στηρίζεται στην εξωτερική τους εμφάνιση ή στις δραστηριότητές τους.

Μια άλλη θεωρία που προτάθηκε προκειμένου να περιγραφεί η διαδικασία κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου είναι η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, κύριος εκφραστής της οποίας υπήρξε ο G.H Mead (1863-1934). Για τον Mead (1934) κύριο ρόλο στη διαδικασία απόκτησης ταυτότητας διαδραματίζει η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση του ατόμου με άλλα άτομα της ίδιας κοινωνίας. Η αλληλεπίδραση αυτή γίνεται μέσω σημαντικών συστημάτων συμβόλων. Τα άτομα, δηλαδή, σύμφωνα με τη θεωρία του Mead, στην καθημερινή τους επαφή και επικοινωνία χρησιμοποιούν μια σειρά από σύμβολα ή αλλιώς έναν κώδικα, ο οποίος είναι κοινά αποδεκτός και κατανοητός. Ο κώδικας αυτός αποτελείται από σύμβολα, όπως είναι οι χειρονομίες, η μιμική, οι εκφράσεις του προσώπου και κυρίως η γλώσσα, η οποία αποτελεί και τον τελειότερο κώδικα επικοινωνίας.

Πέρα από την έννοια των συμβόλων η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης ασχολήθηκε και με την έννοια «πράγματα» αναφερόμενη σε καθετί που μπορεί να αντιληφθεί ένα άτομο από αντικείμενα ως ιδέες ή άλλα άτομα (Muhlbaumer, 1985). Οι άνθρωποι είναι δυνατόν να αντιδρούν προς τα «πράγματα» ανάλογα με τη «σημασία» που έχουν τα πρώτα για αυτούς και οι αντιδράσεις τους είναι αυτές που στην ουσία νοηματοδοτούν και τη σημασία των πραγμάτων. Κατά τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης το παιδί αποκτά την ταυτότητα του φύλου του με τον ίδιο τρόπο που συνειδητοποιεί και τη σημασία όλων των υπόλοιπων πραγμάτων, μέσω δηλαδή των αντιδράσεων των άλλων. Το παιδί, αγόρι ή κορίτσι, παρατηρεί τις αντιδράσεις «των άλλων» και μέσω αυτών προσδιορίζει και το ίδιο τον εαυτό του και διαμορφώνει την εικόνα του εαυτού αλλά και την ταυτότητα του. Η λέξη «άλλος» έχει διττή σημασία σύμφωνα με τη θεωρία στην οποία αναφερόμαστε. Από τη μια είναι οι «σημαντικοί άλλοι» και από την άλλη ο «γενικευμένος άλλος». Ο «γενικευμένος άλλος» στην ουσία είναι το σύνολο της κοινωνίας μέσα στην οποία ζούμε, οι κανόνες, οι αντιλήψεις και γενικά η κουλτούρα των ατόμων που την απαρτίζουν. Οι «σημαντικοί άλλοι» αντίθετα, είναι τα άτομα των οποίων η γνώμη και οι αντιλήψεις έχουν ιδιαίτερη σημασία για μας και μας επηρεάζουν σε κάθε μας πράξη ή απόφαση. Κατά τα πρώιμα στάδια της ζωής του ατόμου οι «σημαντικοί» γι' αυτό άλλοι είναι τα μέλη της πυρηνικής κυρίως οικογένειας του, οι γονείς και τα αδέλφια του. Ανάλογα με τα στερεότυπα και τις απόψεις που επικρατούν σε κάθε κοινωνία οι αντιδράσεις των σημαντικών για το παιδί άλλων στις συμπεριφορές του, τροποποιούνται ανάλογα με το φύλο. Με αυτόν τον τρόπο η αρχική εικόνα που τα παιδιά αποκτούν για τον εαυτό τους σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το φύλο τους, το οποίο ουσιαστικά επηρεάζει και τις αντιδράσεις των άλλων.

Σημαντική για τη διαδικασία απόκτησης ταυτότητας είναι η χρήση λεκτικών συμβόλων–ετικετών–που οι «σημαντικοί άλλοι» χρησιμοποιούν για να δηλώσουν στο παιδί το φύλο του και τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά του. Έτσι το παιδί γύρω στην ηλικία των 2 ή 2,5 ετών είναι σε θέση να αποδίδει στον εαυτό του και στα άλλα άτομα γύρω του μια φυλετική ετικέτα ανάλογα με το αν είναι αγόρι ή κορίτσι, άνδρας ή γυναίκα και να σχετίζει την ετικέτα αυτή με ανάλογους τρόπους συμπεριφοράς. Απαραίτητη, με άλλα λόγια, προϋπόθεση προκειμένου το παιδί να αποκτήσει ταυτότητα φύλου είναι η απόκτηση της ικανότητας να αποδίδει μια φυλετική ταυτότητα στα άτομα γύρω του ανάλογα με το αν εντάσσονται στην κατηγορία «άνδρας» ή «γυναίκα».

Το παιδί γύρω στην ηλικία των 2 ή 2,5 ετών έχει αρχίσει να διαμορφώνει μια υπο-

τυπώδη φυλετική ταυτότητα, η οποία ωστόσο δεν έχει αποκτήσει σταθερότητα. Είναι, δηλαδή, συνήθως ικανό να διακρίνει αν κάποιο άτομο είναι άνδρας ή γυναίκα, αλλά ως κριτήριο για την κατηγοριοποίηση αυτή τις περισσότερες φορές χρησιμοποιεί εξωτερικά χαρακτηριστικά (π.χ μακριά μαλλιά) και όχι ανατομικά στοιχεία. Παρ' όλα αυτά, το παιδί είναι σε θέση να συνειδητοποιήσει τη σημασία που αποδίδεται στην ταυτότητα του φύλου του μια και αυτή είναι που θα προσδιορίσει τη θέση του στον κοινωνικό του περίγυρο. Για το λόγο αυτό το παιδί, χωρίς βέβαια να συνειδητοποιεί ακριβώς το γιατί, αξιολογεί θετικά τη φυλετική του ταυτότητα και προσπαθεί να την εδραιώσει και να την επικυρώσει μέσω της επικοινωνίας του με τα άλλα άτομα. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το παιδί οδηγείται στην απόκτηση της ταυτότητας του φύλου του μέσω της μίμησης ομόφυλων προς αυτό μοντέλων – προτύπων. Η μίμηση των μοντέλων αυτών επιφέρει θετικές αντιδράσεις για το παιδί, γεγονός που συνακόλουθα ενισχύει τη μίμηση αυτή και το οδηγεί στο να οικειοποιηθεί συμπεριφορές «αρμόζουσες» προς το φύλο του, προκειμένου να εξασφαλίσει την επιδοκιμασία και την αποδοχή των άλλων.

Όπως είναι φανερό όλες οι θεωρίες για την απόκτηση της ταυτότητας του φύλου που παρουσιάστηκαν δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη μίμηση ζωντανών ή συμβολικών προτύπων, που το παιδί συναντά στο περιβάλλον του, αρχικά στο οικογενειακό και στη συνέχεια στο ευρύτερα κοινωνικό. Αναφορικά με την ηλικιακή ομάδα που εδώ μελετάμε, παιδιά δηλαδή ηλικίας 3 έως 6 ετών, η κοινωνικοποίηση ως προς το ρόλο του φύλου τους πραγματοποιείται από δύο κυρίως φορείς κοινωνικοποίησης, από την οικογένεια και από το νηπιαγωγείο.

Όσον αφορά την οικογένεια, οι διαδικασίες κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου, αρχίζουν από τη γέννηση κιόλας του παιδιού. Με τη γέννηση του παιδιού η διαδικασία απόκτησης ταυτότητας του φύλου στα πλαίσια της οικογένειας γίνεται με δύο κυρίως τρόπους (Maccoby, Jacklin, 1974). Ένας τρόπος είναι η ίδια η συμπεριφορά των γονιών μέσα στα οικογενειακά πλαίσια και ο καταμερισμός των εργασιών στο σπίτι ανάλογα με τους παραδοσιακούς ως προς το φύλο τους ρόλους. Ο δεύτερος τρόπος σχετίζεται με τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς τους, των απαιτήσεων και γενικά της αλληλεπίδρασής τους με τα παιδιά τους ανάλογα με το αν είναι αγόρια ή κορίτσια.

Θα παρακάμψουμε τη μεγάλη συζήτηση που έχει προκληθεί για τη συμβολή της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση ως προς το ρόλο του φύλου και θα εστιάσουμε στην ανάλυση που έχει ως επίκεντρο το νηπιαγωγείο.

1.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Τα παιδιά μέσα από την οικογένειά τους, που αποτελεί έναν κυρίαρχο φορέα κοινωνικοποίησης, αποκτούν την ταυτότητα του φύλου τους και φτάνουν στις τάξεις του νηπιαγωγείου έχοντας ήδη εγχαράξει στη συνείδησή τους ορισμένες στερεότυπες αντιλήψεις αναφορικά με τους διαφορετικούς ρόλους και συμπεριφορές των δύο φύλων.

Από την ηλικία των 2-2,5 ετών, όπως προαναφέρθηκε, έχουν ήδη αρχίσει να διαμορφώνουν μια αντίληψη σχετικά με το φύλο τους και το φύλο των άλλων γύρω τους (Thomson, 1975). Η αντίληψη αυτή γίνεται λίγο πιο ξεκάθαρη γύρω στην ηλικία των 3 ετών, κατά την οποία είναι πια σε θέση όχι μόνο κατηγοριοποιούν τα άτομα με βάση το φύλο τους αλλά και να αποδίδουν συγκεκριμένα αντικείμενα και δραστηριότητες σε άνδρες ή σε γυναίκες. Μέσα από τις καθημερινές τους εμπειρίες τα παιδιά μπορούν να θεωρήσουν ως «γυναικεία» αντικείμενα ή δραστηριότητες π.χ ένα κραγιόν, μια φούστα, το πλύσιμο των πιάτων, το μαγείρεμα, ενώ ως «ανδρικά» ένα κουστούμι, μια γραβάτα, ένα κατσαβίδι κ.ά, αλλά και να διακρίνουν τα κατεξοχήν «γυναικεία» από τα κατεξοχήν «ανδρικά» επαγγέλματα, π.χ. αεροσυνοδός–γυναίκα, πιλότος–άνδρας. Ως την ηλικία αυτή τα παιδιά χρησιμοποιούν ως κριτήριο για την κατηγοριοποίηση ανδρών και γυναικών με βάση το φύλο τους εξωτερικά κυρίως χαρακτηριστικά και όχι βιολογικά – ανατομικά δεδομένα. Δεν έχουν αποκτήσει, θα λέγαμε, την έννοια της σταθερότητας του φύλου, η οποία είναι καθοριστική για την κοινωνικοποίησή τους ως προς το φύλο και η οποία σύμφωνα με τη θεωρία του Mead, αποκτάται γύρω στην ηλικία των 7 ετών. Νεότερες, ωστόσο, μελέτες υποστηρίζουν ότι η απόκτηση της έννοιας της σταθερότητας του φύλου σχετίζεται με τη γενικότερη νοητική ανάπτυξη του παιδιού και χρονολογικά εντάσσεται στην ηλικία των 4 έως 6 ετών (Markus, Overton, 1978, Gouze, Nadelman, 1980).

Σε σχέση με τον εαυτό τους έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά ήδη από τα 3 τους χρόνια προτιμούν να παίζουν με παιδιά ίδιου με αυτά φύλου (Hartup, 1970), παίζουν με παιχνίδια τα οποία θεωρούνται κατάλληλα για το φύλο τους (Blakemore, La Rue, Dlejnik, 1979), αξιολογούν θετικότερα ότι αποδίδεται στο φύλο τους (Brown, 1956) και γενικά θα υποστηρίζαμε ότι έχουν την τάση να παρατηρούν και να μιμούνται τους τρόπους συμπεριφοράς και τις αντιδράσεις ομόφυλων προς αυτά μοντέλων (Markus, Overton,

1978). Επίσης, κατά την ηλικία αυτή τα παιδιά έχουν ήδη εσωτερικεύσει έναν μεγάλο αριθμό κοινωνικών αντιλήψεων και προσδοκιών σχετικών με το φύλο τους, από τις οποίες είναι δύσκολο να απαλλαγούν (Hampson, Hampson, 1965).

Όσον αφορά στην υιοθέτηση των στερεότυπων κοινωνικών αντιλήψεων σχετικά με τους ρόλους και τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των δύο φύλων από παιδιά προσχολικής ηλικίας, έχουν γίνει δύο σημαντικές παρατηρήσεις. Αρχικά έχει διαπιστωθεί ότι τα αγόρια φέρουν περισσότερες σεξιστικές αντιλήψεις σε σχέση με τα κορίτσια κατά την προσχολική ηλικία και ότι σε όλες τις ηλικίες προτιμούν να ακολουθούν πιστά μόνο ό,τι και όσα θεωρούν ότι αρμόζουν και είναι αποδεκτά για το φύλο τους (Brown, 1956, Minuchin, 1965). Μια τέτοια διαπίστωση θα μπορούσε να δικαιολογηθεί αν λάβουμε υπόψη μας τον αυστηρότερο τρόπο με τον οποίο οι γονείς αντιδρούν και αποδοκιμάζουν τα αγόρια, όταν υιοθετούν συμπεριφορές που προσιδιάζουν στο γυναικείο φύλο, είτε γιατί φοβούνται και προσπαθούν να αποτρέψουν μια πιθανή μελλοντική ομοφυλοφιλία (Maccoby, Jacklin, 1974), είτε γιατί, καθώς ο ρόλος του ανδρικού φύλου έχει περισσότερα προνόμια και κοινωνικό κύρος απ' ότι αυτός του γυναικείου, αξιολογείται θετικότερα τόσο από τους γονείς όσο και από τα παιδιά (Feinman, 1981).

Μια δεύτερη διαπίστωση σχετικά με τις στερεότυπες αντιλήψεις που τα παιδιά υιοθετούν για τους ρόλους των δύο φύλων είναι ότι αυτές σχετίζονται με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδό τους. Συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά, που προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα έχουν περισσότερο στερεότυπες και παραδοσιακές αντιλήψεις για τα φύλα σε σχέση με τα παιδιά, που προέρχονται από τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και ότι γενικά οι δραστηριότητες και οι τρόποι συμπεριφοράς τους συμφωνούν προς τα παραδοσιακά στερεότυπα των φύλων (Rabban, 1950, Minuchin, 1965).

Γενικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα παιδιά φτάνοντας στο νηπιαγωγείο έχουν ήδη γνωρίσει τα κοινωνικά στερεότυπα για τα φύλα. Γνωρίζουν το φύλο τους και το φύλο των άλλων γύρω τους και ταυτόχρονα είναι σε θέση να κατηγοριοποιούν τις δραστηριότητες, τα επαγγέλματα και τα αντικείμενα που στερεότυπα θεωρούνται ότι χρησιμοποιούνται από άνδρες ή από γυναίκες. Ωστόσο, η ηλικία φοίτησης στο νηπιαγωγείο αποτελεί μια αποφασιστικής σημασίας περίοδο, καθώς στην ηλικία των 3.5 έως 5.5 ετών τα παιδιά οριοθετούν πλήρως το ρόλο του φύλου τους. Γι' αυτό το

λόγο απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας των δύο φύλων, καθώς τα παιδιά αυτής της ηλικίας συμβιβάζονται εύκολα στις απαιτήσεις της/του νηπιαγωγού, έχουν ιδιαίτερη ανάγκη της αποδοχής της/του και ταυτόχρονα έχουν την τάση να συμμορφώνονται με οτιδήποτε τους λέγεται για το φύλο τους, αλλά και να μιμούνται τρόπους συμπεριφοράς και αντιδράσεις ομόφυλων προς αυτά μοντέλων.

Στο σημείο αυτό θα ήταν σημαντικό να αναφερθούμε σε ορισμένους τρόπους, πρακτικές και διαδικασίες που υλοποιούνται στο νηπιαγωγείο και χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί, συνειδητά ή ασυνείδητα, για την κοινωνικοποίηση των παιδιών ως προς το φύλο τους.

Το νηπιαγωγείο αποτελεί ένα θεσμό και είναι υπεύθυνο για την αγωγή και εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας και αποσκοπεί στην ανάπτυξη των κοινωνικών, λεκτικών και γνωστικών ικανοτήτων του παιδιού, περισσότερο συστηματικά και οργανωμένα από ότι αυτό παρέχεται στην οικογένεια. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια έχει διαπιστωθεί ότι και οι νηπιαγωγοί, όπως άλλωστε και τα μέλη της οικογένειας του παιδιού, αλλά και του άμεσου κοινωνικού του περιβάλλοντος, αλληλεπιδρούν διαφορετικά με τα παιδιά και έχουν διαφορετικές προσδοκίες από αυτά ανάλογα με το φύλο τους (Τζιανίνι-Μπελότι, 1977, Hartley, 1980, Witcher, 1984). Συγκεκριμένα, αν ζητηθεί από το διδακτικό προσωπικό των νηπιαγωγείων να περιγράψει τα παιδιά της τάξης του, θα διαπιστώσουμε ότι γενικά υπάρχει η τάση τα αγόρια να περιγράφονται ως άτακτα, ανυπάκουα, επιθετικά, ενώ τα κορίτσια ως υπάκουα, φρόνιμα, ευγενικά, ευαίσθητα και δειλά. Είναι χαρακτηριστική η ευκολία και η ετοιμότητα με την οποία οι νηπιαγωγοί αποδίδουν στα παιδιά αυτές τις ιδιότητες, γεγονός που αποδεικνύει ότι αναφέρονται κυρίως σε διαφορές των φύλων και όχι σε ατομικές διαφορές.

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα παιδιά, λόγω της διαφορετικής κοινωνικοποίησής τους από την οικογένειά τους με βάση το φύλο τους, είναι πιθανό να εκδηλώνουν στερεότυπες συμπεριφορές και χαρακτηριστικά προσωπικότητας ανάλογα με το φύλο τους. Εκείνο, ωστόσο, που υποστηρίζεται είναι ότι οι νηπιαγωγοί αρκούνται στο να εντοπίζουν αυτές τις διαφοροποιήσεις και δεν παρεμβαίνουν προκειμένου να τις αμβλύνουν ή και να τις εξαλείψουν. Αντιθέτως μάλιστα, συνεχίζοντας και οι ίδιες/οι να έχουν διαφορετικό τρόπο συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης με τα παιδιά ανάλογα με το αν είναι αγόρια ή κορίτσια, τις σταθεροποιούν και τις διαιωνίζουν.

Για παράδειγμα, έχει διαπιστωθεί (Serbin, O'Leary, Kent, Tonich, 1973, Cherry, 1975) ότι οι νηπιαγωγοί επαινούν συχνά τα κορίτσια για την υπακοή τους και χρησιμοποιούν τη συμπεριφορά τους ως παράδειγμα προς μίμηση για τα αγόρια ενώ από την άλλη, επειδή θεωρούν τα αγόρια πιο επιθετικά, τα προσέχουν περισσότερο, αλληλεπιδρούν συχνότερα μαζί τους και γενικά έχουν την τάση να τα τιμωρούν συχνότερα και σκληρότερα από τα κορίτσια. Φαίνεται όμως, ότι η διαφορετική αυτή αντιμετώπιση συντελεί στη διαιώνιση αυτής της συμπεριφοράς, δηλαδή, τα αγόρια να εξακολουθούν να είναι επιθετικά και ανυπάκουα και τα κορίτσια υπάκουα και συνεργάσιμα.

΄Εχει επίσης διαπιστωθεί ότι οι νηπιαγωγοί έχουν την τάση να προσέχουν τα αγόρια περισσότερο, ακόμη και όταν βρίσκονται μακριά τους, ενώ τα κορίτσια τα προσέχουν μόνο όταν τις/ τους πλησιάζουν, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την ανεξαρτησία των αγοριών και την προσκόλληση των κοριτσιών (Serbin. et al 1973). Από την άλλη, φαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί, όταν τα κορίτσια ζητούν τη βοήθειά τους σε κάποια δραστηριότητα, αντί να τους δώσουν οδηγίες ολοκληρώνουν οι ίδιες ή οι ίδιοι τη δραστηριότητα, ενώ στα αγόρια φαίνεται ότι δίνουν 8 φορές περισσότερες οδηγίες από ότι στα κορίτσια (Serbin. et al 1973).

Μια άλλη τάση που παρατηρείται στο νηπιαγωγείο είναι ότι τόσο το διδακτικό προσωπικό όσο και η ομάδα των συνομηλίκων ενισχύει τα παιδιά να παίζουν με παιχνίδια, που θεωρούνται τυπικά και αρμόζουν με το φύλο τους. ΄Ετσι και μέσα στις τάξεις του νηπιαγωγείου παρατηρείται τις περισσότερες φορές τα αγόρια να παίζουν παιχνίδια κινητικά, παιχνίδια περιπέτειας και καταστροφών, ενώ τα κορίτσια να παίζουν συχνά με κούκλες και μικρογραφίες ειδών οικιακή χρήσης (Τζιανίνι-Μπελότττι, 1977).

Μια επιπλέον πρακτική που οι νηπιαγωγοί υιοθετούν στα πλαίσια των παιδαγωγικών πρακτικών τους στο νηπιαγωγείο είναι ο διαχωρισμός των παιδιών σε ομάδες με συχνότερο κριτήριο το φύλο τους (Τζιανίνι-Μπελότττι, 1977). Συγκεκριμένα διαπιστώθηκε ότι οι νηπιαγωγοί βάζουν τα παιδιά να συναγωνίζονται σε θέματα πειθαρχίας και τάξης, αλλά και σε διάφορες δραστηριότητες και παιχνίδια και συχνά αποδίδουν την επιτυχία ή την αποτυχία στο φύλο και όχι στα ίδια τα παιδιά. Είναι, για παράδειγμα, δυνατό σε μια δραστηριότητα να πουν « Μπράβο, κέρδισαν τα αγόρια γιατί είναι πιο γρήγορα!». Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται στα παιδιά και των δύο φύλων ο ανταγωνισμός, αλλά και παγιώνονται οι στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με τις διαφορές στις δραστηριότητες και τα χαρακτηριστικά τους. ΄Εχει επίσης, παρατηρηθεί ότι οι νηπια-

γωγοί συχνά αναθέτουν στα παιδιά δραστηριότητες, που προσιδιάζουν στους μελλοντικούς τους ρόλους. Για παράδειγμα, ζητούν συχνά από τα κορίτσια να μαζέψουν τα παιχνίδια ή να τακτοποιήσουν την αίθουσα, κάτι που σπάνια ζητούν από τα αγόρια.

Επιπρόσθετα, είναι πιθανότερο οι νηπιαγωγοί να επαινέσουν ένα κορίτσι για τα ρούχα ή την προσεγμένη εξωτερική εμφάνιση, από ό,τι ένα αγόρι (Delamont, 1980). Με τον τρόπο αυτό καλλιεργούν και ενισχύουν στα κορίτσια την ωραιοπάθεια και τη συνεχή ενασχόληση με την εξωτερική τους εμφάνιση. Έτσι, ενώ οι νηπιαγωγοί φαίνεται να ενισχύουν στα κορίτσια τη φιλαρέσκεια, στα αγόρια ενισχύουν τη σκληρότητα και τον έλεγχο της ευσυγκινησίας. Φαίνεται, δηλαδή, να επαινούν τα αγόρια για το θάρρος τους και την ικανότητά τους να προστατεύουν μόνα τους τον εαυτό τους από τους άλλους, ενώ πολλές φορές τα αποθαρρύνουν από το να κλαίνε, χρησιμοποιώντας εκφράσεις όπως «Οι άνδρες δεν κλαίνε!».

Συνοψίζοντας τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω θα υποστηρίζαμε ότι το νηπιαγωγείο αποτελεί ένα θεσμό στον οποίο συνειδητά ή ασυνείδητα παγιώνονται και διαιωνίζονται οι στερεότυπες και παραδοσιακές ως προς τα φύλα αντιλήψεις. Τόσο η οικογένεια όσο και το νηπιαγωγείο χρησιμοποιούν ανάλογους μηχανισμούς και πρακτικές για την κοινωνικοποίηση των παιδιών ως προς το φύλο τους. Οι κυρίαρχες αντιλήψεις και πρακτικές για τα δύο φύλα προσφέρονται για ανίχνευση, καταγραφή και συστηματική εκπαιδευτική παρέμβαση με σκοπό την αποδόμησή τους και την πρόταση για ισότιμη μεταχείριση των δύο φύλων στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Το υλικό και οι προτάσεις που ακολουθούν μπορούν να συμβάλουν σε αυτή την υπόθεση.

Εκφράζοντας συναισθήματα

1.4. ΟΤΑΝ ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑ

Η σπουδαιότητα της ανάγνωσης βιβλίων στη γλωσσική, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, στην αισθητική τους καλλιέργεια και γενικότερα στην αγωγή και κοινωνικοποίησή τους είναι μεγάλη. Το διδακτικό προσωπικό είναι ελεύθερο να επιλέγει ποια βιβλία θα χρησιμοποιεί με βάση από τη μια μεριά την επιστημονική του κατάρτιση αναφορικά με τις γενικές αρχές νοητικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, τις ικανότητες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους και από την άλλη την προσωπική του ενημέρωση, γνώμη και αξιολόγηση των βιβλίων για παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Αυτό που ιδιαίτερα μας ενδιαφέρει εδώ είναι η σημασία και η συμβολή τους στην κοινωνικοποίηση των παιδιών ως προς το ρόλο των φύλων. Σεξιστικά θεωρούνται τα βιβλία στα οποία εγγράφεται διάκριση των φύλων ως προς τους ρόλους, τα επαγγέλματα, κτλ. κατά τα παραδοσιακά στερεότυπα. Μη σεξιστικά θεωρούνται τα βιβλία στα οποία οι ρόλοι, τα επαγγέλματα των χαρακτήρων δεν οριοθετούνται με βάση το φύλο.

Για την ανίχνευση και διαπίστωση της διάκρισης των φύλων ως προς τον τρόπο που προβάλλονται και σκιαγραφούνται στα παιδικά βιβλία μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τους ανάλογους δείκτες:

Α. *Η θέση των φύλων στην οικογένεια.* Όταν αναφερόμαστε στη θέση, ανιχνεύουμε, όσο αφορά τους ενήλικες τον καταμερισμό των ρόλων και τη κατανομή εξουσίας και κύρους ανάμεσα στα δύο φύλα, με βάση ποιος ή ποια έχει την ευθύνη για τα οικονομικά της οικογένειας, για τις δουλειές του νοικοκυριού και για τη φροντίδα και περιποίηση των παιδιών, καθώς επίσης και ποιος ή ποια προβάλλεται ως το κυρίαρχο πρόσωπο, δηλαδή δίνει λύσεις, επιβάλλει τιμωρίες και ποινές ή παίρνει αποφάσεις, κλπ.

Όσον αφορά τα παιδιά, εξετάζουμε τις δραστηριότητες και τις ασχολίες στις οποίες προβάλλονται να συμμετέχουν ή να αντιγράφουν-μιμούνται, τη δυναμική των διαπροσωπικών τους σχέσεων και τη θέση των αγοριών και των κοριτσιών στο χώρο της οικογένειας.

Β. *Η θέση των φύλων στο χώρο της εργασίας.* Όσον αφορά τους και τις ενήλικες εάν είναι εργαζόμενοι και εργαζόμενες και τα επαγγέλματά τους. Όσον αφορά τα ζώα από ποιον ή ποια γίνεται η αναζήτηση και η εξασφάλιση της τροφής. Για τα παιδιά,

αν τα αγόρια και τα κορίτσια παρουσιάζονται να επιθυμούν και να φιλοδοξούν, όταν μεγαλώσουν να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα και ποιο.

Γ. *Χαρακτηριστικά προσωπικότητας των φύλων.* Η κατηγορία αυτή είναι πολύ γενική και γι΄αυτό το λόγο μπορεί να χωριστεί σε υποκατηγορίες που αφορούν, τη κοινωνική συμπεριφορά, τις νοητικές ικανότητες και τα συναισθήματα.

Χαρακτηριστικά που εντάσσονται στη κοινωνική συμπεριφορά είναι:

1) Η Επιθετικότητα. Επιθετικότητα σημειώνεται όταν ένα πρόσωπο ή ζώο αναφέρεται ότι χτυπά κάποιον άλλο (σωματική επιθετικότητα) ή του λέει κάτι για να το δυσαρεστήσει ή να το πειράξει (λεκτική επιθετικότητα). Στη λεκτική επιθετικότητα περιλαμβάνεται και η κοροϊδία.

2) Η Στοργικότητα. Η στοργικότητα μπορεί να σημειώνεται κάθε φορά που ένα πρόσωπο ή ένα ζώο αναφέρει ότι χαϊδεύει, αγκαλιάζει ή φιλάει κάποιο άλλο πρόσωπο ή ζώο. Λεκτική στοργικότητα σημειώνεται κάθε φορά που η στοργή, η τρυφερότητα, η αγάπη και γενικά τα θετικά συναισθήματα κάποιου προσώπου ή ζώου προς κάποιο άλλο δηλώνεται ή εκφράζεται με λέξεις.

3) Η Εξάρτηση-Προσκόλληση. Η εξάρτηση-προσκόλληση σημειώνεται κάθε φορά που ένα πρόσωπο ή ζώο προβάλλεται να χρειάζεται ή να ζητά τη βοήθεια ή την ενθάρρυνση κάποιου άλλου, προκειμένου να καταφέρει κάτι.

4) Η Ανεξαρτησία. Ανεξαρτησία σημειώνεται κάθε φορά που παιδιά-πρόσωπα ή ζώα-προβάλλονται να παίρνουν αποφάσεις που τα αφορούν και να κάνουν μόνα τους ότι απαιτείται για την υλοποίηση των αποφάσεων αυτών.

5) Η αυτοπεποίθηση. Ορίζεται με το πόσο μεγάλη εμπιστοσύνη έχει κάποιο άτομο στις ικανότητές του.

6) Η Ανυπακοή. Ανυπακοή σημειώνεται κάθε φορά που ένα παιδί-πρόσωπο ή ζώο-παρουσιάζεται να κάνει κάτι, π.χ. να πηγαίνει περίπατο στο δάσος, κλπ. παρά τις συμβουλές και τις συστάσεις των ενηλίκων για το αντίθετο.

7) Η Φιλαρέσκεια. Ένα πρόσωπο ή ζώο είναι φιλάρεσκο όταν παρουσιάζεται να ενδιαφέρεται ή να ασχολείται με την όσο το δυνατόν ωραιότερη και τελειότερη εξωτερική του εμφάνιση με/ή χωρίς ταυτόχρονη δήλωση ότι απώτερος σκοπός του είναι να αρέσει και να θαυμάζεται αντίστοιχα από τα άλλα πρόσωπα ή ζώα γύρω του. Επίσης, αν ισχυρίζεται ότι είναι όμορφο και ότι αποτελεί αντικείμενο θαυμασμού από τον περίγυρο.

Χαρακτηριστικά που εντάσσονται στις νοητικές ικανότητες είναι:

1) Η Επινοητικότητα ή ικανότητα επίλυσης προβλήματος. Ένα πρόσωπο ή ένα ζώο διαθέτει τη συγκεκριμένη ικανότητα κάθε φορά που προβάλλεται να αντιμετωπίζει με επιτυχία ή να βρίσκει ικανοποιητική λύση σε διάφορα προβλήματα που προκύπτουν και που απασχολούν είτε το ίδιο, είτε κάποιο/κάποια άλλο/άλλη.

2) Η Δημιουργικότητα. Σημειώνεται όταν ένα πρόσωπο ή ένα ζώο παρουσιάζεται να φτιάχνει κάτι πρωτότυπο, να παρουσιάζει κάτι καινούριο και μοναδικό.

3) Η Παρατήρηση. Σημειώνεται κάθε φορά που ένα πρόσωπο ή ζώο προβάλλεται ή αναφέρεται ότι παρατηρεί ή παρακολουθεί κάτι σκόπιμο ή τυχαίο.

4) Η Περιέργεια. Σημειώνεται όταν ένα πρόσωπο ή ένα ζώο υποβάλλει ερωτήσεις, προκειμένου να πληροφορηθεί και να μάθει για ότι ακούει ή βλέπει γύρω του.

5) Η Γνώση. Σημειώνεται όταν ένα πρόσωπο ή ένα ζώο παρουσιάζεται να γνωρίζει και να κατέχει πληροφορίες για πρόσωπα, γεγονότα, ζώα, φυσικά φαινόμενα, κλπ.

Χαρακτηριστικά που εντάσσονται στα συναισθήματα είναι:

1) Η Χαρά. Είναι ένα πολύ ευχάριστο συναίσθημα που συνδέεται με εκπλήρωση και ικανοποίηση επιθυμίας, επίτευξη στόχου και γενικά με κάτι που προκαλεί ευαρέσκεια και η εκδήλωσή της είναι είτε λεκτική, είτε σωματική.

2) Η Στενοχώρια-Λύπη. Είναι το συναίσθημα που βιώνεται κατά την αντιμετώπιση μιας δυσκολίας ή δυσάρεστης κατάστασης.

3) Ο Φόβος. Ορίζεται ως ένα δυνατό συναίσθημα που προκαλείται από την αντίληψη κινδύνου που συνεπάγεται αναστάτωση-αναταραχή και συχνά μια επιθυμία κρυψίματος και διάσωσης.

4) Ο Θυμός. Ορίζεται ως μία έντονη συναισθηματική κατάσταση που προκαλείται από αδικαιολόγητη παρέμβαση, από λεκτική ή σωματική επιθετικότητα που κάποιο πρόσωπο ή ζώο δέχεται ή από ματαίωση για ότι συναινεί ή συμβαίνει.

5) Η Ζήλια. Σημειώνεται κάθε φορά που αναφέρεται ότι ένα πρόσωπο ή ζώο ζηλεύει τις ικανότητες, τις δεξιότητες ή τα υλικά αγαθά των άλλων.

Δ. *Τα Παιχνίδια των αγοριών και των κοριτσιών.* Η κατηγορία αυτή αναφέρεται στα είδη των παιχνιδιών, ατομικών και ομαδικών, που παίζουν τα αγόρια και τα κορίτσια.

Όσον αφορά την εικονογράφηση των βιβλίων εντοπίζουμε δύο κυρίως δείκτες, τη συχνότητα και τον τρόπο που τα πρόσωπα και τα ζώα των δύο φύλων παρουσιάζονται. Όταν κυρίως αναφερόμαστε στον τρόπο εξετάζουμε το χώρο παρουσίασης των φύλων

(μέσα ή έξω από το σπίτι), την ενδυμασία των δύο φύλων, το μέγεθος της φιγούρας των δύο φύλων, τη στάση του σώματός τους στην εικόνα, αν παρουσιάζονται τα αγόρια και οι άνδρες σε κίνηση, ενώ οι γυναίκες και τα κορίτσια σε στάση και παρακολούθηση ή το αντίστροφο και τέλος τις δραστηριότητες των φύλων στην εικόνα.*

Οι παραπάνω δείκτες που παραθέσαμε δεν είναι μοναδικοί ούτε αποκλειστικοί. Είναι δυνατόν να εμπλουτίζονται και να τροποποιούνται, ανάλογα με τις πρωτοβουλίες, ή την προηγούμενη εμπειρία. Ουσιαστικά, σας έχουμε προτείνει ένα «παράδειγμα» μεθοδολογικής προσέγγισης στην ανίχνευση και καταγραφή στερεοτυπικών αντιλήψεων στα παιδικά βιβλία για τα νήπια.

Η ανίχνευση και η καταγραφή στερεοτυπικών αντιλήψεων και πρακτικών είναι μια μεθοδολογική επιλογή και ως τέτοια αποτελεί το πρώτο βήμα για οποιαδήποτε μορφή παιδαγωγικής παρέμβασης με στόχο την απάλειψή τους. Σε αυτό έρχονται επικουρικά οι «παραδειγματικές» προτάσεις παρεμβάσεων που σας προτείνουμε με το υλικό που έχετε στα χέρια σας σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Μαγειρεύω για τους φίλους και τις φίλες μου

* Οι δείκτες που παραθέσαμε πιο πάνω προέρχονται από το βιβλίο της Μαραγκουδάκη, Ε. (2005) ό.π. σελ. 155-164.

1.5. ΓΙΑΤΙ ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ

Το εγχειρίδιο που κρατάτε στα χέρια σας προσφέρει σε όσες και όσους εργάζονται με παιδιά προσχολικής ηλικίας μια σειρά δραστηριοτήτων, ιδεών και θεματικών ενοτήτων, που βασίζονται στις αρχές του αναλυτικού προγράμματος του Νηπιαγωγείου και τις αναπτυξιακές ικανότητες και δυνατότητες των παιδιών.

Το υλικό εστιάζει στην προβληματική γύρω από τα κυρίαρχα στερεότυπα για το φύλο, όπως αυτά προτείνονται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, γύρω από το λόγο, τις πράξεις, τις εικόνες, τις δραστηριότητες, κ.ά., με απώτερο στόχο το διδακτικό προσωπικό να είναι σε θέση να τα ανιχνεύει, να τα καταγράφει και να τα επανεξετάζει στην καθημερινή εκπαιδευτική του πράξη με τα νήπια. Η παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία επιτεύχθηκε έπειτα από αναζήτηση και διερεύνηση έντυπης και ηλεκτρονικής βιβλιογραφίας, ελληνικής και ξένης, που σχετίζεται με τη θεματική των στερεοτύπων των φύλων κυρίως στην προσχολική ηλικία.

Από τα ευρήματα συμπεραίνουμε ότι όσον αφορά στο θεωρητικό μέρος που σχετίζεται με τα στερεότυπα των φύλων και αναφέρεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας υπάρχει περιορισμένη σχετική βιβλιογραφία, τόσο ελληνική, όσο και ξένη. Εντοπίζουμε επίσης κάποιες γενικές κατευθυντήριες γραμμές, ιδέες και γενικές αρχές, που απευθύνονται σε παιδαγωγούς προσχολικής αγωγής και σχετίζονται με το σχεδιασμό δραστηριοτήτων, τη στάση τους απέναντι στους γονείς και με ερεθίσματα προβληματισμού για τη δική τους στάση απέναντι στα σεξιστικά στερεότυπα. Τις προτάσεις-δραστηριότητες τις παραθέτουμε στην ενότητα «ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ». Έτοιμες δραστηριότητες δεν εντοπίστηκαν παρά μόνο κάποιες σχετικές αναφορές για παιδιά Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου.

Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η Ε.Ε. ή η Unesko, είναι ευαισθητοποιημένοι γύρω από θέματα ισότητας των φύλων. Στο Παγκόσμιο Εκπαιδευτικό Φόρουμ που πραγματοποιήθηκε στο Dakar τον Απρίλιο του 2000, Education for All (EFA), όλες οι χώρες δεσμεύτηκαν να μειώσουν την ανισότητα των φύλων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2005, ενώ διατυπώθηκε η συλλογική δέσμευση μέχρι το 2015 για φυλετική ισότητα στην εκπαίδευση. Αυτή τη στιγμή σύμφωνα με στοιχεία της

Unesko το 57% από τα 104 εκατομμύρια που δεν πηγαίνουν σχολείο είναι κορίτσια και τα 2/3 από τα 860 εκατομμύρια αμόρφωτων ενηλίκων είναι γυναίκες.

Ο σχεδιασμός των ενδεικτικών δραστηριοτήτων του προτεινόμενου υλικού βασίστηκε τόσο στο ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 1366/18-10-2001, τχ. Β. και ΦΕΚ 303 και 304/13-03-2003, τχ. Β, τόμοι Α΄και Β΄) για το νηπιαγωγείο, όσο και στα πορίσματα της σχετικής βιβλιογραφίας, ελληνικής και ξένης.

Ελπίζουμε και ευχόμαστε η δουλειά μας να βοηθήσει όσες και όσους ασχολούνται με την εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας, να προβληματιστούν και να κατευθυνθούν έτσι ώστε μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας να προστατεύσουν τα νήπια από τις περιοριστικές επιρροές των έμφυλων στερεοτύπων.

Ευχαριστούμε τις Νηπιαγωγούς Βραζιτούλη Ευγενία, Κωνσταντινίδη Μάρθα, Μάστορα Ελευθερία, Μπουκομάνη Θεοδώρα από το Ν. Ιωαννίνων, τις Νηπιαγωγούς Αποστολίδου Χαρίκλεια, Γεωργιάδου Ελισάβετ, Νικολούλη Μαρία, Προύσα Θεοδώρα και Τσιακπινίδου Γεωργία από τη Θεσσαλονίκη, καθώς και τις Συμβούλους Προσχολικής Αγωγής Καμπέρη Ελένη και Βοζίκη Αγγελική που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος και μας βοήθησαν με τις παρατηρήσεις τους και την παραχώρηση φωτογραφιών και εργασιών των παιδιών των Νηπιαγωγείων τους.

1.6. ΠΩΣ ΤΟ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΕ;

Το υλικό που προτείναμε περιλαμβάνει το σχεδιασμό μιας σειράς δραστηριοτήτων, ιδεών και θεματικών προσεγγίσεων και είναι διαρθρωμένο, στις παρακάτω επιμέρους ενότητες.

- Γνωριμία με τον εαυτό μας και με τα άλλα παιδιά
- Συναισθήματα και φύλο
- Ρόλοι των δύο φύλων στην οικογένεια
- Δραστηριότητες/παιχνίδια και φύλο
- Άμβλυνση στερεοτύπων που σχετίζονται με το επάγγελμα, την τέχνη, τον πολιτισμό, την ιστορία, τον αθλητισμό, τα ΜΜΕ
- Ανίχνευση και περιορισμό προκαταλήψεων σχετικών με το φύλο, που εμφανίζονται στην παιδική λογοτεχνία

Ακολουθούν θεματικές προσεγγίσεις με τίτλο «Τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα» και «Άνθρωποι στη δουλειά», που περιλαμβάνουν φάσεις και δραστηριότητες.

Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων περιλαμβάνει στόχους και διαδικασίες εφαρμογής τους. Για την υλοποίηση τόσο των δραστηριοτήτων όσο και των θεματικών προσεγγίσεων παρέχεται έντυπο υλικό (φωτογραφίες, κείμενα), στην ιστοσελίδα http://www.isotita-epeaek.gr και στο CD-ROM, που λειτουργεί υποστηρικτικά και βασίζεται στη θεματική τους. Κάποιες από αυτές τις δραστηριότητες μπορούν να υλοποιηθούν είτε ανεξάρτητα, είτε μέσα από τις θεματικές ενότητες.

Σημειώνουμε ότι το υλικό που παρέχεται στο διδακτικό προσωπικό είναι ενδεικτικό και υποστηρικτικό για να χρησιμοποιηθεί με δημιουργικό τρόπο και λειτουργεί ως ερέθισμα ευρύτερου προβληματισμού και σχεδιασμού δραστηριοτήτων. Άλλωστε, η παρέμβαση όσων εργάζονται με παιδιά προσχολικής ηλικίας πάνω στη θεματική του φύλου δε μπορεί να είναι αποσπασματική και επιλεκτική. Για να είναι αποτελεσματική θα χρειαστεί να είναι συστηματική, ενιαία και συνολική, ώστε να προσδιορίζει το σύνολο των παραμέτρων, των διαδικασιών και των υποκειμένων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Όσοι και όσες στρατεύονται σε μία υπόθεση καταπολέμησης των κυρίαρχων στερεοτυπικών αντιλήψεων και πρακτικών για τα φύλα λαμβάνουν υπόψη την ηλικία των παιδιών, τις ατομικές ιδιαιτερότητές τους, την κοινωνικοπολιτιστική τους προέλευση, τη θρησκεία τους κ.ά. Βασικοί παράγοντες στην όλη υπόθεση είναι η τοπική κοινωνία που εντάσσεται το νηπιαγωγείο, το εποπτικό υλικό που διαθέτει, οι δυνατότητες πρόσβασης σε πηγές πληροφορίας, η προσωπικότητα και η ψυχοσύνθεση των νηπιαγωγών και ο σχεδιασμός του καθημερινού τους προγράμματος. Κρίνεται απαραίτητη προϋπόθεση η στενή και συνεχής συνεργασία των νηπιαγωγών με τις οικογένειες των νηπίων.

Μου αρέσει να παίζω στο κουκλόσπιτο με τους φίλους μου

Όσοι και όσες εργάζονται με παιδιά προσχολικής ηλικίας σήμερα ευαισθητοποιούνται, ώστε να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις καθημερινές πρακτικές τους στο Νηπιαγωγείο όσον αφορά στην εγκαθίδρυση ενός μη σεξιστικού περιβάλλοντος στην τάξη τους. Καλούνται να εξασφαλίζουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, έτσι ώστε τα βιβλία, το παιδαγωγικό υλικό, οι δραστηριότητες, οι φωτογραφίες, και οποιοδήποτε άλλα υλικά που χρησιμοποιούν στην καθημερινή τους εκπαιδευτική διαδικασία να είναι απαλλαγμένα από στερεότυπα και παραδοσιακούς ρόλους σε ό,τι αφορά τα δύο φύλα. Καλό είναι να επανεξετάζουν και τις δικές τους αντιλήψεις και στάσεις σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων. Τα βασικά ερωτήματα στα οποία καλούνται να δώσουν απαντήσεις είναι ενδεικτικά τα ακόλουθα:

- Ποια είναι η επίδραση που ασκώ στα παιδιά για την κατανόηση από μέρους τους του τι σημαίνει να είναι κανείς αγόρι ή κορίτσι;
- Τι κάνω στην καθημερινή μου πρακτική που να βοηθάει τα παιδιά να εντάξουν τον εαυτό τους και τους άλλους στην κατηγορία «αγόρι» ή «κορίτσι»;
- Πως συμπεριφέρομαι ως εκπαιδευτικός προσχολικής ηλικίας; Για παράδειγμα, όταν παρατηρώ τα παιδιά συλλέγω πληροφορίες για συμπεριφορές που συνδέονται με το φύλο και τις στάσεις τους;
- Ποιες είναι οι πρακτικές, οι στάσεις και οι αντιλήψεις που έχω ως νηπιαγωγός σε ό,τι αφορά τη συμπεριφορά μου απέναντι στα παιδιά; Συνδέονται με το φύλο του παιδιού;

Οι απαντήσεις που δίνονται σε αυτά τα ερωτήματα προσφέρονται για τον επαναπροσδιορισμό των αντιλήψεων και των πρακτικών μας παρεμβάσεων στην παιδαγωγική μας σχέση με τα νήπια.

1.7. ΚΑΠΟΙΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δεν είναι πάντα εύκολο να απευθύνει κανείς αποτελεσματικές «συνταγές» εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για το διδακτικό προσωπικό σε ένα πεδίο κοινωνικής τοπογραφίας ενός νηπιαγωγείου με παιδιά που προσδιορίζονται από διαφορετικές κοινωνικές, πολιτισμικές και υλικές προϋποθέσεις. Ωστόσο, κρίναμε σκόπιμο στην περίπτωση παιδαγωγικών παρεμβάσεων για την αποδόμηση των κυρίαρχων στερεοτυπικών αντιλήψεων για τα φύλα, να κωδικοποιήσουμε κάποιες ενδεικτικές προτάσεις, ώστε αυτές να αποτελούν καθοδηγητικούς δείκτες οργάνωσης των επιλογών στην καθημερινή εργασία.

Παρατηρείτε τα παιδιά κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων: Ξεκινήστε παρατηρώντας το παιχνίδι των παιδιών κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων. Πώς διαφοροποιείται το παιχνίδι ανάλογα με το φύλο των παιδιών; Κάθε πέντε λεπτά κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού σημειώστε ποιοι μαθητές και ποιες μαθήτριες παίζουν με ποιους και ποιες και σε ποιες γωνιές. Ξανακοιτάξτε τις σημειώσεις σας. Μπορεί να εκπλαγείτε.

Συμμετέχετε σε παιχνίδια, που δεν είναι αντιπροσωπευτικά του φύλου σας: Αν είστε γυναίκα παιδαγωγός, συμμετάσχετε με τα παιδιά στη γωνιά, για παράδειγμα, του οικοδομικού υλικού ή στη γωνιά του μαραγκού και δείξτε ότι απολαμβάνετε την ενασχόληση με το συγκεκριμένο υλικό. Αν είστε άνδρας παιδαγωγός, συμμετάσχετε με τα παιδιά στα παιχνίδια με τις κούκλες και τα κουζινικά. Το παράδειγμά σας θα δείξει στα παιδιά ότι μπορούν να ασχοληθούν με όλες τις γωνιές, που υπάρχουν στην τάξη, ανεξάρτητα από το φύλο τους.

Να είστε σε εγρήγορση: Πρέπει να είστε συνεχώς σε εγρήγορση στο θέμα των στερεοτύπων ως προς το ρόλο των φύλων και οι παρεμβάσεις σας να μην περιορίζονται μόνο, όταν διαπιστώνετε στερεοτυπικές συμπεριφορές, στάσεις και σχόλια από τα παιδιά. Μέσα από την καθημερινή σας πρακτική πρέπει να εγχαράξετε στα παιδιά την αντίληψη ότι οι δραστηριότητες και οι ρόλοι δε διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο.

Αναδείξτε τη σταθερότητα του φύλου: Αξιοποιείστε ποικίλες δραστηριότητες, προκειμένου τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι τα ρούχα, το μήκος των μαλλιών ή οι προτιμήσεις στο παιχνίδι δεν είναι αυτά που διαφοροποιούν τα αγόρια από τα κορίτσια, αλλά οι ανατομικές – βιολογικές διαφορές. Δώστε έμφαση στο γεγονός της μονιμότητας του φύλου.

«Όλα τα παιδιά μπορούν να παίζουν με όλα τα παιδιά και με όλα τα παιχνίδια»: Με τη σύμφωνη γνώμη των παιδιών υιοθετήστε πρακτικές, που στοχεύουν στην αποφυγή της στερεότυπης ενασχόλησης των παιδιών με «αγορίστικα» ή «κοριτσίστικα» παιχνίδια. Διαμορφώστε στην τάξη σας έναν κανόνα, όπως για παράδειγμα, «Αγόρια και κορίτσια μπορούν να παίζουν με όλα τα παιχνίδια».

Ενθαρρύνετε τις διαφυλικές παρέες: Όταν βλέπετε αγόρια και κορίτσια να παίζουν μαζί, να ενισχύετε παρόμοιες συμπεριφορές και στάσεις σχολιάζοντας, για παράδειγμα, «Η Κατερίνα και ο Γιώργος φτιάχνουν ένα σπίτι με το οικοδομικό υλικό». Κάνοντας τέτοιες επισημάνσεις εγχαράσσετε στα παιδιά στάσεις και αξίες, που στοχεύουν στην εξάλειψη ή άμβλυνση πιθανών στερεότυπων αντιλήψεων και συμπεριφορών.

Παρουσιάστε πρότυπα σε παραδοσιακούς και μη παραδοσιακούς ρόλους: Παρουσιάστε στα παιδιά πρότυπα, που διακρίνονται για τις ικανότητές τους, την εμπιστοσύνη, την αλληλοβοήθεια σε παραδοσιακούς και μη παραδοσιακούς ρόλους. Αναζητήστε αυτά τα πρότυπα σε παιδικές ιστορίες, φωτογραφίες και εικόνες από περιοδικά, εκπαιδευτικά DVD κ.ά.

Προσκαλέστε στην τάξη σας άτομα που εργάζονται σε μη παραδοσιακά για το φύλο τους επαγγέλματα: Προγραμματίστε συναντήσεις ή επισκέψεις σε άτομα, που εργάζονται σε μη στερεότυπα ως προς το φύλο τους επαγγέλματα όπως, για παράδειγμα, γυναίκες ηλεκτρολόγους, άνδρες κομμωτές, κλπ. Αρχίστε πρώτα από τους γονείς των ίδιων των παιδιών, εάν υπάρχουν αντίστοιχες περιπτώσεις.

Ενισχύστε τα παιδιά να απαλλαγούν από σεξιστικές αντιλήψεις, στάσεις, αξίες και συμπεριφορές: Όταν αντιλαμβάνεστε σχόλια, όπως για παράδειγμα, «Στα κορίτσια δεν αρέσει να παίζουν με τα αυτοκίνητα», πρέπει να παρεμβαίνετε λέγοντας, για παράδειγμα, «Μπορεί να είναι αλήθεια ότι σε μερικά κορίτσια δεν αρέσουν τα αυτοκίνητα. Αλλά υπάρχουν κάποια κορίτσια που βρίσκουν τα αυτοκίνητα πολύ ενδιαφέροντα. Εγώ είμαι κορίτσι και μου αρέσει να παίζω με τα αυτοκίνητα».

Εντοπίστε στερεοτυπικές δηλώσεις: Εντοπίστε και καταγράψτε τυχόν σεξιστικές δηλώσεις των παιδιών και προσπαθήστε να αναδομήσετε αντίστοιχες στερεοτυπικές αντιλήψεις μέσα από την καθημερινή σας πρακτική. Για παράδειγμα, αν εντοπίσετε εκφράσεις του τύπου «Τα αγόρια δεν παίζουν με τα κουζινικά», δημιουργήστε διαφυλικές ομάδες στη γωνιά της κουζίνας και δώστε στα αγόρια πρωταγωνιστικό ρόλο.

Διαβάστε βιβλία απαλλαγμένα από φυλετικά στερεότυπα: Επιλέξτε και διαβάστε στα παιδιά βιβλία, που να παρουσιάζουν άντρες, γυναίκες, κορίτσια, αγόρια, ζώα κ.ά. σε μη παραδοσιακά για το φύλο τους επαγγέλματα, ρόλους και χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Αξιοποιείστε το περιεχόμενό τους για να συζητήσετε διάφορα θέματα, όπως π.χ. ότι υπάρχουν πολλά αγόρια που τους αρέσει να παίζουν με κούκλες. Επίσης, ενθαρρύνετε τα κορίτσια να μιλήσουν για τα «αγορίστικα παιχνίδια» και κατά πόσο τους αρέσει να παίζουν με αυτά. Χρησιμοποιείστε το δικό σας παράδειγμα για να δείξετε στα παιδιά ότι τα παιχνίδια δε συνδέονται με το φύλο.

Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή σε παιχνίδια στην αυλή και παιχνίδια ρόλων: Παρατηρήστε εάν τα κορίτσια έχουν ισότιμη πρόσβαση στα παιχνίδια της αυλής. Οργανώστε παιχνίδια ρόλων γύρω από θέματα, που αφορούν π.χ. την καθαριότητα ενός σπιτιού ή εστιατορίου, μανάβικου, νοσοκομείου, ψιλικατζίδικου, πυροσβεστικής και συνδυάστε τα με ομαδικά παιχνίδια στην αυλή.

Δημιουργήστε ένα άλμπουμ-βιβλίο: Ζητήστε από τα παιδιά να φέρουν π.χ. φωτογραφίες ή άλλο υλικό με δραστηριότητες που κάνουν οι γονείς τους μέσα κι έξω από το σπίτι (π.χ. η μαμά στον κήπο, ο μπαμπάς στο σούπερ-μάρκετ κ.ά). Αξιοποιείστε το υλικό και δημιουργήστε καταστάσεις προβληματισμού γύρω από τη διαφορετικότητα των ρόλων.

Ενισχύετε την ισότιμη συμμετοχή των αγοριών και των κοριτσιών στην τάξη: Όλα τα παιδιά πρέπει να συμμετέχουν στον ίδιο βαθμό στις ποικίλες δραστηριότητες/ρουτίνες που γίνονται στην τάξη. Για παράδειγμα, σκόπιμο θα ήταν όλα τα παιδιά να βοηθούν τη νηπιαγωγό ή το νηπιαγωγό νηπιαγωγό τόσο στο καθάρισμα όσο και στην τακτοποίηση της τάξης.

Αναδιοργανώνετε το χώρο της τάξης: Οργανώστε, για παράδειγμα, τη γωνιά του κουκλόσπιτου δίπλα στη γωνιά του οικοδομικού υλικού. Με αυτό τον τρόπο παρέχετε περισσότερες ευκαιρίες για συντροφικό παιχνίδι μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών. Ο χώρος της κάθε γωνιάς κρίνεται σκόπιμο να είναι άνετος και ευέλικτος, ώστε να ευνοείται η δραστηριοποίηση περισσότερων αγοριών και κοριτσιών.

Εμπλουτίζετε τη θεατρική γωνιά με υλικά και για ανδρικούς και για γυναικείους ρόλους: Για παράδειγμα, καπέλα όλων των τύπων, μπέρτες, ζώνες, τσάντες, παπούτσια, κουτιά που να περιέχουν εργαλεία και κουζινικά κ.ά. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να χρησιμοποιούν όλα τα υλικά.

1.8. ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ! ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ!

Συζητήστε με τους γονείς, προκειμένου να διερευνήσετε τις όποιες δικές τους προκαταλήψεις σε σχέση με τους ρόλους, τα επαγγέλματα και τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των δύο φύλων. Ενημερώστε τους για το περιεχόμενο και τους στόχους του συγκεκριμένου προγράμματος παρέμβασης και προσπαθήστε να επιτύχετε τόσο τη συγκατάβασή τους για την υλοποίηση του συγκεκριμένου προγράμματος, όσο και την ενεργητική συμμετοχή τους στις ποικίλες δραστηριότητές του.

Ενημερώστε τους γονείς για τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά είναι δυνατό να επωφεληθούν από την ενασχόλησή τους με διαφορετικού τύπου παιχνίδια. Ενημερώστε τους γονείς σε μία συνέλευση ή με ένα γράμμα στο σπίτι.

Ενθαρρύνετε τους γονείς να μην αγοράζουν στα παιδιά τους παραδοσιακά «αγορίστικα» και «κοριτσίστικα» παιχνίδια: Προτείνετέ τους, για παράδειγμα, να αγοράζουν στα κορίτσια πέρα από τα παραδοσιακά παιχνίδια και παιχνίδια, που ενισχύουν την κινητικότητα, εφευρετικότητα, τη φαντασία κ.ά, όπως για παράδειγμα, παιχνίδια κατασκευών. Αντίστοιχα στα αγόρια να αγοράζουν μεταξύ άλλων και παιχνίδια, που ενισχύουν την τρυφερότητα, την ευαισθησία, την έκφραση συναισθημάτων κ.ά., όπως για παράδειγμα, λούτρινα παιχνίδια.

Δώστε έμφαση στη σημασία της μεταμφίεσης στα παιχνίδια ρόλων: Ενημερώστε τους γονείς για την παιδαγωγική σκοπιμότητα των μεταμφιέσεων τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.

Συλλέξτε φωτογραφίες που να απεικονίζουν ανδρικές και γυναικείες φιγούρες σε στερεότυπες δραστηριότητες, ρόλους, επαγγέλματα κ.ά. Αξιοποιείστε τες με στόχο να ευαισθητοποιήσετε τους γονείς για τα ερεθίσματα που δέχονται τα παιδιά τους, π.χ. από τα ΜΜΕ και ταυτόχρονα προτείνετε να σχολιάζουν και να συζητούν με τα παιδιά τέτοιου είδους σεξιστικά ερεθίσματα.

Βοηθήστε τους γονείς να επισημαίνουν περιπτώσεις γλωσσικού σεξισμού σε συσκευασίες παιχνιδιών, σε βιβλία, σε κάρτες με ευχές, στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας κ.ά, όπως για παράδειγμα, βιβλίο με τίτλο «Ο μικρός ερευνητής». Παράλληλα προτείνετε στους γονείς, όταν εντοπίζουν αντίστοιχα παραδείγματα, να τα σχολιάζουν και να τα συζητούν με τα παιδιά τους.

Ενθαρρύνετε τους γονείς να επανεξετάζουν ενδεχόμενες προκαταλήψεις τους. Συζητήστε μαζί τους και δώστε τους ερεθίσματα να αναρωτηθούν για τις δικές τους αξίες, στάσεις, αντιλήψεις αναφορικά με το φύλο των παιδιών τους και τις αναμενόμενες από αυτά συμπεριφορές. Για παράδειγμα :

- Μήπως περιμένω από τα παιδιά μου να συμπεριφερθούν διαφορετικά ανάλογα με το εάν είναι αγόρι ή κορίτσι;
- Μήπως έχω διαφορετικές προσδοκίες σε σχέση με τις ικανότητες και δεξιότητες ανάλογα με το φύλο του παιδιού μου;
- Μήπως αγοράζω στα παιδιά μου παραδοσιακά ως προς το φύλο τους παιχνίδια;
- Μήπως καταμερίζω τις εργασίες του σπιτιού στα παιδιά μου ανάλογα με το φύλο τους;

Η μαμά πλένει τα πιάτα
κι ο μπαμπάς μαγειρεύει

Ο μπαμπάς σφουγγαρίζει
κι η μαμά σκουπίζει

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

2.1. ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΑΤΟΜΑ ΓΥΡΩ ΜΟΥ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- ανιχνεύσουν τυχόν στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με την εξωτερική εμφάνιση ατόμων διαφορετικού φύλου, π.χ. μήκος μαλλιών, χρώμα ρούχων, κοσμήματα κ.λ.π.
- συνειδητοποιήσουν ότι η διαφορετικότητα των φύλων δεν απορρέει και δεν εξαρτάται από τις διαφορές στην εξωτερική εμφάνιση των ατόμων.
- αναγνωρίσουν τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα των χαρακτηριστικών του κάθε ατόμου, ανεξάρτητα από το φύλο του.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Δείχνουμε στα παιδιά την πιο πάνω εικόνα και τους θέτουμε ερωτήματα, όπως:

- Τα παιδιά που δείχνει η παραπάνω εικόνα είναι αγόρια-κορίτσια;
- Από πού το συμπεραίνετε;
- Εάν φορούσαν τα αγόρια τα ρούχα των κοριτσιών και τα κορίτσια αντίστοιχα αυτά των αγοριών θα άλλαζε και το φύλο τους;
- Παρατηρήστε ένα φίλο και μια φίλη σας. Έχουν στο ίδιο σημείο τα μάτια τους, τη μύτη τους, το στόμα τους;
- Περιγράψτε το χρώμα των ματιών του παιδιού, που κάθεται δίπλα σου.
- Έχουν όλοι οι άντρες κοντά μαλλιά;
- Έχουν όλες οι γυναίκες μακριά μαλλιά;

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες-φωτογραφίες από περιοδικά, εφημερίδες, βιβλία, κλπ. ανδρών και γυναικών με εξωτερικά χαρακτηριστικά μη «συμβατά» με το φύλο τους (άντρες με μακριά μαλλιά, σκουλαρίκια, σκωτσέζους με φούστες, κλπ) και σχολιάζουμε.

❖ Φτιάχνουμε τα διαβατήριά μας-ταυτότητες που θα τα χρησιμοποιήσουμε στα ταξίδια μας. Βάζουμε πάνω το αποτύπωμά μας που μας κάνει μοναδικούς και το συγκρίνουμε με αυτά των άλλων παιδιών.

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να κάνουν ταξινομήσεις σύμφωνα με το χρώμα των μαλλιών και των ματιών τους.

❖ Καλούμε τα παιδιά να κοιτάξουν τον εαυτό τους στον καθρέφτη και να περιγράψουν πώς φαίνονται.

❖ Μαθαίνουμε σχετικά τραγούδια, όπως για παράδειγμα, το τραγούδι των ματιών:

Σε βλέπω και με βλέπεις
Με μάτια γαλανά/καστανά/πράσινα
Που λάμπουν αληθινά.
Τα μάτια σου είναι μεγάλα/στρογγυλά/σχιστά
Και όμορφα
Τα πιο ωραία στον κόσμο ολόγυρα.
Μάτια μπλέ, μάτια μαύρα
Μάτια γκρι και καστανά, τα πιο ωραία μάτια είναι των φίλων μας, παιδιά.

ή

εναλλακτικά μπορούμε να τραγουδήσουμε κάνοντας τις αντίστοιχες κινήσεις το τραγούδι με τίτλο «ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΜΟΥ», ή ακόμη ανάλογα με τα λόγια ζωγραφίζουμε αυτά που ακούμε.

Αυτός ο κύκλος είναι το κεφάλι μου
Κι αυτό το στόμα που λέει τα λόγια μου.
Αυτά είναι τα μάτια μου για να μπορώ να δω,
Η μύτη για να μυρίζω και τα αυτιά μου για να ακούω.
Γύρω, τριγύρω έχω μαλλιά
Κι έχω και καπέλο για ζεστασιά.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ

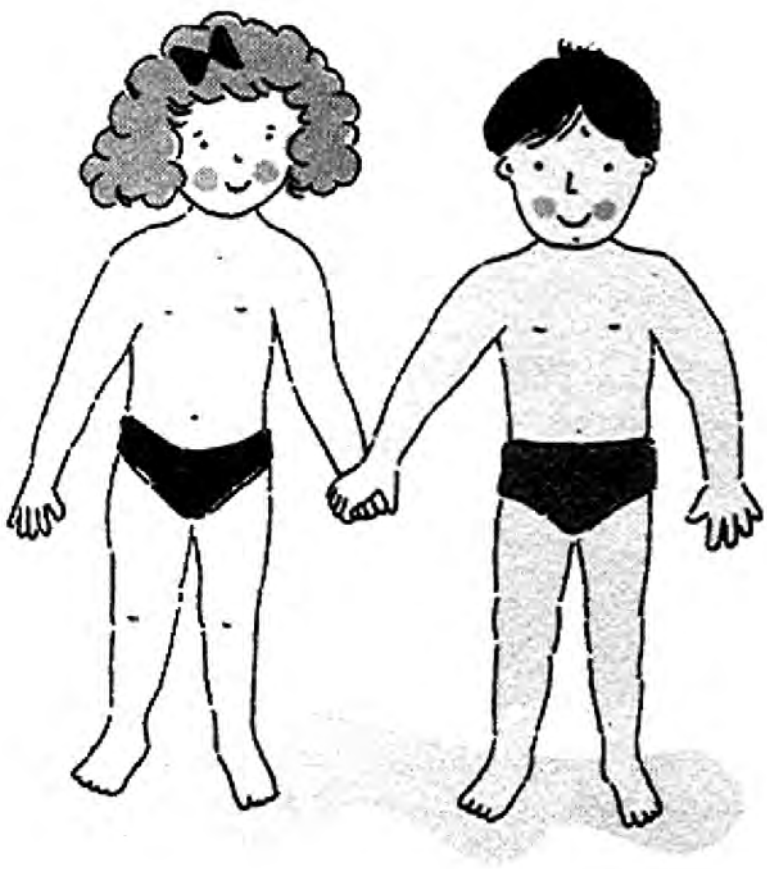

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- κατανοήσουν τις ανατομικές ομοιότητες και διαφορές των δύο φύλων
- οικοδομήσουν την έννοια της σταθερότητας του φύλου τους ανεξάρτητα από τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Δίνουμε στα νήπια παζλ γυναικείων και ανδρικών ανθρώπινων σωμάτων και τα ενθαρρύνουμε να κάνουν συγκρίσεις, καθώς τα συναρμολογούν.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες από βιβλία με θέμα το σώμα και την αναπαραγωγή και συζητούμε γύρω από τα διαφορετικά εσωτερικά και εξωτερικά γεννητικά όργανα των δύο φύλων.

❖ Χρησιμοποιούμε επιτραπέζια παιχνίδια με θέμα το ανθρώπινο σώμα. Παίζοντας συζητούμε για τα όργανα από τα οποία αποτελείται ο άνθρωπος και εστιάζουμε και στη διαφορετικότητα του φύλου.

❖ Πληροφορούμαστε για το ρόλο που παίζουν τα δύο φύλα στη σύλληψη μιας νέας ζωής. Βλέπουμε φωτογραφίες από έγκυες γυναίκες. Ζητάμε από τα παιδιά να μας φέρουν τυχόν υπερηχογραφήματα από το σπίτι τους στα οποία απεικονίζονται τα ίδια.

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να γίνουν ζευγάρια διαφορετικού φύλου και να εντοπίσουν τις ομοιότητες του σώματός τους και να τις περιγράψουν.

❖ Ζητούμε από τα ετερόφυλα ζευγάρια να συγκρίνουν το μέγεθος της πατούσας, της παλάμης, των ποδιών τους και των χεριών τους.

❖ Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες ανάλογα με το φύλο μας. Απλώνουμε ένα κομμάτι χασαπόχαρτο στα πάτωμα, λίγο μεγαλύτερο από το ύψος ενός παιδιού. Ζητάμε από το παιδί, κορίτσι από τη μία ομάδα αγόρι από την άλλη, να ξαπλώσει πάνω στο χαρτί. Σχεδιάζουμε το περίγραμμα του σώματός του χρησιμοποιώντας ένα μαρκαδόρο ή ένα στυλό. Ζητούμε και από τις δύο ομάδες να εμπλουτίσουν το περίγραμμα με ανατομικά στοιχεία, καρδιά, πνεύμονα, εγκέφαλο, γεννητικά όργανα, και να μας παρουσιάσουν αντίστοιχα ένα αγόρι και ένα κορίτσι.

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να φέρουν στην τάξη μας φωτογραφίες των γονιών τους από μικρή ηλικία έως και σήμερα και να εντοπίσουνε τις ορατές ανατομικές διαφορές, που συντελέστηκαν στο σώμα τους.

❖ Παροτρύνουμε τα νήπια να πάνε στη γωνιά μεταμφίεσης και να ντυθούν όπως αυτά επιθυμούν.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΓΑΠΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- ενισχύσουν την ατομική τους ταυτότητα και να μιλήσουν για τον εαυτό τους και τις προτιμήσεις τους.
- συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν αντικείμενα, δραστηριότητες, αθλήματα κ.ά. που αρέσουν εξίσου στα αγόρια και στα κορίτσια.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από κάθε παιδί να φτιάξει μια αφίσα με θέμα τον εαυτό του με τη χρήση ποικίλων υλικών. Μπορούν, για παράδειγμα, να βάλουν στο κέντρο μια φωτογραφία τους ή ακόμη και να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους. Στη συνέχεια ζητούμε από τα παιδιά να την εμπλουτίσουν με ό,τι αυτά θεωρούν αντιπροσωπευτικό για τα ίδια. Μπορούν π.χ. να ζωγραφίσουν το αγαπημένο τους αντικείμενο, παιχνίδι, το αγαπημένο τους ζώο, να κολλήσουν και άλλες φωτογραφίες, ή και να ζωγραφίσουν τα αγαπημένα τους πρόσωπα, να βρουν εικόνες από περιοδικά, να κόψουν και να κολλήσουν το αγαπημένο τους άθλημα, τον αγαπημένο τους ήρωα ή την αγαπημένη τους ηρωίδα, να γράψουν το ύψος τους, το βάρος τους, να βάλουν το δαχτυλικό τους αποτύπωμα, κλπ.

Όλες οι αφίσες των παιδιών αναρτώνται σε ένα χώρο στην τάξη, που θα μπορούσε να έχει τον τίτλο «ΚΑΘΕΤΙ ΠΟΥ ΑΓΑΠΩ». Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συγκρίνουν και να σχολιάσουν τις αφίσες, δίνοντας έμφαση στις ομοιότητες και τις διαφορές αγοριών και κοριτσιών αναφορικά με τα αγαπημένα τους πρόσωπα, αντικείμενα, αθλήματα κ.ά. Για παράδειγμα:

- Τα αμαξάκια είναι το αγαπημένο παιχνίδι μόνο των αγοριών; Υπάρχει κάποιο κορίτσι που ζωγράφισε για αγαπημένο παιχνίδι ένα αυτοκίνητο;
- Ο σούπερμαν είναι αγαπημένος ήρωας μόνο των αγοριών;
- Το πιάνο είναι το αγαπημένο μουσικό όργανο μόνο των κοριτσιών;

Οι αφίσες των παιδιών παραμένουν σε αυτό το χώρο κατά τη διάρκεια όλης της χρονιάς και κάθε παιδί μπορεί σε αυτό το διάστημα να τις εμπλουτίζει με νέα προσωπικά δεδομένα, τα οποία μπορεί να είναι και παρατηρήσεις των άλλων παιδιών γι' αυτόν (π.χ. ο Θοδωρής είναι αστείος όταν κάνει γκριμάτσες).

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να γίνουν δημοσιογράφοι και να παίρνουν συνεντεύξεις το ένα από το άλλο. Οι ερωτήσεις μπορεί ενδεικτικά να είναι του τύπου:

- Ποιο είναι το αγαπημένο σου παιχνίδι;
- Πώς σου αρέσει να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου;
- Ποιο είναι το αγαπημένο σου βιβλίο, τραγούδι;
- Ποια είναι η αγαπημένη σου ταινία;

❖ Απομαγνητοφωνούμε τις απαντήσεις. Φτιάχνουμε δύο λίστες αγόρια-κορίτσια και καταγράφουμε, με γράμματα, κολάζ ή ζωγραφική τις απαντήσεις. Σχολιάζουμε και εντοπίζουμε ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα φύλα.

ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- εξοικειωθούν με τα συναισθήματά τους και να μάθουν να τα εκφράζουν.
- εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους για να εκφράσουν συναισθήματα.
- κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι, άνδρες-γυναίκες, βιώνουν συναισθήματα ίδιας έντασης σε παρόμοιες καταστάσεις.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες, φωτογραφίες και των δύο φύλων. Φροντίζουμε να απεικονίζονται και οι άνδρες και οι γυναίκες σε ανάλογες καταστάσεις, π.χ. γυναίκα να κλαίει, άνδρα να κλαίει, να γελάει, ή γυναίκες και άνδρες μαζί να πανηγυρίζουν, κλπ. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους. Προσπα-

θούμε να ανιχνεύσουμε τυχόν προκαταλήψεις που έχουν σχετικά με το φύλο και την έκφραση των συναισθημάτων κάνοντας ερωτήσεις όπως:

- Τι φαντάζεστε ότι αισθάνεται αυτός ο άνδρας ή αυτή η γυναίκα σ' αυτή την εικόνα;
- Εσείς πότε αισθάνεστε ανάλογα;
- Πιστεύετε ότι τα αγόρια και τα κορίτσια νιώθουν τα ίδια συναισθήματα;

Ζητούμε από τα παιδιά να κατηγοριοποιήσουν τις φωτογραφίες ανάλογα με τα συναισθήματα που εκφράζουν. Παρατηρούμε εάν είναι άνδρες-γυναίκες και εάν μπορεί και τα δύο φύλα να βιώνουν ανάλογες συναισθηματικές καταστάσεις.

❖ Φτιάχνουμε μάσκες που να εκφράζουν συναισθήματα και παίζουμε με αυτές.

❖ Με τη βοήθεια μιας ψηφιακής μηχανής το ένα παιδί φωτογραφίζει το άλλο σε χαρακτηριστικές εκφράσεις. Τις προβάλλουμε στον υπολογιστή και τις εκτυπώνουμε. Τις εκθέτουμε σε μια γωνιά για να τις βλέπουμε, τις χρησιμοποιούμε στο παρουσιολόγιό μας ή όπου αλλού θέλουμε.

❖ Δίνουμε στα παιδιά χάρτινους κύκλους και τα προτρέπουμε να ζωγραφίσουν πρόσωπα, «φάτσες» με διάφορες εκφράσεις χρησιμοποιώντας όποια υλικά επιθυμούν. Στη συνέχεια ζητούμε από κάθε παιδί να μας πει:

- Τι φύλο είναι τα ανθρωπάκια που ζωγράφισε;
- Πώς νομίζει ότι αισθάνονται αυτά τα ανθρωπάκια;
- Για ποιο λόγο νομίζει ότι αισθάνονται έτσι;
- Αν το ανθρωπάκι ήταν του αντίθετου φύλου θα αισθανόταν το ίδιο;

Μπορούμε να φτιάξουμε όλοι μαζί τη δική μας ιστορία χρησιμοποιώντας τις φατσοδημιουργίες μας.

Μέσα σ' ένα καπέλο ρίχνουμε τις «φάτσες». Καλούμε ένα παιδί να τραβήξει μία και του ζητούμε να μας αναφέρει ένα περιστατικό που το έκανε να αισθανθεί ανάλογα.

ΜΙΜΗΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

ΣΤΟΧΟΙ

- Η ανάπτυξη της συνοχής της ομάδας μέσα από την παρουσίαση των συναισθημάτων.
- Η κατανόηση και αναγνώριση από τα παιδιά συναισθημάτων διαφορετικής έντασης.
- Η εξοικείωση των παιδιών στην έκφραση των συναισθημάτων τους με ποικίλους τρόπους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες. Δύο παιδιά κρατούν τεντωμένο ένα πανί και ζητούμε από την πρώτη ομάδα να περάσει πίσω από αυτό. Τα υπόλοιπα παιδιά στέκονται και παρακολουθούν. Κάθε φορά που η νηπιαγωγός ή ο νηπιαγωγός αναφέρεται σε ένα συναίσθημα, τα παιδιά που κρατούν το πανί το κατεβάζουν, έτσι ώστε να εμφανίζονται τα κεφάλια των παιδιών της ομάδας που παίζει. Κάθε παιδί με το δικό του τρόπο εκφράζει αυτό που συνειρμικά αισθάνεται ακούγοντας τη λέξη. Οι ομάδες εναλλάσσονται πίσω από το πανί, μέχρις ότου να συμμετάσχουν όλα τα παιδιά. Η επιλογή μουσικής υπόκρουσης ενδείκνυται.

Τα συναισθήματα που αναφέρονται από τη νηπιαγωγό ή το νηπιαγωγό μπορεί ενδεικτικά να είναι:

- ❖ Λύπη
- ❖ Απογοήτευση
- ❖ Ευχαρίστηση
- ❖ Νευρικότητα
- ❖ Ενθουσιασμός
- ❖ Ανακούφιση
- ❖ Χαρά
- ❖ Θυμός
- ❖ Υπερηφάνεια
- ❖ Έκπληξη
- ❖ Ντροπή
- ❖ Φόβος
- ❖ Ζήλια

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

❖ Μπαίνει ένα παιδί πίσω από το πανί και μιμείται ένα συναίσθημα. Τα άλλα προσπαθούν να το μαντέψουν.

❖ Χρησιμοποιούμε υφάσματα και μουσική και δημιουργούμε τρεις χώρες, π.χ. της χαράς, της λύπης, του φόβου. Κάθε χώρα έχει το δικό της χρώμα. Όταν βρισκόμαστε σ' αυτή μπορεί να μας συμβαίνουν διάφορα γεγονότα.

❖ Φτιάχνουμε μία λίστα με καταστάσεις που μας προκαλούν συναισθήματα μέσα στην τάξη. Τις συζητούμε.

ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- πραγματοποιούν αντιστοιχίσεις ένα προς ένα.
- αναπτύξουν, να αναγνωρίσουν και να εκφράσουν συναισθήματα με ποικίλους τρόπους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά της τάξης να αντιστοιχίσουν ένα προς ένα τα αγόρια και τα κορίτσια. Παροτρύνουμε τα παιδιά να συγκρίνουν εάν τα σύνολα είναι ίσα ή περισσεύουν αγόρια ή κορίτσια.

Στη συνέχεια ζητούμε από τα παιδιά να επιλέξουν μια φίλη ή ένα φίλο του αντίθετου φύλου και να γίνουν ζευγάρια. Τους δίνουμε από μια μεγάλη κόλα χαρτί και υλικά ζωγραφικής και τους ζητούμε να ζωγραφίσουν το ένα το άλλο. Όταν ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη διαδικασία, ζητούμε από τα παιδιά να μας πουν πως αισθάνονται για το φίλο ή τη φίλη τους που ζωγράφισαν.

❖ Παρουσιάζουμε στα παιδιά πίνακες ζωγραφικής με πρόσωπα που εκφράζουν έντονα συναισθήματα, π.χ. την «Κραυγή» του Μουνχ, το «Χαμίνι» του Γύζη, την «Αποστήθιση» του ίδιου, κλπ.

Ζητούμε από τα παιδιά να παρατηρήσουν τους πίνακες και τους θέτουμε ερωτήσεις, του τύπου:

- Τι απεικονίζει ο πίνακας;
- Ποιο είναι το κεντρικό πρόσωπο;
- Τι πιστεύετε ότι αισθάνεται;
- Γιατί άραγε να αισθάνεται έτσι;
- Αν είσαστε εσείς στη θέση του για ποιο λόγο θα αισθανόσαστε έτσι;
- Εσείς τι αισθάνεστε κοιτώντας τον πίνακα κλπ.

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΒΙΩΝΩ

ΣΤΟΧΟΙ

- Ο εμπλουτισμός λεξιλογίου για την έκφραση των συναισθημάτων που βιώνουν τα παιδιά.
- Η αναγνώριση των συναισθημάτων και η αιτιολόγησή τους.
- Η συνειδητοποίηση ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια μπορούν να βιώνουν ίδια συναισθήματα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες από δραστηριότητες ανδρών και γυναικών, προσέχοντας να μην απεικονίζουν γυναικείες και αρσενικές φιγούρες σε παραδοσιακούς ρόλους. Ζητούμε από τα παιδιά να φτιάξουν δύο κατηγορίες:

1. «Πράγματα που μου αρέσει να κάνω» και
2. «Πράγματα που δε μου αρέσει να κάνω».

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους. Συζητούμε γύρω από αυτές προτρέποντάς τα να εκφράσουν τα συναισθήματά τους. Εστιάζουμε κυρίως και δίνουμε έμφαση σε δραστηριότητες που τα παιδιά της τάξης μάς δηλώνουν ότι τους αρέσει να κάνουν και σε συναισθήματα που δεν είναι στερεότυπα ως προς το φύλο τους.

❖ Διαβάζουμε βιβλία που αναφέρονται στα συναισθήματα και συζητούμε με τα παιδιά πώς αισθάνονται αυτά σε ανάλογες περιπτώσεις. Μέσα από συζήτηση και με κατάλληλες ερωτήσεις τονίζουμε στα παιδιά ότι τόσο οι άνδρες-αγόρια, όσο και οι γυναίκες-κορίτσια είναι δυνατό να βιώνουν και να εκφράζουν ανάλογα συναισθήματα.

❖ Απλώνουμε μία κόλλα χαρτί και ζητούμε από τα παιδιά κάθε φορά που θα αναφέρουμε ένα συναίσθημα, χαρά, λύπη, θυμός, έκπληξη κλπ., να ζωγραφίζουν αυτό που αισθάνονται και θέλουν. Για την πραγματοποίηση της δραστηριότητας χρησιμοποιούμε ανάλογη μουσική.

2.2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ

ΡΟΛΟΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι η ενασχόληση με ενδοοικιακές εργασίες αφορά εξίσου το ανδρικό και το γυναικείο φύλο.
- ασχοληθούν με μη παραδοσιακές για το φύλο τους ενδοοικιακές εργασίες.
- οικοδομήσουν την έννοια της ισότητας αναφορικά με τους ρόλους των δύο φύλων μέσα στην οικογένεια.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να μας φέρουν φωτογραφίες, που να απεικονίζουν τα μέλη της οικογένειάς τους σε καθημερινές ασχολίες μέσα στο σπίτι. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να σχολιάσουν τις καθημερινές ασχολίες των μελών της οικογενείας τους μέσα στο σπίτι. Μέσα από συζήτηση τα παιδιά εντοπίζουν και συγκρίνουν ποιος/ποια ασχολείται με τι.

❖ Κόβουμε από περιοδικά φωτογραφίες που παρουσιάζουν άνδρες και γυναίκες σε παραδοσιακούς ρόλους. Δείχνουμε μία-μία τις φωτογραφίες και ενθαρρύνουμε τα παιδιά να δραματοποιήσουν τις ασχολίες, που απεικονίζονται σε αυτές. Στη δραματοποίηση γίνεται αντιστροφή ρόλων, όπου τα αγόρια δραματοποιούν τις ασχολίες/εργασίες που κάνουν οι γυναίκες/κορίτσια και αντίστοιχα τα κορίτσια δραματοποιούν τις «ανδρικές» ασχολίες/εργασίες. Η χρήση ειδών ενδυμασίας, όπως για παράδειγμα, καπέλα, ποδιές, φόρμες εργασίας, τσάντες κ.ά, εμπλουτίζει τη δραστηριότητα και την κάνει πιο ενδιαφέρουσα. Η μουσική μπορεί να είναι επιλογή των ίδιων των παιδιών.

❖ Μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις ενθαρρύνουμε τα παιδιά να κάνουν προτάσεις για το πώς θα μπορούσαν να βοηθήσουν στις δουλειές του σπιτιού. Καταγράφουμε τις προτάσεις των παιδιών σε ένα μεγάλο πίνακα τον οποίο κρεμάμε σε κάποιο σημείο στην τάξη. Μπορούμε εάν θέλουμε να γράψουμε κι ένα τίτλο του τύπου: «Κι εγώ μπο-

ρώ να βοηθήσω στις δουλειές του σπιτιού μου». Τα παιδιά συμπληρώνουν ζωγραφίζοντας ή κολλώντας εικόνες.

❖ Φτιάχνουμε μαζί με τα παιδιά ένα πίνακα με τα ονόματά τους. Κάθε εβδομάδα μπορούν να σημειώνουν δίπλα από το όνομά τους, να κολλούν, να ζωγραφίζουν ποιες δουλειές έκαναν στο σπίτι τους.

❖ Παίζουμε θεατρικό παιχνίδι με θέμα «μια συνηθισμένη ημέρα στην οικογένειά μου». Η κατανομή των ρόλων και των εργασιών θα φροντίσουμε να είναι απαλλαγμένη από στερεότυπες αντιλήψεις και παραδοχές. Για παράδειγμα, στο θεατρικό παιχνίδι ένα αγόρι θα αναλάβει να σφουγγαρίσει ένα κορίτσι να αλλάξει μία λάμπα κ.ά.

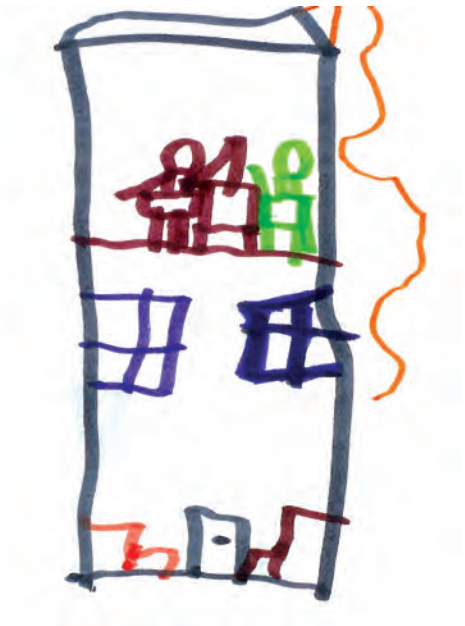

Ο μπαμπάς κι η μαμά μαγειρεύουν

«ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΓΕΥΜΑ: ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ ΜΑΓΕΙΡΕΥΟΥΝ»

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι η ενασχόληση με ενδοοικιακές εργασίες δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο το γυναικείο φύλο.
- ασχοληθούν με μη παραδοσιακές για το φύλο τους ενδοοικιακές εργασίες.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να παίξουν όλα μαζί, αγόρια-κορίτσια, στο κουκλόσπιτο. Έχουμε φροντίσει ήδη από την αρχή της χρονιάς να εμπλουτίσουμε αυτή τη γωνιά με ανδρικές και γυναικείες κούκλες και ρούχα. Τα παιδιά με τη δική μας βοήθεια μοιράζουν τους ρόλους. Φροντίζουμε ο καταμερισμός να είναι ισοδύναμος σε ό,τι αφορά τόσο την εκπροσώπηση των δύο φύλων όσο και τις εργασίες, που θα αναλάβουν.

❖ Προσκαλούμε τα παιδιά μιας άλλης τάξης για να τους κάνουμε το τραπέζι. Στον καταμερισμό των ρόλων και των εργασιών φροντίζουμε ώστε τα αγόρια και τα κορίτσια να αναλάβουν μη παραδοσιακές ως προς το φύλο τους εργασίες.

❖ Φωτογραφίζουμε τις δραστηριότητες των παιδιών και με κατάλληλες ερωτήσεις τα παιδιά τις σχολιάζουν.

Πηγαίνω το μωρό μου βόλτα

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΑΜΠΑ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΟΥ

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Να αναδείξουμε ότι ο ρόλος του πατέρα ως γονέα είναι εξίσου σημαντικός με το ρόλο της μητέρας.

➢ Να δώσουμε ευκαιρίες στα παιδιά να συνεργαστούν με τον πατέρα τους στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Συζητούμε με τα παιδιά για τους μπαμπάδες τους, πώς αισθάνονται γι΄ αυτούς, τι κάνουν συνήθως μαζί τους, ποιο είναι το επάγγελμά τους, τι θα ήθελαν από αυτούς κλπ.

❖ Προσκαλούμε όλους τους μπαμπάδες μία ημέρα στο σχολείο. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης τα παιδιά τούς κάνουν ερωτήσεις, όπως:

- Είσαι ευχαριστημένος από τη δουλειά σου;
- Τι είναι αυτό που σου αρέσει περισσότερο να κάνεις;
- Με τι συνήθως ασχολείσαι όταν γυρίζεις στο σπίτι;
- Ποια δουλειά που να αφορά το σπίτι σού αρέσει περισσότερο να κάνεις;
- Ποια δραστηριότητα είναι αυτή που σε ευχαριστεί περισσότερο να κάνεις με το παιδί ή τα παιδιά σου;

❖ Παιδιά και μπαμπάδες ζωγραφίζουν μαζί, παίζουν μαζί, τραγουδάνε κ.ά.

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουν δώρα με τη χρήση ποικίλων υλικών και να τα προσφέρουν στους μπαμπάδες τους.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ

ΣΤΟΧΟΙ

- Να συμμετάσχουν οι γονείς στη δική μας παρέμβαση για την εξάλειψη των φυλετικών ανισοτήτων στο νηπιαγωγείο.
- Να αποβάλλουν οι γονείς ενδεχόμενες σεξιστικές ή στερεότυπες πρακτικές με τις οποίες μεγαλώνουν τα παιδιά τους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ενημερώνουμε τους γονείς για το πρόγραμμα που υλοποιούμε στην τάξη μας σχετικά με την ισότητα των φύλων. Επισημαίνουμε στους γονείς την αναγκαιότητα της δικής τους συμμετοχής και βοήθειας. Προλαβαίνουμε με αυτό τον τρόπο ενδεχόμενες αντιρρήσεις τους και τους κάνουμε αρωγούς στο έργο μας.

❖ Προτείνουμε στους γονείς ενδεικτικές δραστηριότητες, εύκολες και διασκεδαστικές, που μπορούν να κάνουν στο σπίτι μαζί με τα παιδιά τους, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο και οι ίδιοι στην προώθηση της ισότητας των φύλων.

Μερικές από αυτές μπορεί να είναι για τα αγόρια:

- Να τα ενθαρρύνουν να ταχτοποιούν μαζί τους τα ψώνια
- Να τα προτρέπουν να τους βοηθούν να διπλώνουν ή να απλώνουν τα ρούχα
- Να ταχτοποιούν τη ντουλάπα τους
- Να ταχτοποιούν τα πράγματά τους
- Να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού
- Να στρώνουν το τραπέζι ή να βοηθούν στο μαγείρεμα
- Να φροντίζουν τα ζώα, εάν υπάρχουν στο σπίτι κλπ.

Μερικές από αυτές μπορεί να είναι για τα κορίτσια:

- Να τα ενθαρρύνουν να χρησιμοποιούν εργαλεία για επιδιορθώσεις πραγμάτων στο σπίτι.

- Να τα ωθούν σε εξερευνήσεις, ανακαλύψεις, σπορ κλπ.

- Να τα ενθαρρύνουν να συμμετέχουν στην ενασχόληση με τον κήπο

- Να τους ζητούν να βοηθούν στο πλύσιμο του αυτοκινήτου κ.ά.

- Συζητούμε για τους διάφορους τύπους οικογένειας και διαβάζουμε ανάλογα βιβλία. Πρέπει να προσέχουμε ιδιαίτερα και να γνωρίζουμε εάν υπάρχουν παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών, παιδιά υιοθετημένα, ορφανά.

- Καλούμε τα μέλη των οικογενειών των παιδιών στην τάξη.

- Ζωγραφίζουμε μαζί με τις οικογένειές μας.

- Φτιάχνουμε αφίσες με τα μέλη των οικογενειών. Δίπλα σε κάθε πρόσωπο μπορούμε γράφοντας ή ζωγραφίζοντας, να δώσουμε στοιχεία για τη δουλειά τους, τα ενδιαφέροντά τους, τις προτιμήσεις τους κλπ.

- Συνθέτουμε τραγούδια.

- Χορεύουμε όλοι και όλες μαζί.

2.3. ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν «αγορίστικα» και «κοριτσίστικα» παιχνίδια και γωνιές.
- απαλλαγούν από τυχόν στερεότυπες αντιλήψεις για το παιχνίδι.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Με τη χρήση των παιχνιδιών που υπάρχουν στην τάξη μας οργανώνουμε δραστηριότητες, ώστε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν «αγορίστικα» και «κοριτσίστικα» παιχνίδια. Για παράδειγμα:

Καλούμε ένα κορίτσι και ένα αγόρι στη γωνιά του οικοδομικού υλικού. Τους ζητούμε να καθίσουν πλάτη με πλάτη. Τους δίνουμε πανομοιότυπες ομάδες από τουβλάκια. Ενθαρρύνουμε το κορίτσι να χτίσει κάτι και να το περιγράψει στο αγόρι, που στη συνέχεια θα προσπαθήσει να το αντιγράψει. Όταν τελειώσουν συγκρίνουν τις δύο κατασκευές και αξιολογούν το αποτέλεσμα.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

Καλούμε ένα αγόρι κι ένα κορίτσι στη γωνιά της κουζίνας. Τοποθετούμε τον ένα απέναντι από τον άλλο και τους ζητούμε να «μαγειρέψουν κάποιο φαγητό». Το αγόρι «μαγειρεύει» το φαγητό και παράλληλα δίνει οδηγίες και οδηγεί βήμα - βήμα το κορίτσι, έτσι ώστε να ακολουθήσει τη δική του συνταγή.

❖ Μοιράζουμε τα κομμάτια ενός παζλ σε μια ομάδα παιδιών διαφορετικού φύλου και τα συνθέτουν.

❖ Αγόρι και κορίτσι χτυπώντας εναλλάξ ένα μπαλόνι προσπαθούν να το φτάσουν σε μία απόσταση φροντίζοντας να μην πέσει στο έδαφος.

❖ Κάνουμε ψηφοφορία στην τάξη μας θέτοντας στα παιδιά ερωτήματα όπως:

- Πιστεύετε ότι μόνο αγόρια πρέπει να παίζουν με αυτοκίνητα;
- Πιστεύετε ότι μόνο τα κορίτσια πρέπει να παίζουν με κούκλες;

Ψηφίζουμε με κίτρινο χαρτί για το ΝΑΙ και με κόκκινο για το ΟΧΙ. Συζητούμε το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ

ΣΤΟΧΟΙ

- Να ενισχύσουμε την αυτοεικόνα των αγοριών και των κοριτσιών.
- Να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να δημιουργούν μεικτού φύλου ομάδες στο παιχνίδι.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν «αγορίστικα» και «κοριτσίστικα» παιχνίδια στην αυλή.
- Να απαλλαγούν από τυχόν στερεότυπες αντιλήψεις για το παιχνίδι.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Στο χώρο της αυλής του σχολείου μας παίζουμε το παιχνίδι «Ακολουθήστε τον ή την αρχηγό». Ζητούμε από ένα παιδί να πάρει το ρόλο του ή της αρχηγού και από τα υπόλοιπα να ακολουθούν τις οδηγίες που δίνει. Καλούμε όλα τα παιδιά με τη σειρά να παίρνουν αυτό το ρόλο.

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να χωριστούν σε μικτές ομάδες. Κάθε μία παίζει και ένα διαφορετικό παιχνίδι κάθε φορά, π.χ. κρυφτό, μπάλα, σχοινάκι, κυνηγητό, μήλα, ποδόσφαιρο κλπ.

❖ Οργανώνουμε δραστηριότητες και παιχνίδια στην αυλή και φροντίζουμε ώστε όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, να συμμετέχουν σε όλα τα παιχνίδια. Μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά, αφού χωριστούνε σε μικτές ομάδες, να παίζουνε κυκλικά με κάθε παιχνίδι/δραστηριότητα.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΙΑ ΠΑΙΖΟΥΝ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΓΩΝΙΕΣ

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν «αγορίστικες» και «κοριτσίστικες» γωνιές παιχνιδιού.

➢ Να οργανώσουμε το περιβάλλον, τις δραστηριότητες και τα υλικά με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτρέπονται στερεότυπες συμπεριφορές και επιλογές σε σχέση με το παιχνίδι.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Συνδέουμε, για παράδειγμα, το κουκλόσπιτο με τη γωνιά του οικοδομικού υλικού, ώστε να μη διαχωρίζονται ως «κοριτσίστικη» και «αγορίστικη» γωνιά.

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να επιλέγουν νέες γωνιές στα πλαίσια του ελεύθερου παιχνιδιού (π.χ. ζητούμε μια μέρα από τα κορίτσια να παίξουν στη γωνιά του μαραγκού, ή στη γωνιά των φυσικών επιστημών, ή στη γωνιά του υπολογιστή, ενώ τα αγόρια να παίξουν στη γωνιά του κουκλόσπιτου, της μουσικής, ή στη γωνιά της βιβλιοθήκης).

❖ Φροντίζουμε η γωνιά του θεάτρου να είναι εμπλουτισμένη από υλικά, που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από τα δύο φύλα. Ζητούμε από τα παιδιά να μας βοηθήσουν στην επιλογή των υλικών.

❖ Ιδιαίτερη προσοχή δίνουμε στη διακόσμηση της τάξης μας. Φροντίζουμε να μην υπάρχουν στερεοτυπικές λεκτικές και μη λεκτικές αναφορές, καθώς και ισοδύναμη εκπροσώπηση αναφορών στα δύο φύλα.

❖ Στη γωνιά, για παράδειγμα, του κουκλόσπιτου-οικοδομικού υλικού μπορούμε να έχουμε φωτογραφίες των ίδιων των παιδιών από δραστηριότητες που έχουν πραγματοποιήσει στις συγκεκριμένες γωνιές ή και άλλες με ισοδύναμη εκπροσώπηση χαρακτήρων ανδρών-γυναικών.

ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΠΑΙΖΟΥΝ ΜΑΖΙ

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Να ενισχύσουμε το παιχνίδι, τη συντροφικότητα και την επικοινωνία ανάμεσα στα παιδιά διαφορετικού φύλου.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Στις δραστηριότητες και τα ομαδικά παιχνίδια ενθαρρύνουμε τη δημιουργία μεικτών ομάδων και ζευγαριών:

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να γίνουν ζευγάρια, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι και να καθίσουν αντικριστά. Τους εξηγούμε ότι το τραγούδι «Αδελφάκι έλα, χόρεψε μαζί μου», που θα δραματοποιήσουμε παίζεται από παιδιά που ζουν στο SOS παιδικό χωριό Ζεεκίρχεν στην Αυστρία*. Μπορούμε να το παίζουμε κάθε φορά που θα βλέπουμε ότι υπάρχουν συγκρούσεις ή εντάσεις ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικού φύλου.

❖ Κατασκευάζουμε χάρτινες αλυσίδες: Κόβουμε μια λωρίδα από χαρτί και γράφουμε επάνω το όνομα των παιδιών. Τη γυρνούμε έτσι ώστε να πάρει το σχήμα του δαχτυλιδιού και την κολλάμε στην άκρη. Περνούμε από την πρώτη, τη δεύτερη και την τυλίγουμε με τον ίδιο τρόπο, ώσπου να δημιουργήσουμε μια αλυσίδα. Φροντίζουμε στους κρίκους της αλυσίδας τα ονόματα των παιδιών το ένα να διαδέχεται το άλλο ανάλογα με το φύλο τους.

❖ Φτιάχνουμε αλυσίδες με το ίδιο μας το σώμα.

❖ Χρησιμοποιούμε ποιήματα, από το ανθολόγιο του Νηπιαγωγείου, όπως για παράδειγμα «Οι γονείς μου», «Οι δικοί μου» και «Η γελαστή οικογένεια».** Το διαβάζουμε στα παιδιά. Εμπλουτίζουμε με μουσική μια δραματοποίηση.

---

* Μητέρες παιδικού χωριού SOS (1995), *Παιδικά παιχνίδια απ' όλο τον κόσμο*. Θεσσαλονίκη Τζιαμπίδας-Πυραμίδα.

** Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001) *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 228-229.

2.4. ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ, ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ, ΣΤΑ ΜΜΕ

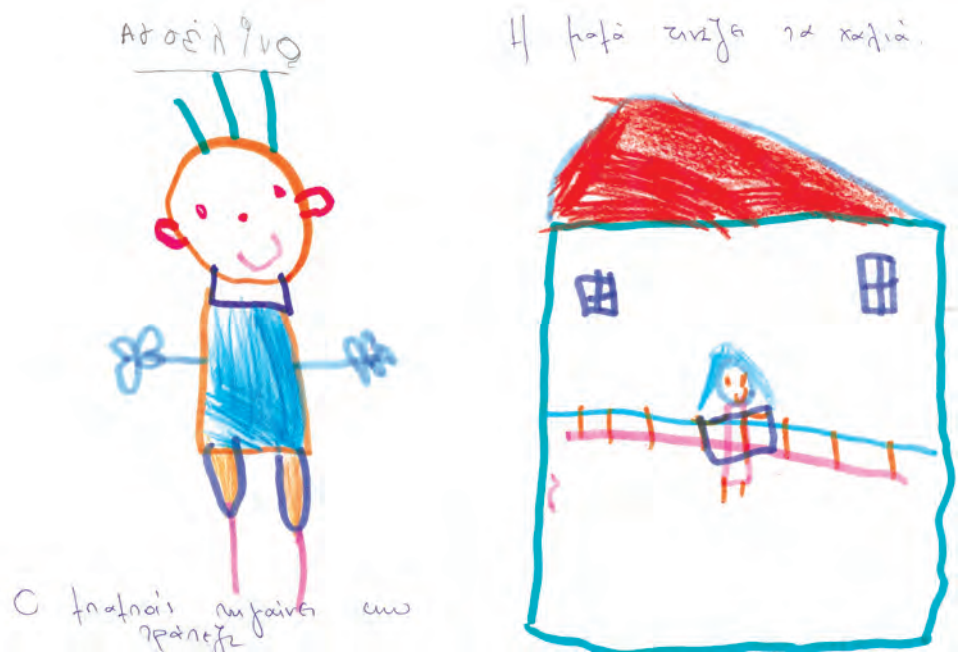

Ο μπαμπάς πηγαίνει στην τράπεζα κι η μαμά τινάζει τα χαλιά

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι η επιλογή του επαγγέλματός μας έχει σχέση μόνο με τις επιθυμίες και τις δυνατότητές μας και όχι με το φύλο μας.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να μας αναφέρουν το επάγγελμα των γονιών τους και να μας πληροφορήσουν γι' αυτό, ποιο είναι το αντικείμενο της εργασίας τους, εάν εργάζονται πολλές ώρες, τι είδους δυσκολίες έχει κλπ.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες ανδρών και γυναικών από διάφορα επαγγέλματα. Φροντίζουμε να υπάρχουν φωτογραφίες που να απεικονίζουν γυναίκες να ασχολούνται με μη τυπικά για το φύλο τους επαγγέλματα, όπως αντίστοιχα και άνδρες. Συζητούμε γύρω από αυτά.

❖ Καλούμε στο Νηπιαγωγείο μια γυναίκα που ασχολείται με μη τυπικό για το φύλο της επάγγελμα να μας μιλήσει για τη δουλειά της, ή και αντίστοιχα έναν άνδρα.

❖ Κάνουμε επισκέψεις σε χώρους εργασίας που εργάζονται και άνδρες και γυναίκες. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να τους κάνουν ερωτήσεις σχετικά με τη δουλειά τους.

❖ Παρακολουθούμε την επικαιρότητα και με αφορμή κάποιο σημαντικό γεγονός που συντελείται και συμμετέχει κάποια ή κάποιες γυναίκες, εντοπίζουμε και συζητούμε το ρόλο τους.

❖ Παίζουμε ψυχοκινητικά παιχνίδια ή παιχνίδια ρόλων, όπου ζητούμε διαδοχικά από τα παιδιά, να μιμηθούν μια σειρά από επαγγέλματα. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μπορούμε να ζητήσουμε από τα κορίτσια να γίνουν π.χ. καπετάνιοι, αστροναύτες, υδραυλικοί κλπ. και τα αγόρια νοσοκόμοι, νηπιαγωγοί, οικιακοί βοηθοί κλπ.

ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΣΚΟΥΝ «ΑΝΔΡΙΚΑ» ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- γνωρίσουν γυναίκες με κύρος σε θέσεις κλειδιά, που πριν λίγα χρόνια ήταν καθαρά ανδροκρατούμενες.
- κατανοήσουν ότι η επιτυχία συντελείται με συνεργασία και των δύο φύλων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Συζητούμε με τα παιδιά, για παράδειγμα, για τους Ολυμπιακούς αγώνες, που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα μας. Τους δείχνουμε φωτογραφίες από κάποιους ανθρώπους που είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη διοργάνωσή τους και κυρίως τις γυναίκες.

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά συνεντεύξεις από γυναίκες επιτυχημένες σε χώρους ανδροκρατούμενους, όπως π.χ. πολιτική, επιστήμη. Τονίζουμε κάποια γεγονότα, όπως π.χ. ότι έχουν οικογένεια, προσωπική ζωή κ.ά.

❖ Προσκαλούμε στο νηπιαγωγείο μας, για παράδειγμα, μια γυναίκα και έναν άνδρα αστυνομικό. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να τους κάνουν ερωτήσεις για το επάγγελμά τους, π.χ. δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτό, τυχόν δυσκολίες, ώρες εργασίας, τη μεταξύ τους συνεργασία κ.ά.

Η ΟΙΚΙΑΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

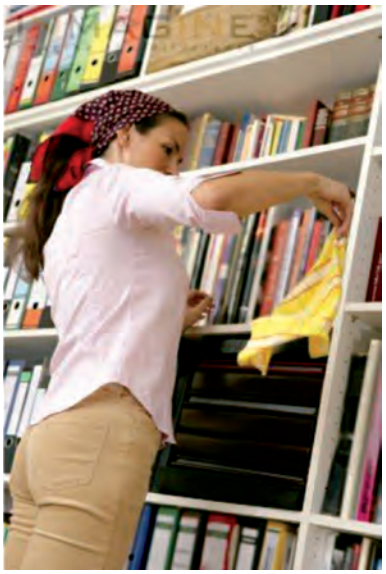

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι η οικιακή απασχόληση είναι μια εργασία πολύ σημαντική και να την εκτιμήσουν ανάλογα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Παίζουμε ένα παιχνίδι το οποίο θα ονομάσουμε «δουλειές του σπιτιού». Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και τους αναθέτουμε εργασίες που γίνονται στο σπίτι: στρώσιμο κρεβατιών, σκούπισμα, πλύσιμο ρούχων, πλύσιμο πιάτων, ψώνια, μαγείρεμα, σιδέρωμα, στρώσιμο τραπεζιού, φροντίδα παιδιών.

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μας πούνε ποιος ή ποια ασχολείται με αυτές τις δουλειές στο δικό τους σπίτι και εάν πιστεύουν ότι είναι εύκολη ή δύσκολη απασχόληση.

❖ Παίζουμε ένα παιχνίδι που ονομάζεται «πλυντήριο». Κάποια κορίτσια πιάνονται χέρι-χέρι και σχηματίζουν ένα κύκλο, δηλαδή το πλυντήριο. Μερικά κορίτσια παριστά-

νουν τα «άπλυτα ρούχα» και τα αγόρια βάζουν «μπουγάδα» και τα βάζουν στο πλυντήριο. Ρίχνουν απορρυπαντικό και μετά πατάνε το κουμπί για να αρχίσει η πλύση. Τότε τα κορίτσια που παριστάνουν το πλυντήριο αρχίζουν να τρέχουν γύρω-γύρω. Στο τέλος καθώς το πλυντήριο αρχίζει να στύβει κινούνται μέσα-έξω. Στη συνέχεια τα αγόρια παίρνουν ένα-ένα τα «άπλυτα ρούχα» και τα «απλώνουν» με μανταλάκια.

❖ Διαβάζουμε μικρές αγγελίες στην εφημερίδα και εντοπίζουμε αυτές που αφορούν ζήτηση και προσφορά εργασιών στο σπίτι π.χ. οικιακές εργασίες, φύλαξη παιδιών και ηλικιωμένων. Φτιάχνουμε μια δική μας εφημερίδα με αγγελίες. Κόβουμε και κολλάμε αυτές που βρήκαμε εμπλουτίζοντας συγχρόνως με δικές μας.

❖ Ζητούμε από μία μητέρα που ασχολείται με οικιακά και από μία οικιακή βοηθό να έρθουν στο σχολείο και να μας μιλήσουν για τις δουλειές που κάνουν μέσα στο σπίτι. Εστιάζουμε στη διαφορά της οικονομικής αμοιβής της μιας και της άλλης και ανταλλάσσουμε απόψεις.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- κατανοήσουν ότι η ενασχόληση με τα κοινά είναι δικαίωμα και των ανδρών και των γυναικών.
- γνωρίσουν γυναίκες, που ασχολούνται με την πολιτική.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Βλέπουμε φωτογραφίες από γυναίκες πολιτικούς και διαβάζουμε κάποια στοιχεία του βιογραφικού τους. Ζητούμε από τα παιδιά να συνεργαστούν με τους γονείς τους και να φέρουν παρόμοιο και σχετικό υλικό.

❖ Καλούμε στο νηπιαγωγείο μας κάποια γυναίκα που ασχολείται με την πολιτική σε τοπικό επίπεδο να μας μιλήσει για το έργο της. Ζητούμε από τα παιδιά να της θέσουν ερωτήσεις.

❖ Επισκεπτόμαστε χώρους, που λαμβάνονται αποφάσεις για τα κοινά, π.χ. Δημαρχείο και ζητούμε από κάποια γυναίκα δημοτική σύμβουλο να μας ξεναγήσει και να μας μιλήσει για το έργο που επιτελεί η δημοτική αρχή.

❖ Οργανώνουμε εκλογές στο νηπιαγωγείο μας για την ανάδειξη του προεδρίου της τάξης μας. Ζητούμε από τους υποψήφιους και τις υποψήφιες να κάνουν προγραμματικές δηλώσεις. Σχεδιάζουμε τα ψηφοδέλτιά μας, την κάλπη μας, ψηφίζουμε και αναδεικνύουμε το νικητή ή τη νικήτρια των εκλογών.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Μαρία Κιουρί

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- αναγνωρίσουν τη συμβολή του γυναικείου φύλου στην πρόοδο της επιστήμης.
- ενθαρρυνθούν και ιδιαίτερα τα κορίτσια να εμπλακούν σε δραστηριότητες, που έχουν σχέση με φυσικές επιστήμες.
- γνωρίσουν σύγχρονα επιτεύγματα γυναικών στην επιστήμη.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να κάνουμε κάποια δουλειά στον υπολογιστή. Συζητούμε γύρω από τη χρησιμότητα και τις δυνατότητες αυτού του εργαλείου. Βρίσκουμε πληροφορίες για την πρώτη προγραμματίστρια ηλεκτρονικών υπολογιστών λαίδη Έιντα Λάβλεος* (1815-1852). Συζητούμε για τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών σήμερα.

---

* Ardagh,P. (1996) *Απίθανοι Εφευρέτες*. Αθήνα: Ερευνητές.

❖ Γινόμαστε επιστήμονες-ερευνητές και ερευνήτριες. Κάνουμε διάφορα πειράματα στην τάξη μας, με τους μαγνήτες, τον ήχο, το νερό, τον ηλεκτρισμό και κάθε ομάδα παρουσιάζει στις υπόλοιπες τα επιτεύγματά της. Κυρίως προσέχουμε στη συγκεκριμένη δραστηριότητα να δημιουργούμε ομάδες μικτές και να ενθαρρύνουμε τα κορίτσια να παίρνουν πρωτοβουλίες και να συμμετέχουν ενεργά κατά τη διαδικασία των πειραμάτων.

❖ Διαβάζουμε την βιογραφία της Μαρίας Κιουρί και εξηγούμε στα παιδιά το μέγεθος της προσφοράς της στην επιστήμη. Τονίζουμε ότι συγκαταλέγεται στις μεγαλύτερες προσωπικότητες της επιστήμης στον κόσμο. Αναφερόμαστε και σε άλλες γυναίκες επιστήμονες, όπως, για παράδειγμα, την Αμαλία Φλέμιγκ.

Βρίσκουμε βιογραφίες γυναικών, που διαπρέπουν σήμερα στο χώρο της επιστήμης και συζητάμε την προσφορά τους. Διαβάζουμε συνεντεύξεις τους, συζητάμε γύρω από το έργο, αλλά και την προσωπική τους ζωή.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΘΗΚΑΝ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- γνωρίσουν εκπροσώπους και από το γυναικείο φύλο σε τομείς που στο παρελθόν μονοπωλούσαν οι άνδρες λόγω κοινωνικών συνθηκών.
- γνωρίσουν ότι δεν υπήρξαν μόνο άνδρες εξερευνητές.
- χρησιμοποιήσουν επίθετα για γυναικείες προσωπικότητες που συνήθως αναφέρονται σε ανδρικές ικανότητες, όπως τολμηρή, ατρόμητη, εξερευνήτρια, ταξιδιώτισσα, αξιοθαύμαστη, ευφυής, γενναία, δυναμική, επαναστάτρια.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά από τη σειρά «Περιηγητές και Θαλασσοπόροι»*, τις εξερευνήσεις της Ιζαμπέλ Εμπεράρ και της Μαίρη Κίνγκλεϊ. Βλέπουμε στο χάρτη ή στην υδρόγειο σφαίρα την πορεία που ακολούθησαν και συζητούμε γύρω από τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Εστιάζουμε σε θέματα, όπως η γενναιότητα και ο δυναμισμός που επέδειξαν, το ριψοκίνδυνο του χαρακτήρα τους και η επαναστατική τους διάθεση, όπως και η προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο.

❖ Αναφερόμαστε στη Γερτρούδη Μπελ, απόφοιτη του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, που ταξίδεψε στις Αραβικές χώρες και βοήθησε σημαντικά στις πρώτες αρχαιολογικές ανακαλύψεις στο Ιράκ. Στην Πενέλοπε Τσέτγουοντ, που διέσχισε ένα ποτάμι στην Ινδία με μια αυτοσχέδια βάρκα φτιαγμένη από το τομάρι ενός ζώου και ξαπλωμένη στην πλάτη ενός ντόπιου.

❖ Δείχνουμε φωτογραφίες από την Φρέια Σταρκ, που ταξίδεψε στις Αραβικές χώρες και στη Μ. Ανατολή και έγραψε ταξιδιωτικούς οδηγούς εμπλουτισμένους με φω-

---

* Ardagh, P. (1996) *Περιηγητές και Θαλασσοπόροι.* Αθήνα: Ερευνητές.

τογραφίες που έβγαζε η ίδια. Και από την Μαρία Καλκότ, που ταξίδεψε στη Βραζιλία το 1820.

❖ Διαβάζουμε το παραμύθι με την Ποκαχόντας ή μπορούμε να δούμε την ταινία σε βίντεο. Εξηγούμε στα παιδιά ότι η γενναία αυτή Ινδιάνα υπήρξε στην πραγματικότητα, ήταν κόρη ινδιάνου φύλαρχου, ταξίδεψε μέχρι τη Βρετανία και επισκέφτηκε την αυλή του βασιλιά Ιακώβου του Α΄.

❖ Φτιάχνουμε το δικό μας χάρτη και κάνουμε εξερευνήσεις, είτε στην αυλή, είτε στη γειτονιά του σχολείου, ή όπου αλλού αυτό είναι εφικτό. Παρατηρούμε το ρόλο των κοριτσιών κατά τη διάρκεια αυτών των εξερευνήσεων. Συζητούμε τις περιπέτειές μας και αναφέρουμε τις ανακαλύψεις μας

Η ζωή και η δράση της Ελένης Γλύκατζη-Αρβελέρ

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα

ΣΤΟΧΟΙ

➢ Να γνωρίζουν τα παιδιά και να εκτιμήσουν τη συμβολή των γυναικών σε διάφορες ιστορικές περιόδους της πατρίδας μας και διεθνώς.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Με αφορμή μια εθνική εορτή, π.χ. 28η Οκτωβρίου, 25η Μαρτίου, κλπ. ή μια τοπική εορτή προσπαθούμε να προβάλουμε τη συμβολή των γυναικών σε αυτούς τους αγώνες. Όταν οργανώνουμε στο σχολείο μας εορτές εθνικού περιεχομένου δίνουμε έμφαση στους αγώνες των γυναικών και τη μεγάλη συμβολή τους σε αυτούς. Φροντίζουμε, για παράδειγμα, οι ρόλοι των γυναικών στο θεατρικό να είναι ενεργητικοί και να αναδεικνύουν τη συμβολή τους στους αγώνες. Επιλέγουμε ποιήματα με αντίστοιχο περιεχόμενο.

❖ Επισκεπτόμαστε μουσεία της περιοχής μας και αναδεικνύουμε το ρόλο και την προσφορά των γυναικών σε διάφορες ιστορικές περιόδους.

❖ Εμπλουτίζουμε τη βιβλιοθήκη μας με βιογραφίες γυναικών, που διακρίθηκαν σε διάφορα ιστορικά γεγονότα.

❖ Χρησιμοποιούμε ακούσματα από τη δημοτική ποίηση, όπως: «Η Δέσπω», «Η Λενιώ του Μπότσαρη». Μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να μεταφέρουν σε χαρτί εικόνες σχετικές με τα ποιήματα.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΑΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές φυσικών ικανοτήτων ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες.
- κατανοήσουν ότι η επιλογή για τα διάφορα αθλήματα γίνεται με βάση τις ατομικές μας προτιμήσεις και ικανότητές και όχι με βάση το φύλο.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες από ΄Ελληνες ή και ξένους αθλητές και αθλήτριες, που διακρίθηκαν στους Ολυμπιακούς αγώνες, που έγιναν στη χώρα μας ή και αλλού. Μέσα από συζήτηση ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μας πουν σε ποιο αγώνισμα διακρίθηκαν οι συγκεκριμένοι αθλητές και οι συγκεκριμένες αθλήτριες.

❖ Βλέπουμε παράλληλα εικόνες ανδρών και γυναικών που έλαβαν μέρος σε διάφορα αγωνίσματα. Σκοπός μας είναι τα παιδιά να καταλάβουν ότι και οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν τις ίδιες φυσικές ικανότητες και μπορούν να πάρουν μέρος στα ίδια αγωνίσματα. Εστιάζουμε κυρίως σε μερικά, όπως ελληνορωμαϊκή πάλη, τάε κβο ντο, άρση βαρών, ποδόσφαιρο, μπάσκετ, ξιφασκία, σκοποβολή, σφαίρα, δίσκο, κλπ. και τονίζουμε τη συμμετοχή των γυναικών σε αυτά.

❖ Ρωτούμε τα παιδιά αν θα ήθελαν να ασχοληθούν με ένα άθλημα και ποιο θα ήταν αυτό.

❖ Παίζουμε παιχνίδι ρόλων με θέμα τους Ολυμπιακούς αγώνες. Φροντίζουμε ώστε τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια να συμμετέχουν και να διακρίνονται στα αγωνίσματα.

❖ Βγαίνουμε στην αυλή και οργανώνουμε διάφορα αγωνίσματα, τρέξιμο ανδρών, γυναικών, φτιάχνουμε σακουλάκια με άμμο και πετάμε σφαίρα κλπ. Στο τέλος της διαδικασίας σχεδιάζουμε και κατασκευάζουμε τα δικά μας μετάλλια, χρυσό, αργυρό και χάλκινο.

ΤΙ ΘΕΛΩ ΝΑ ΓΙΝΩ ΟΤΑΝ ΜΕΓΑΛΩΣΩ

ΣΤΟΧΟΙ

- Να εξεταστεί εάν οι επιθυμίες των παιδιών σε σχέση με το μελλοντικό τους επάγγελμα συνδέονται ήδη από αυτή την ηλικία με στερεότυπα, σχετικά με τα παραδοσιακά «ανδρικά» και «γυναικεία» επαγγέλματα.
- Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι δεν υπάρχουν παραδοσιακά «ανδρικά» ή «γυναικεία» επαγγέλματα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Σχεδιάζουμε ένα μονοπάτι για κάθε παιδί και γράφουμε το όνομά του σε χαρτί του μέτρου. Το αρχικό σημείο είναι ένα σημάδι, όποιο εμείς θέλουμε, όπου αναγράφεται η ημερομηνία γέννησής του. Το επόμενο σημάδι μπορεί να είναι η πρώτη μέρα στο νηπιαγωγείο, και το τελευταίο «τι επάγγελμα θα κάνω όταν μεγαλώσω». Ζητούμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν στους τρεις αυτούς σταθμούς της ζωής τους τον εαυτό τους ή να τον παρουσιάσουν με κολάζ.

❖ Συζητούμε με τα παιδιά τις επαγγελματικές τους επιλογές, ψάχνουμε να βρούμε πληροφορίες ή και συνεντεύξεις ατόμων που ασχολούνται με αυτό το επάγγελμα, τις διαβάζουμε και τις συζητούμε.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

Στο ίδιο μονοπάτι μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά με κολάζ, ή με ζωγραφική να τοποθετήσουν τον εαυτό τους και σε άλλους σταθμούς της ζωής τους, όπως αυτόν του/της ενηλίκου, ή και του ηλικιωμένου/της ηλικιωμένης. Τους ζητούμε να μας περιγράψουν τι σχεδιάζουν να κάνουν σε κάθε ηλικία και συζητούμε γύρω από τις επιλογές τους.

ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΜΟΥ ΗΡΩΑΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΟΥ ΗΡΩΙΔΑ

ΣΤΟΧΟΙ

- Να ανιχνεύσουμε εάν οι τηλεοπτικές προτιμήσεις των παιδιών σχετίζονται με το φύλο τους.
- Να δώσουμε ερεθίσματα στα παιδιά μέσα από κατάλληλες ιστορίες, εκπομπές κ.ά., ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν και ήρωες και ηρωίδες.
- Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι τόσο οι θηλυκού όσο και οι αρσενικού γένους φιγούρες είναι δυνατό να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο σε μία ιστορία, ένα παραμύθι, μία ταινία κ.ά.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να μας πουν ποια είναι η αγαπημένη τους εκπομπή στην τηλεόραση, παιδική ή μη, και να αιτιολογήσουν το γιατί. Επίσης ζητούμε να μάθουμε στη συγκεκριμένη εκπομπή ποιος είναι ο αγαπημένος τους ήρωας ή η αγαπημένη τους ηρωίδα και γιατί. Καταγράφουμε και συζητούμε τις προτιμήσεις τους.

❖ Προβάλουμε στα παιδιά μια βιντεοκασέτα ή DVD, με περιεχόμενο κατάλληλο για την ηλικία τους αγαπητό και ενδιαφέρον σε αυτά. Συζητούμε για τους ήρωες και

τις ηρωίδες, το φύλο τους, το ρόλο τους στην πλοκή της ιστορίας, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους κ.ά. Φτιάχνουμε μια παρόμοια ιστορία, αλλάζοντας κάποια στοιχεία, που τυχόν, δεν μας αρέσουν. Τη δραματοποιούμε και εάν το σχολείο διαθέτει κάμερα τη βιντεοσκοπούμε.

❖ Ζωγραφίζουμε τον αγαπημένο μας ήρωα ή την αγαπημένη μας ηρωίδα. Συζητούμε τις προτιμήσεις μας, αιτιολογούμε γιατί μας αρέσει, ποια στοιχεία στο χαρακτήρα του/της είναι αυτά που μας ενθουσιάζουν, ποια δε θα θέλαμε να έχει κλπ.

2.5. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΕ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΡΟΛΟ

ΣΤΟΧΟΙ

- Μέσα από την ανάγνωση κατάλληλων ιστοριών τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι και τα δύο φύλα είναι δυνατό να εμφανίζονται σε δυναμικούς και πρωταγωνιστικούς ρόλους.
- Να δοθεί έμφαση στην παρουσία του γυναικείου φύλου στα παιδικά αναγνώσματα.
- Να δώσουμε ερεθίσματα στα παιδιά να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά, για παράδειγμα, το Ιρλανδικό παραμύθι «Η πειρατής Γκρέις» από το βιβλίο με τίτλο «Παραμύθια με Πειρατές».*

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να διηγηθούν με δικά τους λόγια την ιστορία ενισχύοντας έτσι τη γλωσσική τους έκφραση. Στη συνέχεια ζωγραφίζουν σκηνές από την ιστορία, που τους άρεσαν περισσότερο.

❖ Απομονώνουμε κάποιες εκφράσεις από το παραμύθι, π.χ. «Η... δεν ήταν μια συνηθισμένη...», «Αυτή και οι άντρες της επέστρεφε από...», «Ήταν η πιο διάσημη... στη χώρα...», «Μπορούσε να γίνει πολύ επικίνδυνη...», «Γρήγορα και ήσυχα η... και οι άνδρες της έφτασαν...», «Ο... ήταν άσπρος σαν πανί, έτοιμος να καταρρεύσει μπροστά στην...», «Ο... κατέβασε το κεφάλι δίνοντας την υπόσχεσή του...», «Η... γύρισε ήρεμα, τον κοίταξε και τον διέταξε...». Ζητούμε από τα παιδιά με ερέθισμα τις παραπάνω φράσεις να φτιάξουν τη δική τους ιστορία. Η/Ο νηπιαγωγός την καταγράφει, τα παιδιά της δίνουν τίτλο και την εικονογραφούν.

---

* Walker, R. (2000) *Παραμύθια με Πειρατές*. Αθήνα: Κέδρος.

❖ Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Η μία αναλαμβάνει να δραματοποιήσει την ιστορία με τίτλο «Η πειρατής Γκρέις» και η άλλη ομάδα την ιστορία, που δημιουργήσαμε.

❖ Δημιουργούμε μια δική μας ιστορία με πρωταγωνιστές και πρωταγωνίτριες τα παιδιά της τάξης μας. Τη δραματοποιούμε, την εμπλουτίζουμε με μουσική, μεταμφιέσεις, κατασκευές κλπ. και την παρουσιάζουμε.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

➢ συνειδητοποιήσουν μέσα από την ανάγνωση κατάλληλων αναγνωσμάτων ότι η επιλογή της συντρόφου δεν είναι ανδρική απόφαση.

➢ καταλάβουν ότι υπάρχουν και άτομα χωρίς σύντροφο που όμως μπορούν κι αυτά να είναι εξίσου ευχαριστημένα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Διαβάζουμε το Περσικό παραμύθι, «Η πριγκίπισσα των βουνών» από το βιβλίο με τίτλο «Παραμύθια με Πριγκίπισσες»* εξαλείφοντας κάποια σημεία που θεωρούμε βίαια.

❖ Επισημαίνουμε τη φράση που αναφέρεται στο παραμύθι: **«Είμαστε ισάξιοι κάτω από το γαλάζιο ουρανό του παραδείσου».** Ενθαρρύνουμε τα παιδιά μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις να τη σχολιάσουν και να εκφράσουν τις απόψεις τους.

❖ Γράφουμε τη συγκεκριμένη φράση σε κόλες χαρτιού και προτρέπουμε τα παιδιά να την αποδώσουν με ζωγραφική, κατασκευές, κολάζ κ.ά..

❖ Απομονώνουμε τη φράση: **«Η Τουραντότ ήταν ευτυχισμένη που ζούσε μόνη. Μπορούσε να παρατηρεί ήσυχη τ'αστέρια στο νυχτερινό ουρανό, να ανακαλύπτει παράξενα πράγματα και να ζωγραφίζει».** Ρωτούμε τα παιδιά εάν πιστεύουν ότι μπορεί ένα άτομο να είναι ευχαριστημένο αν είναι μόνο του και να μας εξηγήσουν το γιατί, είτε πρόκειται για καταφατική, είτε για αρνητική απάντηση.

❖ Ζητούμε από τα παιδιά να μας πουν πώς τα ίδια διαχειρίζονται το χρόνο τους, όταν είναι μόνα τους και εάν αυτό τους προσδίδει ευχαρίστηση.

---

* Matthews, C. (2000) *Παραμύθια με Πριγκίπισσες*. Αθήνα: Κέδρος.

❖ Προτείνουμε στα παιδιά να συζητήσουν με τους γονείς για το πώς γνωρίστηκαν, αποφάσισαν να παντρευτούν κ.ά. Μπορούν να μας φέρουν και φωτογραφίες από το γάμο των γονιών τους. Συζητούμε στην τάξη τις σχετικές πληροφορίες που συνέλεξαν τα παιδιά, δίνοντας έμφαση στο ότι η επιλογή συντρόφου είναι απόφαση στην επιλογή της οποίας συμμετέχουν εξίσου και τα δύο φύλα.

❖ Ρωτούμε τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας πώς γνωρίστηκαν με το ή τη σύντροφό τους. Τους ζητούμε να έρθουν στην τάξη μας και να μας το διηγηθούν.

❖ Φροντίζουμε πάντα να γνωρίζουμε εάν υπάρχουν παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών στην τάξη μας και συζητούμε γύρω από την ύπαρξη και τέτοιου τύπου οικογένειας ως φυσιολογικής.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΡΟΛΩΝ ΣΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΣΤΟΧΟΙ

- ΄Εχοντας υπόψη μας ότι το παραμύθι λειτουργεί ως μέσο κοινωνικοποίησης ως προς το ρόλο του φύλου, επιχειρούμε να αναιρέσουμε στερεότυπους ρόλους και συμπεριφορές, που τα δύο φύλα εμφανίζονται συχνότερα να υιοθετούν.
- Να δώσουμε ερεθίσματα στα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι ο ρόλος που το γυναικείο φύλο παρουσιάζεται να διαδραματίζει στα παραδοσιακά παραμύθια είναι αναχρονιστικός.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά παραμύθια. Στη συνέχεια επιχειρούμε μαζί με τα παιδιά να ανασυνθέσουμε την ιστορία αντιστρέφοντας τους ρόλους και προσδίδοντας στους ήρωες και τις ηρωίδες τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά του ρόλου/προσωπικότητάς τους. Στα κορίτσια/γυναίκες, για παράδειγμα, αποδίδουμε χαρακτηριστικά προσωπικότητας, όπως γενναιότητα, θάρρος, τόλμη, αποφασιστικότητα, επινοητικότητα, εξυπνάδα, ενώ στα αγόρια/άνδρες φιλαρέσκεια, ομορφιά, καλοσύνη, υποχωρητικότητα και παθητικότητα. Στη συνέχεια, δραματοποιούμε τις παραπάνω ιστορίες.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΗ ΣΕΞΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

Εξετάζουμε το περιεχόμενο των αναγνωσμάτων της βιβλιοθήκης με στόχο να διαπιστώσουμε τυχόν στερεότυπες αντιλήψεις, στάσεις, αξίες, ρόλους, χαρακτηριστικά κ.ά. Ταυτόχρονα εξετάζουμε και την εικονογράφησή τους αν είναι απαλλαγμένη από σεξιστικά στερεότυπα.

Εμπλουτίζουμε τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου με βιβλία όσο το δυνατό πιο προσεγμένα ως προς τη σεξιστική απεικόνιση των δύο φύλων και απαλλαγμένα από πρότυπα φυλετικών ανισοτήτων σε ό,τι αφορά τη γλώσσα, τους ρόλους, τα επαγγέλματα, τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας κλπ.

ΣΤΟΧΟΙ

- Μέσα από την οργάνωση της βιβλιοθήκης και την ανάγνωση κατάλληλων ιστοριών, παραμυθιών κ.ά. να συμβάλλουμε στην κριτική αμφισβήτηση και γενικά στην αποδόμηση τυχόν στερεότυπων αντιλήψεων για τα δύο φύλα, που αποτυπώνονται στα παιδικά αναγνώσματα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά ιστορίες, βιβλία, παραμύθια κ.ά. Φροντίζουμε να κάνουμε «σκόπιμες» παρεμβάσεις στο κείμενο, είτε διορθώνοντας το περιεχόμενο, είτε θέτοντας ερωτήσεις προβληματισμού στα παιδιά, με στόχο πάντα την άμβλυνση ή εξάλειψη των παραδοσιακών και στερεότυπων αντιλήψεων σε ό,τι αφορά τα φύλα.

❖ Εμπλουτίζουμε τη βιβλιοθήκη μας με περιοδικά και εφημερίδες, που κυρίως η εικονογράφησή τους δείχνει γυναίκες πρωταγωνίστριες σε διάφορους τομείς της ζωής.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

3. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

3.1. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Α΄ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

Ερέθισμα για το σχεδιασμό, την οργάνωση και την πραγματοποίηση του προγράμματος με θέμα «Τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα» μπορεί, για παράδειγμα, να αποτελέσει η επίσκεψη ενός παιδιού στην αρχαία Ολυμπία και η διήγηση της επίσκεψής του στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριες του. Τα παιδιά δείχνουν έντονο ενδιαφέρον και περιέργεια κατά την αφήγηση και διατυπώνουν ποικίλες ερωτήσεις.

Η/Ο νηπιαγωγός αξιοποιώντας το ενδιαφέρον των παιδιών, τους παρουσιάζει το βιβλίο με τίτλο «Τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα*». Δείχνει το εξώφυλλο του βιβλίου, ενθαρρύνει τα παιδιά να περιγράψουν αυτό που βλέπουν και η ίδια καταγράφει τα σχόλιά τους.

Η/Ο νηπιαγωγός διαβάζει το βιβλίο και ταυτόχρονα παρουσιάζει στα παιδιά τις εικόνες. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να κάνουν ερωτήσεις, να θέσουν προβληματισμούς, να σχολιάσουν, να εκφράσουν απόψεις κ.ά. Στη συνέχεια καταγράφει τα σχόλια και τις απόψεις των παιδιών.

Ενημερώνουμε τους γονείς** των παιδιών είτε σε μια συγκέντρωση είτε με επιστολή που θα συντάξουμε και θα στείλουμε με τα παιδιά στο σπίτι, σχετικά με το πρόγραμμα που θα ασχοληθούμε και προτείνουμε τη συμμετοχή τους.

* Tames, R. (2003) *Ο κόσμος των Αρχαίων Ελλήνων, τα παιδιά στην Αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Σαββάλας.

** Με τη λέξη γονέα εννοούμε όχι μόνο τους φυσικούς γονείς, αλλά οποιονδήποτε ανατρέφει ή έχει στην επίβλεψή του το παιδί.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η/Ο νηπιαγωγός μέσα από ανοιχτές ερωτήσεις επιχειρεί να διεγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Ταυτόχρονα ανιχνεύει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους με σκοπό τη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό τους.

Στη συνέχεια σχεδιάζεται το ιστόγραμμα ιδεών, στο οποίο καταγράφονται αφενός εκείνες οι πτυχές του θέματος, που πραγματικά προκαλούν την περιέργεια και το ενδιαφέρον των παιδιών και αφετέρου οι δραστηριότητες, που θα αναλάβουν τα παιδιά σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο στη φάση της υλοποίησης.

ΙΣΤΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
-Να ζωγραφίσουν στον υπολογιστή εικόνες από την αρχαία Ελλάδα
-Να κάνουν αναζήτηση στο διαδίκτυο για συλλογή σχετικών πληροφοριών, εικόνων κ.ά.
ΓΛΩΣΣΑ
-Να γράψουν σε πάπυρο.
-Να απαγγείλουν ποιήματα σχετικά με την αρχαία Ελλάδα
-Να ακούσουν αποσπάσματα από την Ιλιάδα, Οδύσσεια, κ.ά.
-Να περιγράψουν εικόνες από αγγειογραφίες
-Να επιχειρηματολογούν
«ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ»
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ
-Να κάνουν υπολογισμούς με τον άβακα ή με χαλίκια
-Να κάνουν συναλλαγές με αρχαία νομίσματα.
-Να μετρήσουμε αγάλματα ανδρών και γυναικών
-Να κάνουν συγκρίσεις, ως προς τον τρόπο ενδυμασίας των παιδιών παλιά και σήμερα
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ
-Να κατασκευάσουν λύρες.
-Να παίξουν τσέρκια, βόλους, κότσια.
-Να υφάνουν μαλλί.
-Να φτιάξουν κούκλες αρχαιότητας.
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
-Να αναπτύσσουν ενδιαφέρον για ιστορικά γεγονότα.
-Να αναπαριστούν γεγονότα σύμφωνα με τη χρονική τους ακολουθία
-Να μάθουν να συνεργάζονται αγόρια και κορίτσια

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

➢ συνειδητοποιήσουν ότι οι ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα συνδέονται άρρηκτα με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο κάθε εποχής.

➢ αναγνωρίσουν το διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον που ζουν σήμερα συγκρίνοντάς το με το χθες.

➢ συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές φυσικών ικανοτήτων ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες.

➢ κατανοήσουν ότι όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, σε όποια εποχή κι αν ζούν έχουν ανάγκη από μόρφωση.

➢ νιώσουν ασφάλεια στο περιβάλλον που ζουν.

➢ αναπτύξουν ικανότητες όπως η αυτογνωσία και η αναγνώριση των ικανοτήτων τους.

➢ αναπτύξουν θετικές συναισθηματικές στάσεις και συμπεριφορές για το άλλο φύλο.

➢ ανταλλάξουν απόψεις και ιδέες.

➢ διευρύνουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

Β΄ ΦΑΣΗ : ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΓΛΩΣΣΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- διηγούνται/αφηγούνται
- περιγράφουν
- παίρνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές
- ενθαρρύνονται να γράφουν, όπως μπορούν.
- συμμετέχουν σε συζητήσεις και να χρησιμοποιούν στοιχειώδη επιχειρηματολογία.
- εκφράζονται με το ελεύθερο δραματικό παιχνίδι.
- προβληματιστούν/αμφισβητήσουν τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων.
- αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της ισότητας ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια στην εκπαίδευση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Διαβάζουμε κάποιες γενικές πληροφορίες στα παιδιά σχετικά με την εκπαίδευση των αγοριών και κοριτσιών στην αρχαία Ελλάδα. Μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις τα βοηθούμε να εντοπίσουν και να περιγράψουν διαφορές στη μόρφωση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια εκείνης της εποχής. Για παράδειγμα, τα παιδιά περιγράφουν και σχολιάζουν την ύπαρξη διαφορετικών σχολείων για τα αγόρια και για τα κορίτσια και κάνουν συγκρίσεις με το σήμερα αιτιολογώντας τις απόψεις τους.

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά απόσπασμα από την περιγραφή του Πλούταρχου σχετικά με την ανατροφή των νηπίων στη Σπάρτη. Δίνουμε στα παιδιά πληροφορίες σχετικά με την εκπαίδευση κοριτσιών και αγοριών στη Σπάρτη και τις άλλες πόλεις-κράτη. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να κάνουν τις σχετικές συγκρίσεις.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά φωτογραφίες από αγγειογραφίες και τα ενθαρρύνουμε να τις περιγράψουν. Με κατάλληλες ερωτήσεις κατευθύνουμε τα παιδιά να εντοπίσουν και να ερμηνεύσουν την απουσία των κοριτσιών από αυτές.

❖ Δίνουμε έμφαση στο γεγονός ότι τα περισσότερα κορίτσια δεν φοιτούσαν στο σχολείο, γιατί οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν ότι τα κορίτσια/γυναίκες έπρεπε να γνωρίζουν και να ασχολούνται μόνο με το νοικοκυριό. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εντοπίσουν αν το ίδιο ισχύει και σήμερα. Για παράδειγμα, τα παιδιά μετρούνε πόσο αγόρια-κορίτσια υπάρχουν στο νηπιαγωγείο, δείχνουμε στα παιδιά ομαδικές φωτογραφίες παλιότερων τάξεων και τα παιδιά εντοπίζουν την παρουσία κοριτσιών σε αυτές κ.ά.

❖ Εστιάζουμε στην ύπαρξη αναλφάβητων κοριτσιών στην αρχαία Ελλάδα. Τα παιδιά με κατάλληλες ερωτήσεις αναγνωρίζουν και εκφράζουν τη σημασία της μόρφωσης για όλα τα άτομα ανεξάρτητα από το φύλο που ανήκουν.

❖ Διαβάζουμε αποσπάσματα από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια προσαρμοσμένα για παιδιά αυτής της ηλικίας. Επιλέγουμε αυτά που συμμετέχουν και γυναίκες. Ενδεικτικά αναφέρουμε από την Οδύσσεια , Ραψωδία κ. (278-577), «Στο νησί της Κίρκης», Ραψωδία ε (45-291), «Ο Ερμής φθάνει στο νησί της Καλυψώς», «Η Καλυψώ βοηθάει τον Οδυσσέα να φύγει». Από τη Ιλιάδα την ραψωδία ω, «Ο Πρίαμος ζητά από τον Αχιλλέα τη σωρό του γιου του Έκτορα», ή ό,τι άλλο πιστεύουμε εμείς ότι μπορούμε να σχολιάσουμε σχετικά με τη θέση της γυναίκας εκείνη την εποχή.

❖ Φτιάχνουμε πάπυρο ή χρησιμοποιούμε ριζόχαρτο και κάθε παιδί γράφει το όνομά του/της.

❖ Στον πίνακα αναφοράς γράφουμε λέξεις αντιπροσωπευτικές του θέματός μας, όπως για παράδειγμα, «Τα κορίτσια στην Αρχαία Ελλάδα» κ.ά. και τα παιδιά τις αντιγράφουν.

❖ Παίρνουμε καλαμάκια από σουβλάκι και χρησιμοποιώντας τα σαν πένες γράφουμε με μελάνι πάνω στον πάπυρο. Άλλος τρόπος είναι να γράφουμε πάνω στην άμμο, αφού την βάλουμε πάνω σε ένα δίσκο.

❖ Μαθαίνουμε και απαγγέλλουμε σχετικά ποιήματα.

❖ Είμαστε στην Αρχαία Ελλάδα. Απαγγέλλουμε αυτοσχέδιους λόγους επιχειρηματολογώντας για την αναγκαιότητα της μόρφωσης των κοριτσιών. Μπορούμε να προτείνουμε εμείς θέματα στα παιδιά, όπως «Γιατί τα κορίτσια πρέπει να πηγαίνουν σχολείο», «Τα κορίτσια πρέπει να μαθαίνουν μαθηματικά», «Θέλουμε να παίζουμε μαζί αγόρια και κορίτσια» κλπ.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- προβληματίζονται και να ερευνούν ποικίλες καταστάσεις, να κάνουν απλές υποθέσεις και να καταλήγουν σε σχετικά συμπεράσματα.
- «ερμηνεύουν» γενικά στοιχεία μέσα από διαδικασίες παρατήρησης και περιγραφής, σύγκρισης, ταξινόμησης, αντιστοίχισης, σειροθέτησης και συμβολικής αναπαράστασης.
- «εκτελούν» απλές μαθηματικές πράξεις .
- συνειδητοποιήσουν την έννοια της μονιμότητας του φύλου ανεξάρτητα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα, την ενδυμασία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Επισκεπτόμαστε το Αρχαιολογικό Μουσείο της περιοχής μας. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να παρατηρήσουν, να μετρήσουν και να κάνουν αριθμητικές συγκρίσεις ως προς τα ανδρικές και γυναικείες φιγούρες, που αναπαρίστανται στα αγάλματα.

❖ Κάνουμε υπολογισμούς με τον άβακα (αριθμητήριο) ή και με χαλίκια.

❖ Οργανώνουμε μία γωνιά στην τάξη μας με θέμα «Μαγαζί στην αρχαία Ελλάδα». Τα παιδιά κατασκευάζουν αρχαία νομίσματα και κάνουν με αυτά συναλλαγές μεταξύ τους. Τα κορίτσια είναι οι μαγαζάτορες και τα αγόρια οι πελάτες και αντίστροφα.

❖ Εντοπίζουμε ομοιότητες και διαφορές στην εξωτερική εμφάνιση των παιδιών, που ζούσαν στην αρχαία Ελλάδα και στους εαυτούς μας. Εστιάζουμε στα ρούχα. Σχολιάζουμε, για παράδειγμα, την ενδυμασία των αγοριών με χιτώνα και συγκρίνουμε με τα ρούχα που φορούνε σήμερα. Συγκρίνουμε τον τρόπο που ντύνονταν τα κορίτσια εκείνη την εποχή και τον τρόπο που ντύνονται σήμερα.

❖ Παίζουμε ένα παιχνίδι που έπαιζαν στην αρχαία Ελλάδα και λεγόταν «Καρυατίζειν», που σημαίνει «παίζω με καρύδια». Αυτό παίζεται ως εξής:

Σκάβουμε στο έδαφος ένα λακκάκι ή τοποθετούμε σε ένα σημείο ένα «αγγείο» και από μακριά προσπαθούμε να ρίξουμε μέσα το καρύδι.

Μπορούμε να το παίξουμε και με ένα άλλο τρόπο:

Χαράζουμε στο χώμα ένα τρίγωνο ή ένα κύκλο και ρίχνουμε μέσα ένα καρύδι. Δεν πρέπει να αγγίξει τις γραμμές του κύκλου ή του τριγώνου και όσο πιο κοντά στο κέντρο πέσει τόσο το καλύτερο γιατί από αυτό κρίνεται ποιος ή ποια θα νικήσει.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- αναπτύσσουν ενδιαφέρον για ιστορικά γεγονότα, προβλήματα και διλήμματα ανθρώπων διαφορετικών εποχών.
- αντιληφθούν τη χρονική ακολουθία γεγονότων.
- αναγνωρίσουν την ύπαρξη κοινών αναγκών ανάμεσα στα δύο φύλα.
- συγκρίνουν δύο διαφορετικές πρακτικές στην ανατροφή και εκπαίδευση των δύο φύλων που λάμβαναν χώρα την ίδια χρονική περίοδο στην πατρίδα μας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Παίρνουμε έναν επίδεσμο και τυλίγουμε μια κούκλα ή ένα κούκλο. Εξηγούμε στα παιδιά ότι αυτό ονομάζεται «φάσκιωμα». Πληροφορούμε τα παιδιά ότι ο Φιλόσοφος Πλάτωνας, όπως και πολλοί άλλοι, πίστευαν πως επειδή τα παιδιά έχουν απαλό δέρμα και εύπλαστα οστά, έπρεπε να τυλίγονται σφιχτά, ώσπου να γίνουν δύο χρονών για να δυναμώσουν οι αρθρώσεις τους και να γίνουν ίσα τα μέλη τους. Συζητούμε γύρω από την κοινή αντιμετώπιση αγοριών και κοριτσιών.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες, που απεικονίζουν βρέφη να παίζουν με κρόταλα ή κουδουνίστρες (πήλινη πλαταγή), φτιαγμένες από ξύλο, πηλό ή κόκαλο. Πληροφορούμε τα παιδιά ότι μερικές είχαν μέσα κουδουνάκια από μέταλλο ή χαλίκια. Προτείνουμε στα παιδιά να φέρουν από το σπίτι τους δικές τους κουδουνίστρες, με τις οποίες έπαιζαν παλαιότερα. Προτρέπουμε τα παιδιά να συγκρίνουν αυτές που έφεραν τα αγόρια κι αυτές που έφεραν τα κορίτσια.

❖ Συζητούμε με τα παιδιά για τα αγαπημένα τους παιχνίδια. Φτιάχνουμε δύο στήλες και στη μία γράφουμε τις προτιμήσεις των κοριτσιών και στην άλλη των αγοριών. Συζητούμε γύρω από τις ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να προβληματιστούν για το αν υπάρχουν «αγορίστικα» ή «κοριτσίστικα» παιχνίδια.

❖ Φέρνουν από το σπίτι τους το αγαπημένο τους παιχνίδι. Ζητούμε από τα παιδιά να γίνουν ετερόφυλα ζευγάρια και να μας παρουσιάσουν το κάθε ζευγάρι το παιχνίδι του. Ζητάμε από τα ζευγάρια που αποτελούνται από ένα αγόρι και ένα κορίτσι να ανταλλάξουν παιχνίδια και να παίξουν μαζί.

❖ Δίνουμε πληροφορίες για τη ζωή των παιδιών στην αρχαία Ελλάδα, όπου αγόρια και κορίτσια μεγάλωναν μέχρι τα έξι τους χρόνια στο σπίτι με τον ίδιο τρόπο. Ο διαχωρισμός στην εκπαίδευσή τους γινόταν στα εφτά τους χρόνια και ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με το φύλο τους. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να αναπαραστήσουν τις συγκεκριμένες πληροφορίες. Έτσι, τα παιδιά «γίνονται» εφτά χρονών και χωρίζονται σε ομάδες αγοριών και κοριτσιών. Τα αγόρια πηγαίνουν στο σχολείο, κάνουν γυμναστική, ζωγραφίζουν, γράφουν, τραγουδούν, ενώ τα κορίτσια αναλαμβάνουν τις δουλειές του σπιτιού. Επαναλαμβάνουμε τη δραματοποίηση αντιστρέφοντας τους ρόλους. Ρωτούμε τα παιδιά να μας πουν με τι τους άρεσε να ασχολούνται περισσότερο και γιατί.

❖ Οργανώνουμε παιχνίδι ρόλων. Ζούμε στην αρχαία Σπάρτη. Αγόρια και κορίτσια πηγαίνουν μαζί στο σχολείο. Γυμναζόμαστε όλοι μαζί και οργανώνουμε αγώνες μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στο τρέξιμο, στο άλμα, το ακόντιο, το δίσκο και στην πάλη.

❖ Οργανώνουμε Ανθεστήρια, γιορτή αφιερωμένη στον Διόνυσο, θεό του αμπελιού και του κρασιού. Τα αγόρια φτιάχνουν και ζωγραφίζουν πήλινα κανάτια για να πιουν τις πρώτες τους γουλιές «κρασιού», σηματοδοτώντας το πέρασμα των αγοριών που είχαν κλείσει τα τρία τους χρόνια από τη βρεφική ηλικία στο πρώτο στάδιο της ανδρικής.

❖ Ενημερώνουμε τα παιδιά ότι κάθε τέσσερα χρόνια πραγματοποιούνταν στην Ολυμπία ειδικοί αγώνες μόνο για γυναίκες, κορίτσια, έφηβες και νεανίδες και ονομάζονταν «Ηραία». Διοργανώνουμε στην αυλή του σχολείου μας τα δικά μας «Ηραία».Τα κορίτσια κάνουν αγώνες μεταξύ τους και στεφανώνουμε τη νικήτρια.

❖ Καλούμε κάποιον ή κάποια ειδικό στο σχολείο μας να μας μιλήσει για τη ζωή των παιδιών στην αρχαία Ελλάδα.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- εκφράζονται με το ελεύθερο δραματικό παιχνίδι.
- αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους και να αυτοσχεδιάζουν.
- αναπτύσσουν την κινητικότητά τους.
- χρησιμοποιούν δημιουργικά διάφορα υλικά, να πλάθουν και να μορφοποιούν.
- συνεργάζονται και να δημιουργούν από κοινού αγόρια και κορίτσια.
- αναπτύσσουν σταδιακά θετικές στάσεις για συνεργασία και αλληλοαποδοχή των δύο φύλων.
- αλληλοϋποστηρίζονται και να αποδέχονται το ένα το άλλο ανεξάρτητα από το φύλο τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Παίζουμε αγόρια και κορίτσια «Τα κότσια», ένα παιχνίδι που ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές στην αρχαιότητα στα κορίτσια. Παιζόταν με δύο τρία μικρά κόκαλα που τα πετούσαν στον αέρα με το ένα χέρι και τα οποία στη συνέχεια έπρεπε να προσγειωθούν στο πάνω μέρος του ίδιου χεριού. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αντί για κόκαλα άλλα ελαφριά και επίπεδα αντικείμενα.

❖ Κατασκευάζουμε δικές μας κουδουνίστρες με χαρτοπολτό και χαλίκια, με πηλό, κλπ. Μπορούμε να τις χρησιμοποιήσουμε και σαν μουσικά όργανα, αλλά και να εμπλουτίσουμε τη γωνιά του κουκλόσπιτου.

❖ Παρουσιάζουμε στα παιδιά τη φωτογραφία μιας πήλινης κούκλας (πλαγγόνα), που κατασκευάστηκε τον 5ο αι. π. Χ.. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να φανταστούν και άλλους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να κατασκευάζουν κούκλες. Κατασκευάζουμε κούκλες με τη χρήση ποικίλων υλικών, με πανιά, πηλό κ.ά..

❖ Παίζουμε με τσέρκια (στεφάνια) διάφορα ψυχοκινητικά παιχνίδια.

❖ «Γινόμαστε» όλοι κορίτσια, που ζούσαν στην αρχαία Ελλάδα και υφαίνουμε με μαλλί.

❖ Παίζουμε βόλους. Φέρνουμε στο σχολείο δικούς μας ή «μεταφερόμαστε» στην αρχαία Ελλάδα και παίζουμε βόλους με καρύδια και φουντούκια.

❖ Παίζουμε το «κάλαμον περιβαίνειν». Καβαλάμε «καλάμια» σα να ήταν άλογα και γινόμαστε πολεμιστές και πολεμίστριες.

❖ Παίζουμε με τη σφαίρα, τη μπάλα δηλαδή, τα παιχνίδια «απόρραξις», στο οποίο χτυπούμε τη μπάλα στον τοίχο ή στο έδαφος και το «ουράνια σφαίρα» στο οποίο την πετούμε ψηλά στον αέρα.

❖ Παίζουμε παιχνίδια όπως τη «χαλκή μυία» (δηλαδή τυφλόμυγα), «στρόβιλο» (σβούρα), «κρυπτίνδα» (κρυφτό).

❖ Φτιάχνουμε αυτοσχέδια τόπια, όπως αυτά που είχαν στην αρχαιότητα. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Μία ομάδα φτιάχνει τόπια από σφουγγάρια. Χρησιμοποιεί φυσικό σπόγγο δεμένο με σπάγκο και τυλιγμένο με ύφασμα. Άλλη ομάδα φτιάχνει με κουρέλια και μια τρίτη ομάδα με φτερά ή μαλλί τυλιγμένα σε λινό ύφασμα.

❖ Παίζουμε ένα παιχνίδι με το τόπι, που παιζόταν από αγόρια και κορίτσια στην αρχαιότητα. Τα παιδιά κουβαλούν το ένα το άλλο στην πλάτη του, και πετούν το τόπι μεταξύ τους.

❖ Παίζουμε ζατρίκιο (σκάκι) κι άλλα επιτραπέζια παιχνίδια.

Φτιάχνουμε λύρες. Συνθέτουμε αυτοσχέδια ή τραγουδούμε δικά μας τραγούδια, παίζοντας αυλό και λύρα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- «παίζουν» με τα εργαλεία σχεδίασης και ζωγραφικής του υπολογιστή και να κάνουν τις δικές τους συνθέσεις.
- εξοικειωθούν, αγόρια και κορίτσια, με την τεχνολογία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο και αναζητούμε εικόνες σχετικά με τη ζωή στην αρχαία Ελλάδα, «επισκεπτόμαστε» αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία κ.ά.

❖ Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον υπολογιστή σκηνές από την αρχαία Ελλάδα.

Γ΄ ΦΑΣΗ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης τα παιδιά σε συνεργασία με τη/το νηπιαγωγό συζητούν μεταξύ τους για το πώς πήγε το πρόγραμμα, τι έγινε, τι άλλο θα μπορούσε να γίνει και αποφασίζουν με ποια παιδιά θα μοιραστούν τις εμπειρίες τους από το πρόγραμμα και με ποιον τρόπο θα παρουσιάσουν τα «έργα» τους στα άτομα που θα καλέσουν.

Όπως είναι φανερό, σ' αυτή τη φάση δεν είναι δυνατό να συγκεκριμενοποιηθούν οι δραστηριότητες γιατί εν πολλοίς εξαρτάται από τις συγκεκριμένες επιλογές που υιοθετήθηκαν στις προηγούμενες φάσεις. Αυτό σημαίνει ότι η/ο νηπιαγωγός μαζί με τα παιδιά καλείται να διαμορφώσει το "συγκεκριμένο" κάθε φορά πλαίσιο δραστηριοτήτων ολοκλήρωσης της θεματικής προσέγγισης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Βασικός σκοπός της αξιολόγησης είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με στόχο τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Κατά την αξιολόγηση δίνεται έμφαση στις διαδικασίες κατάκτησης της γνώσης, στις συνθήκες δημιουργικής εργασίας και αναδεικνύονται οι επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών, η απόκτηση υπευθυνότητας μέσα από τη συλλογική εργασία, την έρευνα και την κριτική σκέψη.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος η/ο νηπιαγωγός ελέγχει την πορεία κάθε παιδιού ξεχωριστά σε σχέση με τις νέες στάσεις, αξίες και δεξιότητες που αναπτύσσει και γίνονται οι απαραίτητες παρεμβάσεις από μέρους της/του (σταδιακή ή διαμορφωτική αξιολόγηση)

Όταν ολοκληρωθεί το πρόγραμμα η/ο νηπιαγωγός προβαίνει σε γενική αποτίμηση των στόχων που επιτεύχθηκαν, γενικών και ειδικών, ως προς τις γνώσεις που κατέκτησαν τα παιδιά, τις στάσεις, τις αντιλήψεις που μετασχημάτισαν ή υιοθέτησαν και τις ικανότητες και δεξιότητες που απέκτησαν, τόσο σε ατομικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο (τελική ή συνολική αξιολόγηση).

Η/Ο νηπιαγωγός τόσο κατά τη διάρκεια του προγράμματος, όσο και κατά την περάτωσή του καλείται να αξιολογήσει και τον εαυτό της/του όσο αφορά τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών τόσο σε μαθησιακό επίπεδο όσο και οργάνωσης του κατάλληλου περιβάλλοντος μέσα στην τάξη.

Ο ρόλος των νηπιαγωγών είναι καθοριστικός καθώς σχεδιάζουν, οργανώνουν, βοηθούν, συνεργάζονται, διαμεσολαβούν και διευκολύνουν την όλη μαθησιακή διαδικασία.

3.2. ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ

Α΄ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

Ερέθισμα για το σχεδιασμό, την οργάνωση και την πραγματοποίηση του προγράμματος με θέμα «Άνθρωποι στη δουλειά», μπορεί να αποτελέσει, για παράδειγμα, η παρουσίαση φωτογραφιών από τη/το νηπιαγωγό που απεικονίζουν γυναίκες σε μη τυπικά για το φύλο τους επαγγέλματα : οδηγό μετρό, μέλος της ομάδας Z, κυβερνήτη σκάφους του Λιμενικού Σώματος, πιλότο, οδηγό ασθενοφόρου.*

Η/Ο νηπιαγωγός δείχνει τις φωτογραφίες στα παιδιά, διαβάζει τις συνεντεύξεις και προτρέπει τα παιδιά να τις σχολιάσουν.

Τα παιδιά ενθαρρύνονται να κάνουν ερωτήσεις, να θέσουν προβληματισμούς, να σχολιάσουν, να εκφράσουν απόψεις κ.ά. Ο/Η νηπιαγωγός καταγράφει τα σχόλια και τις απόψεις των παιδιών.

Συζητούμε γύρω από το νόημα της λέξης «επάγγελμα-δουλειά». Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναφέρουν επαγγέλματα που γνωρίζουν και κάνουν οι γονείς τους.

Ενημερώνουμε τους γονείς των παιδιών είτε σε μια συγκέντρωση, είτε με επιστολή που θα συντάξουμε και θα στείλουμε με τα παιδιά στο σπίτι, σχετικά με το πρόγραμμα που θα ασχοληθούμε και ζητούμε τη βοήθειά τους εάν θέλουν και μπορούν να μας την προσφέρουν.

Η Διευθύντρια της τράπεζας ενημερώνει τα παιδιά σχετικά με το επάγγελμά της

* Υλικό με φωτογραφίες και συνεντεύξεις προσφέρεται στο CD-ROM.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η/Ο νηπιαγωγός μέσα από ανοιχτές ερωτήσεις επιχειρεί να διεγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Ταυτόχρονα ανιχνεύει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους με σκοπό τη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό τους.

Στη συνέχεια σχεδιάζεται το ιστόγραμμα ιδεών, στο οποίο καταγράφονται αφενός εκείνες οι πτυχές του θέματος, που πραγματικά προκαλούν την περιέργεια και το ενδιαφέρον των παιδιών και αφετέρου οι δραστηριότητες που θα αναλάβουν τα παιδιά σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο στη φάση της υλοποίησης.

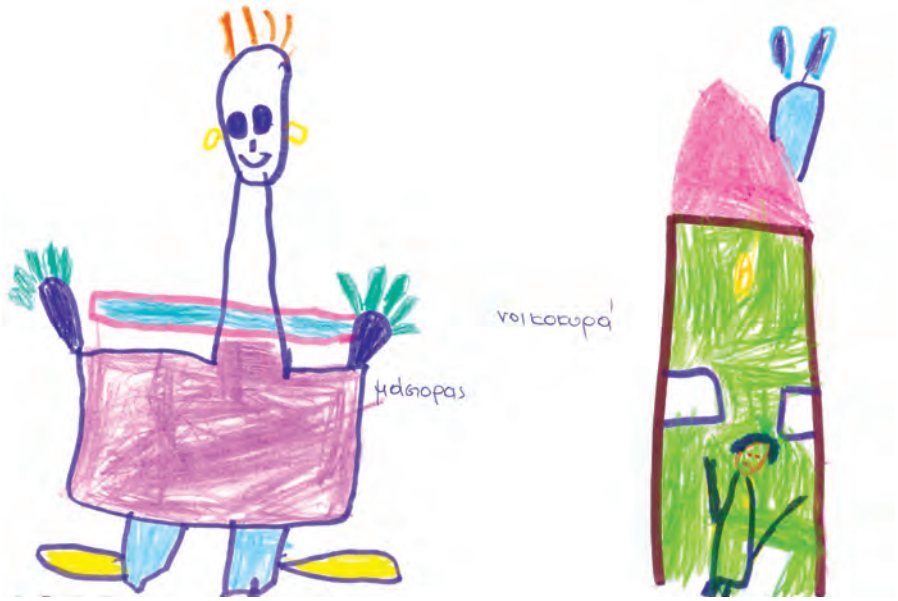

Ο μπαμπάς είναι μάστορας κι η μαμά οικοκυρά

ΙΣΤΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

-Να ζωγραφίσουν εικόνες σχετικές με τα επαγγέλματα στον υπολογιστή.
-Να κάνουν αναζήτηση στο διαδίκτυο.
-Να γράψουν το όνομά τους στον Η/Υ.

ΓΛΩΣΣΑ

-Να ακούσουν βιογραφίες ανθρώπων, που διακρίθηκαν σε διάφορα επαγγέλματα
-Να περιγράψουν τα επαγγέλματα των γονιών τους
-Να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους σε σχέση με τα επαγγέλματα που θα ήθελαν να κάνουν στο μέλλον

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

-Να κάνουν μετρήσεις υλικών για συνταγές
-Να γίνουν πωλητές/πωλήτριες ταμίες και να κάνουν συναλλαγές.
-Να δημιουργήσουν «Πίνακα Επαγγελμάτων» και να κάνουν σχετικές αντιστοιχίσεις και συγκρίσεις.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

-Να κατασκευάσουν επαγγελματικά εργαλεία
-Να μιμηθούν ποικίλα επαγγέλματα
-Να ζωγραφίσουν τα επαγγέλματα των γονιών τους

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

-Να πραγματοποιήσουμε επισκέψεις σε καταστήματα, γραφεία της γειτονιάς μας.
-Να γνωρίσουν άνδρες / γυναίκες που ασκούν ασυνήθιστα για το φύλο τους επαγγέλματα.
-Να γίνουν ερευνητές/ερευνήτριες και να κάνουν εξερευνήσεις στην αυλή.

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν «ανδρικά» και «γυναικεία» επαγγέλματα.

- συνειδητοποιήσουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές φυσικών ικανοτήτων ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες.

- κατανοήσουν ότι κάθε άτομο έχει το δικαίωμα επιλογής οποιουδήποτε επαγγέλματος ανεξάρτητα από το φύλο του.

- αναπτύξουν θετικές συναισθηματικές στάσεις και συμπεριφορές για το άλλο φύλο.

- ανταλλάξουν απόψεις και ιδέες σχετικά με τα επαγγέλματα που μελλοντικά θα ήθελαν να ακολουθήσουν.

- διευρύνουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

- δηλώνουν επαγγελματικές προτιμήσεις απαλλαγμένες από οποιασδήποτε μορφής σεξιστικά πρότυπα.

- κατανοήσουν ότι η επιλογή του επαγγέλματός έχει σχέση μόνο με τις επιθυμίες και τις δυνατότητές του ατόμου και όχι με το φύλο του.

- συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα της οικιακής εργασίας και να την εκτιμήσουν ανάλογα

- γνωρίσουν και να συζητήσουν με γυναίκες εργαζόμενες σε επαγγελματικούς τομείς, που στο παρελθόν ήταν ανδροκρατούμενοι.

- γνωρίσουν σύγχρονα επιτεύγματα γυναικών στην επιστήμη και σε άλλους τομείς.

Β΄ ΦΑΣΗ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΓΛΩΣΣΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- διηγούνται/αφηγούνται
- περιγράφουν
- παίρνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές.
- ενθαρρύνονται να γράφουν, όπως μπορούν.
- συμμετέχουν σε συζητήσεις και να χρησιμοποιούν στοιχειώδη επιχειρηματολογία.
- βελτιώνουν και να εμπλουτίζουν τον προφορικό τους λόγο.
- απαλλαγούν από προκαταλήψεις και στερεότυπα σε σχέση με την επιλογή των επαγγελμάτων.
- αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα στον επαγγελματικό χώρο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συνεργαστούν με τους γονείς τους και να φέρουν πληροφορίες για το επάγγελμά τους. Προτρέπουμε τα παιδιά να μας περιγράψουν το επάγγελμα των γονιών τους. Με βάση τις περιγραφές των παιδιών δημιουργούμε ένα πίνακα με τίτλο, για παράδειγμα, «Επαγγέλματα γυναικών/ανδρών». Στη μία πλευρά/στήλη του πίνακα με τίτλο «άνδρες» το κάθε παιδί ζωγραφίζει ή γράφει όπως μπορεί, το επάγγελμα του πατέρα του και στην άλλη στήλη «γυναίκες» το επάγγελμα της μητέρας του. Όταν όλα τα παιδιά ζωγραφίσουν/γράψουν και κατατάξουν αντίστοιχα στον πίνακα τα επαγγέλματα των γονιών τους, διαβάζουμε και σχολιάζουμε τον πίνακα. Για παράδειγμα, ποια επαγγέλματα κάνουν οι μητέρες, οι πατεράδες, απαιτήσεις κάθε επαγγέλματος, ώρες εργασίας κ.ά.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες, που απεικονίζουν άνδρες και γυναίκες σε διάφορα επαγγέλματα. Φροντίζουμε ώστε να υπάρχουν φωτογραφίες, που να απεικονίζουν γυναίκες σε σπάνια για το φύλο τους επαγγέλματα, όπως αντίστοιχα και άνδρες. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις τους γύρω από αυτά και συζητούμε για τις δυσκολίες, κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Ζητούμε να μας αναφέρουν τους λόγους που μπορεί να αντλούν ευχαρίστηση, την επαγγελματική κατάρτιση που χρειάστηκαν κλπ.

❖ Δείχνουμε στα παιδιά εικόνες ανδρών και γυναικών ενώ εξασκούν κάποιο επάγγελμα και τα προτρέπουμε να μας περιγράψουν και να εκφράσουν τα συναισθήματα αυτών των ανθρώπων.

❖ Παρακολουθούμε την επικαιρότητα και προσπαθούμε να εντοπίσουμε γεγονότα στα οποία συμμετέχουν κάποια ή κάποιες γυναίκες και συνδέονται με το επάγγελμα που ασκούν. Με αφορμή τα γεγονότα, που τυχόν εντοπίζουμε, συζητούμε, για παράδειγμα, για τη συμβολή των γυναικών στην πρόοδο της επιστήμης, την εμπλοκή τους στην πολιτική ζωή κ.ά.

❖ Επιλέγουμε και διαβάζουμε συνεντεύξεις γυναικών, που έχουν καταξιωθεί επαγγελματικά σε χώρους κατεξοχήν ανδροκρατούμενους, όπως π.χ. πολιτική, επιστήμη, οικονομία, κλπ. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε στοιχεία όπως π.χ. ότι και αυτές οι γυναίκες έχουν οικογένεια, προσωπική ζωή, οικογενειακές υποχρεώσεις κ.ά.

❖ Διαβάζουμε μικρές αγγελίες στην εφημερίδα και εντοπίζουμε αυτές που αφορούν ζήτηση και προσφορά εργασιών που αφορούν το σπίτι, π.χ., οικιακές εργασίες, φύλαξη παιδιών και ηλικιωμένων, κλπ. Με αυτόν τον τρόπο προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη σημασία και τη σπουδαιότητα της οικιακής εργασίας, με την οποία συνήθως ασχολούνται οι γυναίκες.

❖ Φτιάχνουμε μια δική μας εφημερίδα με αγγελίες. Κόβουμε και κολλάμε αυτές που βρήκαμε εμπλουτίζοντάς τη συγχρόνως με δικές μας.

❖ Ζητούμε από μία μητέρα που ασχολείται με οικιακά και από μία οικιακή βοηθό να έρθουν στο σχολείο και να μας μιλήσουν για τις δουλειές που κάνουν μέσα στο σπίτι. Καταγράφουμε σε έναν πίνακα τις δουλειές που κάνει η μία και η άλλη και ενθαρρύνουμε τα παιδιά να κάνουν τις σχετικές συγκρίσεις. Εστιάζουμε στη διαφορά της οικονομικής αμοιβής της οικιακής βοηθού σε σχέση με τη μητέρα που ασχολείται με οικιακά και προτρέπουμε τα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις τους.

❖ Διαβάζουμε από το βιβλίο «Απίθανοι εφευρέτες»* τη βιογραφία της Μαρίας Κιουρί και εξηγούμε στα παιδιά το μέγεθος της προσφοράς της στην επιστήμη. Τονίζουμε στα παιδιά ότι συγκαταλέγεται στις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες της επιστήμης στον κόσμο. Αναφέρουμε και άλλες, όπως η Αμαλία Φλέμιγκ και αναζητούμε σχετικές πληροφορίες.

❖ Βρίσκουμε βιογραφίες γυναικών, που διαπρέπουν σήμερα στο χώρο, για παράδειγμα, της πολιτικής, όπως στο Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Παιδείας, την Προεδρία της Βουλής, κ.ά. και συζητούμε την προσφορά, το έργο τους και την προσωπική τους ζωή. Διαβάζουμε συνεντεύξεις τους και ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μας εκφράσουν τις απόψεις τους.

❖ Τα παιδιά αντιγράφουν, για παράδειγμα, ονόματα γυναικών που έχουν διακριθεί στην επιστήμη, την πολιτική, τον αθλητισμό κ.ά.

❖ Προτρέπουμε τα παιδιά να γράψουν, όπως μπορούν, το επάγγελμα, που θα ήθελαν να κάνουν, όταν μεγαλώσουν. Ενισχύουμε και επιβραβεύουμε επιλογές αγοριών και κοριτσιών απαλλαγμένες από στερεότυπες αντιλήψεις.

---

* Ardagh P. (1996), *Απίθανοι Εφευρέτες*, Αθήνα, Ερευνητές.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- προβληματίζονται και να ερευνούν ποικίλες καταστάσεις, να κάνουν απλές υποθέσεις και να καταλήγουν σε σχετικά συμπεράσματα.
- «ερμηνεύουν» γενικά στοιχεία μέσα από διαδικασίες παρατήρησης και περιγραφής, σύγκρισης, ταξινόμησης, αντιστοίχισης και συμβολικής αναπαράστασης.
- «εκτελούν» απλές μαθηματικές πράξεις.
- αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα εφαρμογής μαθηματικών γνώσεων στην καθημερινή πρακτική τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες.
- συμβάλλουμε στην εξάλειψη ενδεχόμενων στερεοτύπων που συνδέουν την επιλογή και άσκηση επαγγέλματος με το φύλο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Μέσα από συζήτηση ενθαρρύνουμε τα παιδιά να αναφέρουν διάφορα επαγγέλματα που γνωρίζουν και τα καταγράφουμε. Έπειτα φτιάχνουμε δύο στήλες: επαγγέλματα που απαιτούν χειρωνακτική εργασία και επαγγέλματα που απαιτούν πνευματική. Ζητούμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να κολλήσουν - εάν έχουν βρει εικόνες από περιοδικά - τα επαγγέλματα στην αντίστοιχη στήλη. Ρωτούμε τα παιδιά εάν γνωρίζουν κάποιους άνδρες ή γυναίκες που ασκούν αυτά τα επαγγέλματα. Καταγράφουμε τις απαντήσεις τους. Τέλος , προτρέπουμε τα παιδιά να μετρήσουν πόσοι άνδρες και πόσες γυναίκες εξασκούν ποια επαγγέλματα.

❖ Ζητούμε από τα κορίτσια να γίνουν μαθηματικοί και να κάνουν διάφορες μετρήσεις, βάρους, ύψους, μεγεθών κλπ.

❖ Ζητούμε από τα αγόρια να γίνουν μάγειροι και να φτιάξουν με τη βοήθειά μας, για παράδειγμα, κουλουράκια, ακολουθώντας τις μετρήσεις/αναλογίες της συνταγής που επέλεξαν.

❖ Παίζουμε παιχνίδια ρόλων με επαγγέλματα που απαιτούν γνώσεις μαθηματικών π.χ. παίζουμε τους τραπεζικούς. Τα αγόρια γίνονται ταμίες, τα κορίτσια πελάτισσες και διευθυντές ή διευθύντριες. Μπορούμε π.χ. να παίξουμε super-market, όπου τα κορίτσια παίζουν το ρόλο της προϊσταμένης των διαφόρων τμημάτων και τα αγόρια γίνονται πωλητές και ταμίες και αντίστροφα.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας.
- συνειδητοποιήσουν τη μοναδικότητά τους, αλλά και να εντοπίζουν τις ομοιότητες και διαφορές τους με τα άλλα παιδιά και να τις σέβονται.
- γνωρίσουν το εγγύς ανθρωπογενές περιβάλλον.
- αρχίσουν να αναγνωρίζουν τη σχέση της επιστήμης με την καθημερινή ζωή, να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα απλών μηχανών και επινοήσεων στη ζωή μας.
- αναπτύσσουν ενδιαφέρον για ιστορικά γεγονότα, προβλήματα και διλήμματα ανθρώπων διαφορετικών εποχών.
- απαλλαγούν από σεξιστικές αντιλήψεις σχετικά με τα επαγγέλματα των δύο φύλων.
- αναγνωρίσουν την ύπαρξη κοινών αναγκών ανάμεσα στα δύο φύλα.
- γνωρίσουν εκπροσώπους και από το γυναικείο φύλο σε τομείς, που μονοπωλούσαν μόνο οι άνδρες στο παρελθόν λόγω κοινωνικών συνθηκών.
- εμπλέξουμε τα κορίτσια κυρίως σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με φυσικές επιστήμες.
- χρησιμοποιήσουν επίθετα, όπως τολμηρή, ατρόμητη, εξερευνήτρια, ταξιδιώτισσα, αξιοθαύμαστη, ευφυής, γενναία, δυναμική, επαναστάτρια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Σχεδιάζουμε μία επίσκεψη στα καταστήματα και στους επαγγελματικούς χώρους, π.χ. ιατρεία, γραφεία κ.ά, που πιθανόν να υπάρχουν κοντά στο νηπιαγωγείο μας. Σε κάθε κατάστημα/επαγγελματικό χώρο ενθαρρύνουμε τα παιδιά να ρωτήσουν τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες π.χ. το ωράριο εργασίας τους, τους λόγους για τους οποίους επέλεξαν το επάγγελμα, την οικογενειακή τους κατάσταση κ.ά. Αφού ολοκληρωθεί η επίσκεψη, γυρνώντας στην τάξη συζητούμε και σχολιάζουμε τις διαπιστώσεις μας, π.χ. αν εντοπίσαμε γυναίκες/άνδρες να ασχολούνται με μη τυπικά για το φύλο

τους επαγγέλματα, αν εντοπίσαμε να εργάζονται λιγότερες γυναίκες από ό,τι άνδρες κ.ά. Τέλος, κατασκευάζουμε μία μακέτα των καταστημάτων/επαγγελματικών χώρων, που υπάρχουν στη γειτονιά του νηπιαγωγείου μας.

❖ Παρουσιάζουμε στα παιδιά ποικίλα επιτεύγματα της τεχνολογίας και της επιστήμης π.χ. αυτοκίνητα, τηλέφωνα, ψυγεία κ.ά και συζητούμε για το ρόλο τους στην καθημερινή μας ζωή. Ρωτούμε τα παιδιά κατά πόσο τα ποικίλα επιτεύγματα χρησιμοποιούνται εξίσου από άνδρες/γυναίκες, αγόρια/κορίτσια. Σχολιάζουμε και καταγράφουμε τις απόψεις και επιβραβεύουμε μη στερεοτυπικές απόψεις των παιδιών.

❖ Χωρίζουμε τα παιδιά σε δυάδες. Κάθε παιδί παίρνει συνέντευξη από το ζευγάρι του. Τα συμβουλεύουμε να ρωτήσουν τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. «Ποιο είναι το όνομά σου;» και
2. «Ποιο ή ποια επαγγέλματα θα ήθελες να κάνεις όταν μεγαλώσεις;».

Ζητούμε από κάθε ζευγάρι να σηκωθεί, να συστήσει το ένα παιδί το άλλο στην τάξη και να μας πει το καθένα για τις μελλοντικές επαγγελματικές προτιμήσεις του άλλου.

Καταγράφουμε τις προτιμήσεις των παιδιών χωρίζοντας δύο στήλες «αγόρια» και «κορίτσια». Εξετάζουμε εάν οι προτιμήσεις τους αυτές συνδέονται ήδη από αυτή την ηλικία με στερεότυπα, σχετικά με «ανδρικά» και «γυναικεία»επαγγέλματα.

Ζητούμε και από τα αγόρια και από τα κορίτσια να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους.

❖ Φέρνουμε στο Νηπιαγωγείο μια γυναίκα που ασχολείται με μη τυπικό για το φύλο της επάγγελμα, π.χ. γυναίκα ταξιτζή, να μας μιλήσει για την εργασία της και αντίστοιχα έναν άνδρα π.χ. νοσοκόμο, κομμωτή κ.ά.

❖ Διαβάζουμε στα παιδιά, για παράδειγμα, από τη σειρά «Περιηγητές και Θαλασσοπόροι»*, τις εξερευνήσεις της Ιζαμπέλ Εμπεράρ και της Μαίρη Κίνγκλεϊ. Βλέπουμε στο χάρτη ή στην υδρόγειο σφαίρα την πορεία που ακολούθησαν και συζητούμε γύρω

* Ardagh P.(1996) *Περιηγητές και Θαλασσοπόροι*. Αθήνα. Ερευνητές.

από τις δυσκολίες, που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Εστιάζουμε σε θέματα, όπως η γενναιότητα και ο δυναμισμός που επέδειξαν, το ριψοκίνδυνο του χαρακτήρα τους, και η επαναστατική τους διάθεση, όπως και η προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο.

❖ Αναφερόμαστε στη Γερτρούδη Μπελ, απόφοιτη του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, που ταξίδεψε στις Αραβικές χώρες και βοήθησε σημαντικά στις πρώτες αρχαιολογικές ανακαλύψεις στο Ιράκ. Στην Πενέλοπε Τσέτγουοντ που διέσχισε ένα ποτάμι στην Ινδία με μια αυτοσχέδια βάρκα φτιαγμένη από το τομάρι ενός ζώου και ξαπλωμένη στην πλάτη ενός ντόπιου. Δείχνουμε φωτογραφίες από την Φρέια Σταρκ που ταξίδεψε στις Αραβικές χώρες και στη Μ. Ανατολή και έγραψε ταξιδιωτικούς οδηγούς εμπλουτισμένους με φωτογραφίες που έβγαζε η ίδια. Και από την Μαρία Καλκότ που ταξίδεψε στη Βραζιλία το 1820.

❖ Φτιάχνουμε το δικό μας χάρτη και κάνουμε εξερευνήσεις, είτε στην αυλή , είτε στη γειτονιά του σχολείου, ή όπου αλλού αυτό είναι εφικτό. Παρατηρούμε το ρόλο των κοριτσιών κατά τη διάρκεια αυτών των εξερευνήσεων. Συζητάμε τις περιπέτειές μας και αναφέρουμε τις ανακαλύψεις μας.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- εκφράζονται με το ελεύθερο δραματικό παιχνίδι.
- αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους και να αυτοσχεδιάζουν.
- χρησιμοποιούν δημιουργικά διάφορα υλικά.
- συνεργάζονται και να δημιουργούν από κοινού αγόρια και κορίτσια.
- αναπτύσσουν σταδιακά θετικές στάσεις για συνεργασία και αλληλοαποδοχή των δύο φύλων.
- αλληλοϋποστηρίζονται και να αποδέχονται το ένα το άλλο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Παίζουμε παιχνίδια ρόλων ή ψυχοκινητικά παιχνίδια, όπου ζητούμε διαδοχικά από τα παιδιά να μιμηθούν μια σειρά από επαγγέλματα. Μπορούμε επίσης κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού να ζητήσουμε από τα κορίτσια να γίνουν π.χ. καπετάνισσες, αστροναύτριες, υδραυλικοί, κλπ. και από τα αγόρια νοσοκόμοι, νηπιαγωγοί, οικιακοί βοηθοί κλπ.

❖ Φτιάχνουμε ένα «Βιβλίο δραστηριοτήτων». Ενθαρρύνουμε κάθε παιδί να ζωγραφίσει δραστηριότητες που κάνουν οι γονείς του μέσα κι έξω από το σπίτι και να τις παρουσιάσει στα υπόλοιπα παιδιά. Δένουμε τις ζωγραφιές των παιδιών και τις κάνουμε βιβλίο. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης επισημαίνουμε κάποιες δραστηριότητες που δηλώνουν έντονη διαφοροποίηση των ρόλων των φύλων και τις συζητούμε με τα παιδιά.

❖ Παίζουμε ένα παιχνίδι το οποίο θα ονομάσουμε «δουλειές του σπιτιού». Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και τους αναθέτουμε εργασίες που γίνονται στο σπίτι, για παράδειγμα, στρώσιμο κρεβατιών, σκούπισμα, πλύσιμο ρούχων, πλύσιμο πιάτων, ψώνια, μαγείρεμα, σιδέρωμα, στρώσιμο τραπεζιού, φροντίδα παιδιών. Φροντίζουμε ώστε

η κατανομή των ρόλων να είναι απαλλαγμένη από στερεότυπα ως προς τους ρόλους των δύο φύλων.

❖ Τα παιδιά συγκροτούν μία ορχήστρα και παίζουν μουσική με τη χρήση μουσικών οργάνων, που κατασκευάζουμε στην τάξη. Αναθέτουμε σε ένα κορίτσι να διευθύνει την ορχήστρα.

❖ Ζητούμε από τα κορίτσια να γίνουν διαφημίστριες. Τους δίνουμε περιοδικά, κόβουν ποικίλα προϊόντα και τα διαφημίζουν στην τάξη.

❖ Ζητούμε από τα αγόρια να γίνουν «υπεύθυνοι» της τάξης. Να φροντίζουν τα φυτά, την τακτοποίησή της, τις γωνιές, τα υλικά κλπ.

❖ Με τη χρήση ποικίλων υλικών κατασκευάζουμε ποικίλα επαγγελματικά εργαλεία, π.χ. ψαλίδια, υπολογιστές, φωτογραφικές μηχανές, τσουγκράνα, καλάθια κ.ά.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΣΤΟΧΟΙ

Τα παιδιά να:

- συνειδητοποιήσουν ότι ο υπολογιστής αποτελεί μέσο τεχνολογίας, που διευκολύνει τον άνθρωπο στην εργασία, την επικοινωνία, τη συλλογή πληροφοριών κ.ά.
- ενθαρρύνουμε μικτές ομάδες ως προς το φύλο να δουλεύουν και να παίζουν μαζί στον υπολογιστή.
- ενθαρρύνουμε περισσότερο τα κορίτσια να χρησιμοποιούν μέσα τεχνολογίας, πληροφορίας και επικοινωνίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Συζητούμε με τα παιδιά τις επαγγελματικές τους επιλογές. Αναζητούμε στο διαδίκτυο πληροφορίες ή και συνεντεύξεις ατόμων που ασχολούνται με τα συγκεκριμένα επαγγέλματα. Τις διαβάζουμε και ενθαρρύνουμε τα παιδιά να τις σχολιάσουν.

❖ Συζητούμε για τη χρήση και τις δυνατότητες των ηλεκτρονικών υπολογιστών σήμερα και ρωτούμε τα αγόρια και τα κορίτσια της τάξης μας ποια από αυτά χρησιμοποιούν Η/Υ στο σπίτι τους.

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να γράψουν το όνομά τους στον υπολογιστή, το τυπώνουμε, το κόβουμε και το κολλάμε σε κάποιο προσωπικό τους αντικείμενο.

❖ Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να ζωγραφίσουν και να χρησιμοποιήσουν το ποντίκι στη θέση του πινέλου. Ζωγραφίζουν ό,τι θέλουν σχετικά με τα επαγγέλματα.

Γ΄ ΦΑΣΗ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης τα παιδιά σε συνεργασία με τη/το νηπιαγωγό συζητούν μεταξύ τους για το πώς πήγε το πρόγραμμα, τι έγινε, τι άλλο θα μπορούσε να γίνει και αποφασίζουν με ποια παιδιά θα μοιραστούν τις εμπειρίες τους από το πρόγραμμα και με ποιον τρόπο θα παρουσιάσουν τα «έργα» τους στους καλεσμένους.

Όπως είναι φανερό, σ' αυτή τη φάση δεν είναι δυνατό να συγκεκριμενοποιηθούν οι δραστηριότητες γιατί εν πολλοίς εξαρτάται από τις συγκεκριμένες επιλογές που υιοθετήθηκαν στις προηγούμενες φάσεις. Αυτό σημαίνει ότι η/ο νηπιαγωγός μαζί με τα παιδιά καλείται να διαμορφώσει το "συγκεκριμένο" κάθε φορά πλαίσιο δραστηριοτήτων ολοκλήρωσης της θεματικής προσέγγισης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Βασικός σκοπός της αξιολόγησης είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με στόχο τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Κατά την αξιολόγηση δίνεται έμφαση στις διαδικασίες κατάκτησης της γνώσης, στις συνθήκες δημιουργικής εργασίας και αναδεικνύονται οι επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών, η απόκτηση υπευθυνότητας μέσα από τη συλλογική εργασία, την έρευνα και την κριτική σκέψη.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος η/ο νηπιαγωγός ελέγχει την πορεία κάθε παιδιού ξεχωριστά σε σχέση με τις νέες στάσεις, αξίες και δεξιότητες που αναπτύσσει και γίνονται οι απαραίτητες παρεμβάσεις από μέρους της/του (σταδιακή ή διαμορφωτική αξιολόγηση).

Όταν ολοκληρωθεί το πρόγραμμα η/ο νηπιαγωγός προβαίνει σε γενική αποτίμηση των στόχων που επιτεύχθηκαν, γενικών και ειδικών, ως προς τις γνώσεις που κατέκτησαν τα παιδιά, τις στάσεις, τις αντιλήψεις που μετασχημάτισαν ή υιοθέτησαν και τις ικανότητες και δεξιότητες που απέκτησαν, τόσο σε ατομικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο (τελική ή συνολική αξιολόγηση).

Η/Ο νηπιαγωγός τόσο κατά τη διάρκεια του προγράμματος, όσο και κατά την περάτωσή του καλείται να αξιολογήσει και τον εαυτό της/του αναφορικά με τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών τόσο σε μαθησιακό επίπεδο όσο και οργάνωσης του κατάλληλου περιβάλλοντος μέσα στην τάξη.

Ο ρόλος των νηπιαγωγών είναι καθοριστικός καθώς σχεδιάζουν, οργανώνουν, βοηθούν, συνεργάζονται, διαμεσολαβούν και διευκολύνουν την όλη μαθησιακή διαδικασία.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΗ

Ardagh, P. (1996) *Απίθανοι Εφευρέτες*, Αθήνα: Ερευνητές.

Ardagh, P. (1996) *Περιηγητές και Θαλασσοπόροι*, Αθήνα: Ερευνητές.

Blakemore, J.-LaRue, A.-Dlejnik, A. «Sex-appropriate toy preference and the ability to conceptualize toys as sex-role related». *Development Psychology*, 15, 1979, p.p 339-340.

Brown, D.G. «Sex role preferences in young children», *Psychological Monographs* 70, 1956, p.p 1-19.

Cahill, S.E. (1983) «Reexamining the acquisition of sex roles: A social interactionist approach» *Sex Roles*, Vol.9, no 1, p.p 1-15.

Cherry, L. (1975) «The preschool teacher-child dyad: Sex differences in verbal interaction». *Child Development*, 46, p.p 532-535.

Delamont, S. (1980) *Sex roles and the school*. London: Methuen and Co.

Eisenstein, H. (1984) *Contemporary feminist thought*. London: Unwin Paperbacks.

Feinman, S. (1981) «Why is cross-sex-role behavior more approved for girls than for boys? A status characteristic approach». *Sex Roles*, Vol.7, No 2, p.p 289-299.

Gouze, K.- Nadelman, L. (1980) «Constancy of gender identity for self and others in children between the ages of three and seven», *Child Development*. 51, p.p 275-278.

Hampson, J. (1965) «Determinants of psychosexual orientation», in Frank Beach (Ed.) *Sex and Behavior*. New York: John Wiley and sons, Inc., p.p 30-45.

Hartley, D. (1980) «Sex differences in the Infant School: definitions and "theories"», *British Journal of Sociology of Education*. Vol.1, No 1, p.p 93-105.

Hartup, W. Peer interaction and social organization in Mussen P., (Ed), *Carmichael's Manual of Child Psychology*, Vol.2, J. Wiley, New York, 1970, p.p 361-458.

Kolberg, L. (1966) "A cognitive – development analysis of children's role concepts and attitudes", in Maccoby E.E (Ed) *The Development of Sex Differences*. Stanford, California: Stanford University Press. p.p 82-172.

Lewis, M.-Weinraub, M. (1979) «Origins of early sex role development», *Sex Roles*, Vol. 5, no. 2.

Lutz DiGeorgio, J. (2002) *Women in Higher Education*: Empowering Change, Praeger.

Maccoby, E.E.-Jacklin, C. (1974) *The psychology of sex differences*. Stanford, California: Stanford University Press.

Mahe, F. -Ward, J.V. (2001) *Gender and Teaching* (Reflective Teaching and the Social Conditions of Schooling). Lea.

Markus, D.-Overton, W. (1978) «The development of cognitive gender constancy and sex-role prereferences», *Child Development*, 49, p.p 433-444.

Martino (2001), *What About the Boys?: Issues of Masculinity in Schools*, Open University Press 1 edition.

Martino, W.-Chiarolli, M. P. (2003) *So What's A Boy ?: Addressing Issues of Masculinity and Schooling*, Open University Press.

Matthews, C. (2000) *Παραμύθια με Πριγκίπισσες*. Αθήνα:Κέδρος.

Mead, G.H. (1962) *Mind, Self and Society*. Chicago:University of Chicago Press. (πρώτη έκδοση, 1934).

Michel, W. (1966) "A social learning view of sex differences in behavior" in Maccoby E.E (Ed) *The Development of Sex Differences*. Stanford California: Stanford University Press. p.p 56-79.

Michel, W. (1973) "Sex typing and socialization", in Mussen P.H., Carmichael's Manual of Child Psychology, Vol.2, J. Wiley, New York, p.p 3-72.

Minuchin, P. (1965) «Sex role concepts and sex typing in childhood as a function of school and home environments», *Child Development*, 36, p.p 1033-1048.

Muhlbaumer, K.R. (1985) *Κοινωνικοποίηση: Θεωρία και έρευνα*, μτφ. Δημοκίδη Δ. Θεσσαλονίκη: Αφών Κυριακίδη.

Rabban, M. (1950) «Sex role identity in young children in two diverse social groups». *Genetic Psychology Monographs*, 42. p.p 81-158.

Serbin, L.-O'Leary, K.-Kent, R.-Tonich, J. (1973) «A comparison of teacher response to the preacademic and problem behavior of boys and girls», *Child Development*, 44. p.p 796-804.

Sprung, B.(1978) *Perspectives on non-sexist early childhood education*. N.Y: Teachers College Press.

Stearns, P. N. (2000) *Gender in World History*, Routledge.

Tames, R. (2003) *Ο κόσμος των Αρχαίων Ελλήνων, Τα παιδιά στην Αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Σαββάλας.

Thomson, S. (1975) «Sex label and early role development». *Child Development*, 46, p.p 339-347.

Tibbetts, S.L. (1979) *Sexism in children's magazines*. University of Pennsylvania: Unpublished Doctor's Dissertation.

Tooley, J. (2003) *The Miseducation of Women*. Ivan R. Dee Publisher.

Walker, R. (2000) *Παραμύθια με Πειρατές*. Αθήνα: Κέδρος.

Wiesner-Hank, M.(2001) *Gender in History: New Perspectives on the Past,* Blackwell Publishers.

Williams, J.H. (1987) *Psychology of women*. New York: W.W Norton & Company.

Witcher, H. (1984) *Responses to gender typification in primary classroom*. Unbublished M. Ed. Thesis, University of Stirling.

Weitz, S. (1977) *Sex Roles: Biological, psychological, and social foundations*. New York: Oxford University Press.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1994) *Γλωσσικό υλικό για το Νηπιαγωγείο* (από τη θεωρία στην πράξη). Αθήνα: Καστανιώτης.

Γιαννικοπούλου, Α. (1995) *Πώς βλέπουν τα παιδιά τους ήρωες των παιδικών παραμυθιών, Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Γκούμα, Μ. (2001) *Προανάγνωση Προγραφή Προμαθηματικά*. Αθήνα: Κέδρος.

Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Β. & Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (1992) *Δρόμοι Ζωής*, βιβλίο εργασίας για τη σχολική τάξη. Θεσσαλονίκη:Βάνιας.

ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 1366/18-10-2001, τχ. Β. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 303 και 304/13-03-2003, τχ. Β, τόμοι Α΄και Β΄. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Κουτσουβάνου, Ε. (2004) *Προγράμματα Προσχολικής Εκπαίδευσης και η Διαθεματική Διδακτική Προσέγγιση*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Μαραγκουδάκη, Ε. (2005) *Εκπαίδευση και Διάκριση των Φύλων*. Αθήνα: Οδυσσέας (4η έκδοση).

Μητέρες παιδικού χωριού SOS (1995) Παιδικά παιχνίδια απ' όλο τον κόσμο. Θεσσαλονίκη: Τζιαμπίρης-Πυραμίδα.

Παπαγεωργίου, Ν. (επιμ.) (1995), *Εκπαίδευση και Ισότητα Ευκαιριών.* Αθήνα, Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης, ΓΓΙ, ΚΕΘΙ.

Παπανικολάου, Ρ. (1999) *Οργάνωση και Διαμόρφωση του χώρου στο νηπιαγωγείο* Αθήνα: Καστανιώτη.

Σέξτου, Π. (1998) *Δραματοποίηση*, Το βιβλίο του Παιδαγωγού-Εμψυχωτή (μέθοδος, εφαρμογές, ιδέες). Αθήνα: Καστανιώτη.

Σίλερ, Π. & Πέτερσον, Λ. (1999) *Δραστηριότητες για την ανάπτυξη μαθηματικών εννοιών στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Πατάκη.

Τζιανίνι-Μπελότττι, Ε. (1977) *Από την πλευρά των κοριτσιών*. μτφ. Μοσχονά, Λ. Αθήνα: Βέργος.

Τσιτσλσπέργκερ, Χ. (1999) *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*. Αθήνα: Πατάκη.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001) *Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων για το Νηπιαγωγείο.* Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2006) *Οδηγός Νηπιαγωγείου, Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

- http://www.sofweb.vic.edu.au/gender/curriculum/literacy.htm
- http://k1.ioe.ac.uk/schools/efps/GenderEducDev/policy%20paper%20final.pdF
- http://www.genderequity.org/book/contents.htmL
- http://www.usaid.gov/our_work/cross-cutting_programs/wid/pubs/mali_1102.pdF
- http://www.edc.org/WomensEquity/pdffiles/sciguide.pdF
- http://www.genderequity.org/book/contents.html
- www.genderwatchers.org/EdMaterials.html
- http://www.isotita.gr
- http://www.kethi.gr
- http://www.pi-schools.gr
- http://www.europa.eu
- http://www.feminista.com
- http://www.unesco.org/
- http://www.un.org/
- http://www.sadker.org/
- http://www.education.tas.gov.au/equitystandards/gender/framewrk/teaching.hm
- http://www.dfes.gov.uk/
- http://www.teachernet.gov.uk/
- http://www.eoc.org.uk/
- http://www.media-awareness.ca

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - CtP - ΕΚΤΥΠΩΣΗ
«ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ» Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ - Θ. ΨΑΡΡΑΣ
Νέα Ραιδεστός - Θεσσαλονίκη - Τηλ.: 2310.466.776 - Fax: 2310.466.699

Φιλολογική Επιμέλεια: Κοτσυφού Ελένη